

Vlaanderen
verbeelding werkt

**Vlaamse bijdrage aan het tweede
'Vrijwillig Nationaal Rapport'
over de voortgang van
Agenda 2030 en de duurzame
ontwikkelingsdoelstellingen**

OKTOBER 2022

Hoofdstuk 5: Beleid en stimulerende omgeving

(a) Waarborgen van eigenaarschap m.b.t. de SDGs en de VNR (stakeholderbetrokkenheid)

Op 26 november 2021 keurde de Vlaamse Regering de vierde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling (VSDO4)¹ goed. Met deze strategie zet de Vlaamse Regering verder in op een duurzame samenleving met Visie 2050 als langetermijnkompas en Vizier 2030 als focus.

Vizier 2030 is het Vlaams doelstellingenkader 2030 en is de vertaling van de Sustainable Development Goals (SDG's) naar eigen doelstellingen voor Vlaanderen. Met 53 doelstellingen geeft Vizier 2030 richting aan het Vlaams beleid. Alle ministers van de Vlaamse Regering voeren een beleid dat bijdraagt aan het realiseren van deze doelstellingen. **Visie 2050**, de langtermijnstrategie voor Vlaanderen bevat de toekomstvisie, over het Vlaanderen dat we wensen in 2050: een sterk, sociaal, open, veerkrachtig en internationaal Vlaanderen dat welvaart en welzijn creëert op een slimme, innovatieve en duurzame manier en waarin iedereen meetelt. De Vlaamse Regering zet verder in op een aanpak gebaseerd op transitie management. Zo wordt voor de uitvoering van de VSDO4 ingezet op **zeven transitieprioriteiten** (zie c).

Vlaanderen heeft een **sterke governance** met de participatieve en holistische aanpak van Visie 2050 en Vizier 2030. Bij de operationalisering van de VSDO4 zal worden samengewerkt met de betrokken **stakeholders**. Zoals SDG 17 bepaalt is partnerschap cruciaal voor het bereiken van de doelstellingen. Zo ondersteunt Vlaanderen bijvoorbeeld via de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVS) de lokale overheden bij activiteiten die invulling geven aan het Vlaams beleid duurzame ontwikkeling, o.m. de organisatie van de Week van de Duurzame Gemeente. De SDGs zijn ook goed verankerd bij de lokale besturen, dat blijkt ook uit het engagement van de koepelorganisaties VVS en de Vereniging van Vlaamse Provincies (VVP) om een Voluntary Subnational Review op te maken. Vlaanderen ondersteunt ook CIFAL Flanders om onder meer een SDG Wegwijzer te ontwikkelen met praktische informatie, tools, kritische reflecties, beste praktijken en praktische tips aanreikt over hoe je met de SDGs aan de slag kan.²

(b) Integratie van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen

De SDGs fungeren als kapstok voor de Vlaamse duurzaamheidsambities. Tal van Vlaamse beleidsplannen kwamen in dat kader tot stand via een multi-stakeholdersaanpak. Voorbeelden zijn het relanceplan 'Vlaamse Veerkracht' (zie f), de Mobiliteitsvisie 2040, Vlaams Energie en Klimaatplan (VEKP), het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2020-2024, de Blue Deal, ...

(c) Integratie van de economische, sociale en ecologische dimensies

De SDGs brengen de verschillende dimensies van duurzame ontwikkeling in beeld (ecologische, sociale en economische dimensie). Deze drie dimensies hernemen we in Visie 2050, Vizier 2030 en de zeven transitieprioriteiten. De Vlaamse regering zet in op een aanpak gebaseerd op transitie management om de ambities te bereiken. De zeven transitieprioriteiten zijn:

1. *Circulaire Economie*: omslag naar de circulaire economie
2. *Leven, leren en werken in 2050*: omslag te realiseren in de manier waarop we leven, leren en werken.

---

¹ <https://beslissingenvlaamse regering.vlaanderen.be/document-view/61A09A14364ED90008000146>

² <https://www.vlaanderen.be/publicaties/sdg-wegwijzer-sustainable-development-goals-vlaanderen-verduurzamen-met-de-agenda-2030-van-de-verenigde-naties>

3. *Industrie 4.0*: mikt op de digitale transformatie van de industrie als hefboom voor verduurzaming, competitiviteit en productiviteit van de industrie.
4. *Samen Leven in 2050*: digitale transformatie van de cultuursector en toekomst van het zorgmodel
5. *Mobiliteit*: de Vlaamse mobiliteitsvisie 2040 als basis voor het toekomstig mobiliteitsbeleid
6. *Energie en Klimaat*: energie -en klimaattransitie in uitvoering van het Vlaams Energie- en Klimaatplan (VEKP)
7. *Omgeving voor de toekomst*: werk maken van een ruimtelijke omslag en het aanpakken van de klimaatadaptatie-en de biodiversiteitsuitdagingen

Het VEKP is een voorbeeld van hoe met een meer transversaal governance-model vooruitgang geboekt kan worden in het behalen van de SDG doelstellingen. De minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme werd daarbij aangewezen als coördinerend minister voor het transversale VEKP. De vakministers nemen, elk op hun terrein, de nodige acties om ervoor te zorgen dat de energie- en klimaattransitie vaart neemt. Alle sectoren dienen dus hun verantwoordelijkheid te nemen om de gezamenlijke doelstellingen en maatregelen in het VEKP te realiseren. Voor elk van de maatregelen uit het VEKP werd één verantwoordelijke entiteit binnen de Vlaamse overheid. Deze entiteit draagt de verantwoordelijkheid om deze maatregel tijdig en impactvol te implementeren, en hiervoor - waar nodig en mogelijk- stakeholderoverleg op te zetten, en de communicatie te verzorgen. Daarnaast werden de administraties die voordien afzonderlijk rond “Energie” en “Klimaat” werkten in 2021 samengevoegd tot een Vlaams Energie en Klimaat Agentschap (VEKA). Het VEKA is verantwoordelijk voor de algemene coördinatie, monitoring en rapportering inzake de uitvoering van het VEKP.

(d) Niemand achterlaten (Leaving no one behind)

Het bereiken van de meest kwetsbaren staat centraal in het beleid rond gelijke kansen, integratie en inburgering. Het verminderen van ongelijkheden is een gedeelde verantwoordelijkheid van alle beleidsdomeinen en vergt een inclusieve, horizontale aanpak. Dit betekent dat er vanuit de diverse domeinen acties worden genomen en er structurele aandacht is voor het creëren van de best mogelijke omstandigheden om alle burgers gelijke kansen te bieden. Het Horizontaal Integratie- en Gelijke Kansenbeleidsplan 2020 – 2024 is goedgekeurd op 23 oktober 2020.

Volwaardige participatie aan de samenleving staat voorop. Opleiding en werk zijn de belangrijkste hefbomen. De Nederlandse taal krijgt een belangrijke rol als verbindende factor. Ook de uitbouw van een sterk netwerk voor nieuwkomers staat centraal. Vlaanderen versterkt de lokale besturen versterken in hun regierol voor het ontwikkelen van een lokaal samenlevingsbeleid. Met het Plan Samenleven ondersteunt de Vlaamse overheid lokale besturen om samenleven in diversiteit te bevorderen. Het beleid wordt wetenschappelijk onderbouwd. Via de survey ‘Samenleven in diversiteit’ en de Barometer Samenleven worden data verzameld op vlak van o.m. evenredige participatie, actief en gedeeld burgerschap en sociale cohesie. Zo worden verschillende aspecten van het samenleven in diversiteit in kaart gebracht en kan nagegaan worden hoe de situatie in Vlaanderen evolueert. De gemeente -en stadsmonitor biedt een schat aan informatie van het lokale niveau.

Ook bij de aanpak voor armoedebestrijding komt het LNOB-principe duidelijk naar voor. Sinds het Armoedebestrijdingsdecreet (2003) zijn meerdere beleidsinstrumenten ontwikkeld. Daaronder valt zowel het Permanent Armoedeoverleg als de in 2019 opgenomen ‘armoedetoets’ waarbij nieuw beleid wordt getoetst op inclusiviteit. Ook het departement Financiën en Begroting probeert financiële aspecten van beleid te toetsen op de impact op kwetsbare groepen. Naast de

implementatie van het LNOB-principe in Vlaanderen wordt het ook als leidraad beschouwd op internationaal vlak. Zo is het bereiken van de meest kwetsbaren één van de voorwaarden in de Landenstrategienota's en daarop aansluitende projectvoorstellen ontwikkelingssamenwerking.

(e) Institutionele mechanismen

Het Vlaams beleid hecht belang aan betrokkenheid van het brede publiek. Om dit waar te maken maakt de Vlaamse regering gebruik van o.a. verticale en horizontale samenwerking, partnerschappen met private partijen en met het middenveld, het structureel gebruiken van methodieken en instrumenten om stakeholder input te verkrijgen.

Via de acht strategische adviesraden³ betreft de Vlaamse overheid middenveldorganisaties, belangengroepen en experts bij haar beleid. Bij elk voorontwerp voor een nieuwe wetgeving moet de Vlaamse Regering advies vragen aan die adviesraden. Ook nemen de raden zelf initiatief om een advies te geven. Ook het tripartiete overleg tussen de Vlaamse sociale partners en de Vlaamse Regering over sociaal-economische thema's in het Vlaams Economisch Sociaal Overlegcomité (VESOC) is goede praktijk.

Tijdens de coronacrisis zijn verschillende taskforces opgericht om de Vlaamse Regering te helpen het hoofd te bieden aan de grote uitdagingen waarvoor COVID-19 ons als Vlaamse overheid en als samenleving in zijn geheel stelt (bijvoorbeeld: de Taskforce COVID-19 Zorg, Taskforce Kwetsbare Gezinnen, Taskforce Vlaanderen Helemaal Digitaal ...). Naast de verschillende taskforces, die zich overwegend focussen op de aanpak tijdens de crisis, werden ook twee relancecomités opgericht: een Economische Relancecomité en een Maatschappelijk Relancecomité⁴. De aanbevelingen van beide comités diende als inspiratie voor het relanceplan Vlaamse Veerkracht (zie f).

(f) Transformatieve acties

Zoals de COVID-19-pandemie heeft aangetoond, zijn momenten van crisis een katalysator voor bestuurs- en beheerstransformatie – een 'living lab' voor gezamenlijke actie en nieuwe manieren van participatie en implementatie (OECD, 2020).

Covid-19 heeft de wereld en ook Vlaanderen hard getroffen. Daarom investeert de Vlaamse Regering de komende jaren 4,3 miljard euro extra om het economisch en maatschappelijk weefsel in Vlaanderen te herstellen. Het Vlaams relanceplan "Vlaamse Veerkracht" is het meest ambitieuze investeringsplan dat een Vlaamse Regering ooit in de steigers heeft gezet en werd op 28 september 2020 tijdens de Septemberverklaring gelanceerd door de minister-president⁵. Het relanceplan is onderverdeeld in zeven speerpunten: (1) Economie en samenleving verduurzamen, (2) Investeren in infrastructuur; (3) Vlaanderen digitaal transformeren; (4) Investeren in mensen en talenten; (5) Het Vlaams zorg- en welzijnssysteem versterken, (6) De coronacrisis beheren en Brexit en (7) De overheid efficiënter maken. De voortgang van het relanceplan werd in 2021 drie keer in kaart gebracht: in april, september en december. Vanaf 2022 zijn er jaarlijks twee voortgangsmetingen: in juni en december⁶.

---

³ <https://www.vlaanderen.be/uw-overheid/werking-en-structuur/adviesraden-in-vlaanderen>

⁴ <https://www.vlaanderen.be/publicaties/rapporten-economisch-en-maatschappelijk-relancecomite>

⁵ <https://www.fdfa.be/nl/2020-relanceplan-vlaamse-veerkracht>

⁶ <https://www.vlaanderen.be/publicaties/relanceplan-vlaamse-veerkracht-monitoringsrapport>

Hoofdstuk 6. Voortgang met betrekking tot doelen en streefcijfers en evaluatie van tot dusver genomen beleid en maatregelen

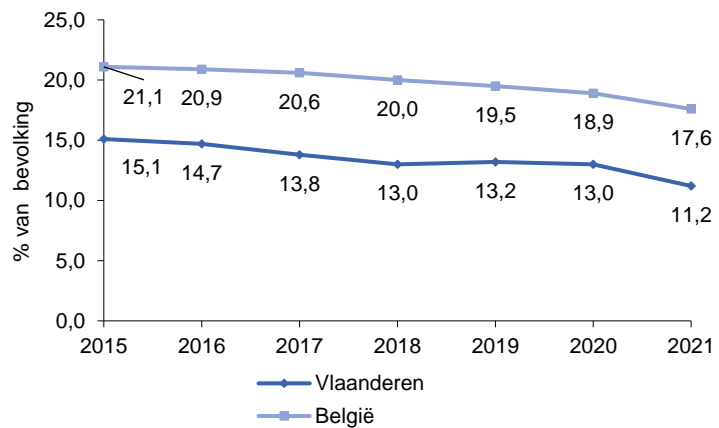
SDG 1 Geen armoede

Beëindig armoede overal en in al haar vormen

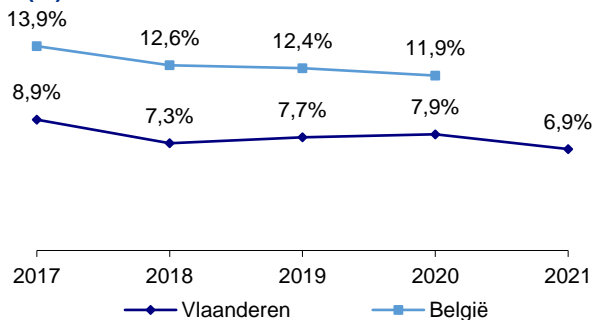
Sleutelindicatoren

1.1 Risico op armoede of sociale uitsluiting: Het aandeel personen in armoede of sociale uitsluiting, d.i. het aandeel van de bevolking dat geconfronteerd wordt met minstens één van de 3 volgende armoederisico's: monetaire armoede, ernstige materiële en sociale deprivatie of leven in een huishouden met zeer lage werkintensiteit, bedroeg in 2021 12,4% in het Vlaams Gewest, volgens de EU-SILC-enquête. Vlaanderen kende over de afgelopen jaren een daling. Het aandeel personen in armoede of sociale uitsluiting lag in 2021 in Vlaanderen aanzienlijk lager dan in België (19,3%) en de EU27 (22% in 2020) (Statistiek Vlaanderen).

1.1 Risico op armoede of sociale uitsluiting (% van bevolking)

1.2: Bevolking met zeer lage werkintensiteit (%)

1.2 Aandeel bevolking met zeer lage werkintensiteit: 6,9% van de bevolking tot 64 jaar in het Vlaams gewest leeft in een huishouden waar niet of beperkt gewerkt wordt (2021). Het aandeel in het Vlaams Gewest lag aanzienlijk lager dan in de andere twee gewesten (22,9% voor Brussel en 17% voor Wallonië in 2021) en het gemiddelde in België (11,9%). Het Vlaamse aandeel is ongeveer gelijk aan het EU27 gemiddelde (8% in 2020) (Statistiek Vlaanderen, Statbel).

1.3 Aandeel bevolking in ernstige materiële en sociale deprivatie: met 4,4% (2021) scoort Vlaanderen onder het nationale (6,3%) en Europees gemiddelde (7% - cijfers 2020). Vlaanderen scoort ook aanzienlijk beter dan de andere twee gewesten (11,5% voor Brussels Hoofdstedelijke Gewest en 8,0% in Wallonië) (Statistiek Vlaanderen).

1.4 Aantal leefloners: is sinds tijdens de COVID-19-pandemie (tussen 2020 en 2021) toegenomen, gevolgd door een kleine daling tussen 2021 en 2022. Begin 2022 ontving in het Vlaamse Gewest 3,1% van de bevolking een sociale bijstandsuitkering. In het Waalse Gewest ging het om ruim 5% van de bevolking, in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om iets meer dan 7% en in België als geheel om 4% van de bevolking (Statistiek Vlaanderen).

1.5 Aandeel van de bevolking dat medische zorg moet uitstellen of afstellen: schommelt sinds 2011 rond 1%, en blijft sinds 2018 constant onder 1% (in 2021 0,7%). Het aandeel in het Vlaams Gewest is aanzienlijk lager dan in de andere gewesten (3% in het Waals Gewest en 4% in Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Voor België lag dat op 1,4% (cijfers 2020) (Statistiek Vlaanderen).

1.6 Overmatige schuldenlast in de vorm van betalingsachterstand en collectieve schuldenregeling: zit in Vlaanderen sinds 2017 in een dalende trend. Het aandeel personen in een lopende procedure van collectieve schuldenregeling bedroeg in 2021 0,7% in het Vlaams Gewest, gelijk aan het nationaal gemiddelde (Statistiek Vlaanderen).

1.7 Bevolking onder de armoededrempel: volgens de EU-SILC enquête van 2021 leefde 7,8% van de inwoners in het Vlaams Gewest in een huishouden met een huishoudinkomen onder de Belgische armoededrempel. Dit aandeel zit in een dalende trend. Het financiële armoederisico lag in 2021 in het Vlaamse Gewest (7,8%) significant lager dan in het Waalse Gewest (17,3%) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (25,4%), het Belgisch gemiddelde (12,7%) en het EU27 gemiddelde (17% cijfer van 2020) (Statistiek Vlaanderen).

1.8 Woningvoorraad: gemiddelde stijging van 1% per jaar tussen 2001 en 2021. De groei in Vlaanderen is gelijk aan de groei in de andere gewesten met de sterkste groei in Brugge, Leuven, en Oostende (Statistiek Vlaanderen).

Vlaams SDG beleid

Vlaanderen doet het overwegend goed voor SDG 1. Vlaanderen blijft verschillende vormen van armoede bekampen (SDG 1.2) en actief inzetten op armoedebestrijding en preventie van sociale uitsluiting. Armoedebestrijding is al sinds 2003 een transversaal beleidsthema in Vlaanderen. In alle Vlaamse beleidsdomeinen worden er structurele maatregelen genomen om armoede te voorkomen en te bestrijden. Zo wordt er ingezet op verschillende armoedefactoren zoals o.a. de toegang tot de arbeidsmarkt, emancipatie en tewerkstelling van vrouwen met een migratieachtergrond en opleiding. Daarnaast zijn ook e-inclusieve digitalisering, inclusief ondernemerschap, sociale bescherming, betere publieke diensten, energie en water, en mobiliteit steeds belangrijker geworden om het armoederisico te bekampen. Voorts zet de Vlaamse regering in op het zelfredzaam maken van mensen en het aanpakken van de structurele oorzaken van armoede.

De transversale werking wordt ondersteund door verscheidene beleidsinstrumenten: het Verticaal Permanent Armoedeoverleg (per beleidsdomein met het Vlaams Netwerk van Verenigingen) en het Horizontaal Permanent Armoedeoverleg (alle bevoegde beleidsdomeinen en het Vlaams Netwerk van Verenigingen, het Interfederale Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting en vzw De Link) maar ook de sinds 2019 ingevoerde Armoedetoets.

Een specifiek aandachtspunt in het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid is armoede in gezinnen. Dit wordt vanuit twee luiken aangepakt: bestrijding van kinderarmoede en het verzekeren van adequate woonruimte voor gezinnen. Het eerste luik, kinderarmoede, sluit aan op het Europees beleid voor de bestrijding van kinderarmoede en ook het Belgisch Nationaal Actieplan voor de Europese Kindergarantie 2022-2030. Het tweede luik, wonen, staat centraal in meerdere Vizier 2030 indicatoren die gelinkt zijn aan wonen. Behalve het element woningen voor gezinnen gaat er ook aandacht naar dakloosheid bij andere kwetsbare groepen. Ook gaat er steun naar vorming. Vzw De Link bijvoorbeeld wordt in Vlaanderen erkend en gesubsidieerd als organisatie voor de coördinatie van en de toeleiding tot de opleiding van ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting. Ook andere projecten en organisaties zorgen voor sensibilisering en vorming, waarvan Vlaanderen er enkele specifiek ondersteunt zoals Bind-Kracht, Armoede In-zicht en Cedes.

Nieuwe acties sinds 2017

- **Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (VAPA) 2020 – 2024** kwam tot stand tijdens de COVID-19-pandemie, met de regiefunctie van lokale besturen, participatief krachtgericht beleid, resultaatsgerichte monitoring en burgerlijke solidariteit als leidende principes. Volgens het meest recente evaluatierapport van 2022 hebben van de 65 acties er enkel 3 vertraging opgelopen en is 1 actie vervallen. Door middel van actieve samenwerking met meerdere beleidsdomeinen waaronder Wonen, Welzijn, Energie, Gelijke Kansen en Jeugd is het VAPA er ook in geslaagd aanvullende maatregelen te nemen om extra steun te bieden aan kwetsbare groepen tijdens de COVID-19-pandemie.
- Sinds 2019 zijn beleidsdomeinen verplicht om de **Armoedetoets** toe te passen tijdens de beleidsvorming om zo te evalueren wat de mogelijke impact van beleid is op kwetsbare groepen (SDG 1.4). Dit ligt in het verlengde van het transversale karakter van armoedebestrijding in Vlaanderen.
- **Het Actieplan ter Voorkoming en Bestrijding van Dakloos- en Thuisloosheid 2020-2024 is opgemaakt ter aanvulling van het VAPA.** Het is een geïntegreerd beleidsplan dat vertrekt van de bevoegdheden van beleidsdomeinen Wonen en Welzijn, en samenwerking zoekt met het reeds opgezette platform dak- en thuisloosheid bestaande uit het maatschappelijk middenveld, agentschappen en ondersteunende Vlaamse beleidsorganen.
- **Vlaanderen sluit zich aan bij de Europese Kindergarantie** waarbij kinderen (<18 jaar) in kwetsbare groepen een aantal minimale garanties krijgen, zoals gratis toegang tot onderwijs, opvang, huisvesting, gezondheidszorg en minstens één maaltijd per schooldag (SDG 1.3). Hiernaast biedt Vlaanderen ook ondersteuning aan via het Groeipakket, de Vlaamse kinderbijslag.
- Voor de strategienota's **ontwikkelingssamenwerking met Mozambique en Malawi** is 25 miljoen euro voor ieder land per uitvoeringsperiode van 5 jaar begroot (SDG 1.a) en wordt er aandacht besteed aan de op de SDGs en Agenda 2030 gebaseerde beleidswerking in de respectievelijke strategienota's en concentratiesectoren (SDG 1.b). Ook via de focus op waardig werk (SDG 8) wordt ingezet op de strijd tegen armoede. Om dit te bevorderen, blijft Vlaanderen zeer nauw samenwerken met de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) (zie SDG 8).

Uitdagingen

- Vlaanderen vertoont een gunstige evolutie in armoedebestrijding, maar het is belangrijk om aandacht te blijven besteden aan bijvoorbeeld het garanderen van een voldoende hoog huishoudelijk inkomen en een stijgende werkzaamheidsgraad. Een job is niet alleen de belangrijkste hefboom in de strijd tegen armoede, maar ook de sleutel naar persoonlijk en maatschappelijk welbevinden. Vlaanderen zet daarom sterk in op de relatie tussen werkzaamheid en armoede.
- De **huidige stijgende energie- en voedselprijzen** zorgen voor extra kosten voor gezinnen. Dit biedt extra uitdagingen voor gezinnen in armoede en gezinnen uit de lage middenklasse. Vlaanderen nam extra maatregelen om de koopkracht van gezinnen te beschermen via een versterking van de jobbonus voor de lage tot gemiddelde lonen en een versterking van de sociale toeslagen in het groeipakket (de kinderbijslag), en zal de verdere evolutie van de prijzen en armoedecijfers nauwkeurig opvolgen.
- Het huidige **Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2020 – 2024** kwam tot stand tijdens de COVID-19-pandemie. Ook al heeft de Vlaamse Overheid snel geschakeld om de korte termijnimpact op kwetsbare groepen te minimaliseren, toch blijft het moeilijk om de **middellange en lange termijnimpact** op de armoedecijfers in te schatten.

- Armoede is een complex probleem met meerdere factoren die elkaar kunnen versterken waardoor het lastig kan zijn om de juiste middelen toe te wijzen die zowel de toegang ertoe alsook daadwerkelijke impact garanderen. Om de werkelijke impact van beleid te evalueren, en te kunnen analyseren of de juiste middelen aan de juiste doelgroepen zijn toegewezen, moet er geïnvesteerd worden in een **uitgebreider indicatorensysteem**.

Goede praktijken

In Vlaanderen

- Er is tijdens de COVID-19-pandemie een **Taskforce Kwetsbare Gezinnen** opgericht (SDG 1.5).
- “**Sociale distributieplatformen naar voedselhubs 2021**” in het kader van Vlaamse Veerkracht was een succesvolle projectoproep die meerwaarde biedt aan armoedebestrijding, maar ook aan het tegengaan van voedselverspilling en de transitie naar een circulaire economie.
- Er is **meer samenwerking gekomen tussen beleidsdomein Omgeving en Wonen rondom de impact van klimaatverandering op kwetsbare groepen** zoals bijvoorbeeld rond energiearmoede (SDG 1.5). Dat resulteerde binnen het Energiearmoedeprogramma in een volledig herwerkt luik ‘sociale openbare dienstenverplichtingen’ dat samen met het Energiebesluit is aangenomen.
- Om kwetsbare gezinnen beter te begeleiden en zowel armoede als dakloosheid te bestrijden, ontvangen lokale besturen ondersteuning bij het beschikbaar stellen van **gezinscoaches**. Gezinscoaches kunnen op een laagdrempelige, langdurige en integrale manier kwetsbare gezinnen ondersteunen bij hun participatie in de samenleving en zo sociale uitsluiting helpen voorkomen.

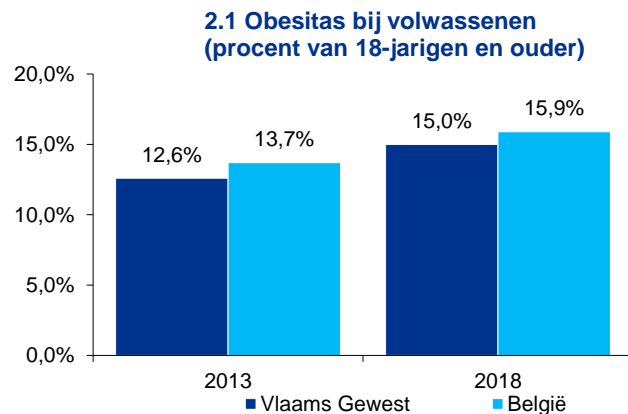

SDG 2 Geen honger

Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw

Sleutelindicatoren

2.1 Obesitas bij volwassenen: de mate van obesitas wordt gebruikt als indicator van risico op morbiditeit/mortaliteit door chronische ziekten. Het aandeel obese volwassenen is tussen 2013-2018 met 19,04% gestegen in Vlaanderen (Federaal Planbureau). Daarmee zit Vlaanderen tussen Brussel en Wallonië in, waar de cijfers eveneens een stijgende trend laten zien.

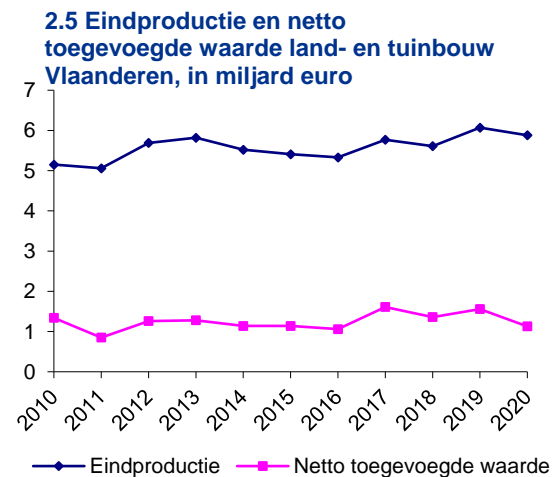

2.2 Vleesconsumptie: Vleesconsumptiecijfers zijn niet beschikbaar op Vlaams niveau.

2.3 Gebruik van landbouwpesticiden: Deze cijfers zijn niet beschikbaar op Vlaams niveau. Het geschatte gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bedraagt in 2019 3,5 miljoen kg actieve stof.

2.4 Gebruik landbouwoppervlakte voor biologische landbouw: In 2021 omvatte het totale biologisch areaal (bio en omschakeling) in Vlaanderen 9.823 hectare. Dat is een stijging met 8% ten opzichte van het voorgaande jaar en bijna een verdrievoudiging t.o.v. 2007 (departement Landbouw en Visserij).

2.5 Productierekening land- en tuinbouwbedrijven: De netto toegevoegde waarde van de Vlaamse land- en tuinbouw schommelt lichtjes tussen 2017 en 2020, wat een normaal fenomeen is. In 2020 bedroeg de netto toegevoegde waarde (tegen factorkosten) van de Vlaamse land- en tuinbouwsector 1,1 miljard euro (Statistiek Vlaanderen).

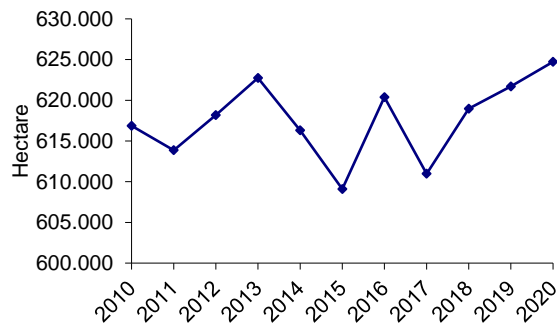

2.6 Tewerkstelling in Vlaamse land- en tuinbouw: In 2020 waren er 45.938 regelmatig tewerkgestelde personen en 37.065 voltijdse arbeidskrachten in de land- en tuinbouwsector actief. Het aantal voltijdse arbeidskrachten is in de periode 2001-2020 gedaald met 30% (Statistiek Vlaanderen).

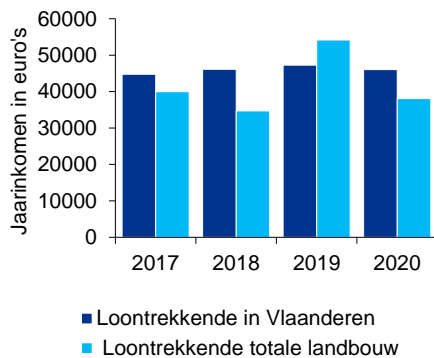
2.7 Landbouwareaal:

Het Vlaamse Gewest telde in 2020 624.727 hectare landbouwareaal. Dat komt overeen met 46% van de totale grondoppervlakte van het gewest. Tussen 2001 en 2020 is het aantal hectare landbouwareaal met 1,6% afgenomen. (Statistiek Vlaanderen).

2.7 Landbouwoppervlakte in Vlaanderen

2.8 Vergelijking inkomen loontrekkenden Vlaanderen en loontrekkenden in de totale landbouw

2.8 Vergelijking inkomen landbouwer en Vlaamse loontrekkende: met uitzondering van 2019 lag het inkomen van loontrekkenden in de totale landbouwsector lager dan het gemiddelde inkomen in Vlaanderen (Departement Landbouw & Visserij).

Vlaams SDG beleid

Vizier 2030 focust op de korte termijn op landbouwproductiviteit, daar waar de lange termijn focust op het waarborgen van voedselhulpbronnen. De Vlaamse ambities zijn echter verregaander dan dat. Zo is landbouw een belangrijke schakel in transitieprioriteit circulaire economie wat blijkt uit het Actieplan Voedselverlies en Biomassa(rest)Stromen Circulair 2021-2025, wat op zijn beurt aansluit op de Europese 'Farm to Fork'-strategie.

Corresponderende Vlaamse beleidsvisies signaleren eveneens de ambitie voor een meer duurzaam voedselsysteem. Met de Vlaamse voedselstrategie 'Vlaamse Kost'⁷ zet de Vlaamse overheid naast gezonde voeding in op een veerkrachtige, duurzame circulaire voedsel economie die boer en burger dichter bij elkaar brengen, en een eerlijke voedselprijs voor beide mogelijk maakt. De voedselstrategie wordt gedirigeerd door de 'voedselcoalitie', een partnerschap van meer dan 20 publieke en private, en middenveld actoren en kennisexperts. Deze strategie moet de landbouwsector een impuls geven tot zowel waardig inkomen voor elke schakel in de voedselketen (SDG 2.3) als verduurzaming (SDG 2.4). Ook via de Werkagenda Voedselketen, een partnerschap binnen Vlaanderen Circulair met de Vlaamse overheid en Fevia Vlaanderen, speelt het voedselsysteem in Vlaanderen een belangrijke rol in het behalen van de ambities rond circulaire economie.

⁷ Vlaamse kost (voedselstrategie) | Departement Landbouw & Visserij (vlaanderen.be)

De inzet voor een circulair voedselsysteem bevindt zich op het kruispunt tussen de bevoegdheden landbouw, omgeving, economie, en klimaat. Zo wordt met het Actieplan 'Voedselverlies en Biomassa (rest)stromen Circulair 2021-2025' een bijdrage geleverd aan SDG 12, maar ook aan doelstellingen van beleidsdomeinen Omgeving en Klimaat door het behoud van groene landschappen (OVAM, 2021). Een raakvlak tussen de landbouwsector en klimaat is te zien in de maatregelen rondom biodiversiteit (SDG 2.5). In Vlaanderen ligt de focus niet enkel op biodiversiteitsbehoud van bodemorganismen, bestuivers en roofdieren, maar ook het verhogen van genetische diversiteit. De innovatieslagkracht van de landbouwsector wordt op zijn beurt versterkt door gedeelde initiatieven zoals de speerpuntcluster en innovatieplatform voor de Vlaamse agrovoedingsindustrie Flanders' Food⁸.

Vanaf 1 januari 2023 treedt het nieuwe Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in werking. Europa bepaalt daarmee de grote lijnen van het landbouwbeleid, waarin Vlaanderen zich mits de vertaling naar een Vlaams GLB Strategisch Plan (GLB SP) dient in te schrijven.

Nieuwe acties sinds 2017

- De **Vlaamse eiwitstrategie 2021-2030** zorgt voor een verduurzaming en diversificatie (met focus op plantaardige en alternatieve eiwitbronnen) van de productie, verwerking en consumptie van eiwitten wat kansen biedt voor welvaart, milieu en gezondheid en voor een bijdrage aan de vermindering van broeikasgasemissies (SDG 13)..
- **Projectoproepen** binnen het relanceplan Vlaamse Veerkracht:
  - projecten die bijdragen aan de realisatie van de Vlaamse eiwitstrategie. 19 projecten zijn geselecteerd en krijgen projectsteun. Deze projecten lopen vanaf maart 2022 tot juni 2024.
  - projecten rond het thema 'samenwerking en digitalisering in de land- en tuinbouwsector' om zo meer ondernemerschap en innovatie te stimuleren, specifiek in het kader van de BLUE-deal
- Met het '**Strategisch Plan Biologische Landbouw 2018-2022**', liep Vlaanderen voor op de Europese bio-verordening van 2021. Het Plan biedt een antwoord op de snelgroeiende vraag van de consument naar meer bio-producten van eigen bodem en wil de Vlaamse biolandbouw verder laten groeien.
- Nieuwe landbouwers onder de 40 jaar die een bestaand landbouwbedrijf willen overnemen kunnen via het **Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF)** extra financiële ondersteuning krijgen.
- Er bestaan meerdere **duurzaamheidsstimulerende subsidies**: bv. de subsidie voor veehouders om bepaalde rassen te behouden en een subsidie voor een meer duurzaam alternatief voor silagevoeder in de vorm van vlinderbloemigen.
- Vlaanderen zet ook in op een vermindering van landbouwpesticiden met de voorbereiding voor een '**Vlaams Actieplan Duurzaam Pesticiden gebruik 2023-2027**'.

---

⁸ <https://www.flandersfood.com/nl>

Uitdagingen

- **Klimaatmitigatie en klimaatadaptatie** stellen de landbouwsector voor uitdagingen. De effecten van klimaatverandering maken verschillende teelten moeilijker. Tegelijkertijd heeft de landbouwsector ook een rol in het terugdringen van broeikasgasemissies. Toch liggen er ook kansen voor de sector als spil in de transitieprioriteiten⁹ circulaire economie, energie en klimaat en omgeving voor de toekomst.

Goede praktijken

In Vlaanderen

- De Vlaamse voedselstrategie kwam tot stand aan de hand van een **participatief traject** van zowel private als publieke partijen en kennisinstellingen. Het beleid wordt gedirigeerd door een partnerschap van meer dan 20 publieke en private actoren, middenveldorganisaties, en kennisexperts ('voedselcoalitie') die ook nauw bij de uitvoering betrokken zijn.
- De projectoproep **GO4FOOD**¹⁰ leverde 79 inzendingen op waarvan er 12 geselecteerd zijn om tijdens de projectuitvoering ondersteuning te ontvangen van de voedselcoalitie. GO4FOOD projecten moeten bijdragen aan de vier strategische doelstellingen van de Vlaamse voedselstrategie; een veerkrachtiger voedsleconomie, een inclusieve evenwichtige keten, circulair en duurzaam ondernemen voor de toekomst en gezonde voeding voor iedereen.

In het buitenland

- De Vlaamse Regering heeft een nieuwe overeenkomst met de Voedsel- en **Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO)** getekend voor de Vlaamse bijdrage aan de Flexible Voluntary Contribution (FVC): in de periode 2022-2025 zal Vlaanderen bijdragen aan Beter Milieu initiatieven waaronder innovaties die de agrovoedselsystemen in Afrika meer bestendig moeten maken tegen klimaatverandering.
- De Vlaamse ontwikkelingsamenwerking in **Malawi** richt zich volledig op de landbouwsector. Er zijn meerdere subsidies vrijgemaakt om ondersteuning te bieden aan zowel overheidsprojecten als niet-gouvernementele projecten die de landbouwsector beter bestand moeten maken tegen de effecten van klimaatverandering en gendergelijkheid in de sector bevorderen.
- **Flanders' FOOD** brengt startups met eiwitinnovaties in contact met gevestigde spelers uit de voedingsindustrie om uitwisseling en samenwerking te promoten.

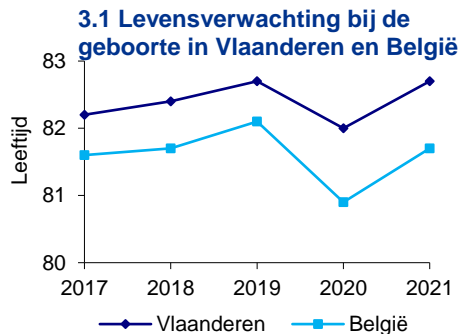
⁹ <https://www.vlaanderen.be/uw-overheid/beleid/het-vlaamse-beleid-voor-duurzame-ontwikkeling/vlaamse-strategie-duurzame-ontwikkeling/transitieprioriteiten-duurzame-ontwikkeling>

¹⁰ <https://ilvo.vlaanderen.be/nl/nieuws/go4food-zoekt-voedselveranderaars-voedselstrategie>

SDG 3 Goede gezondheid en welzijn

Verzeker een goede gezondheid en promoot welzijn voor alle leeftijden

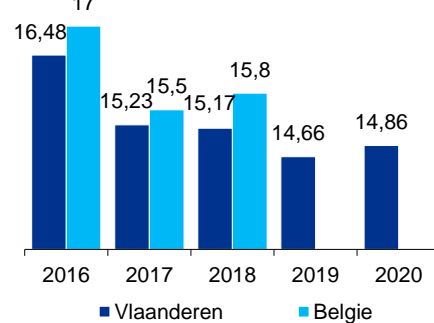
Sleutelindicatoren

3.1 Gemiddelde levensverwachting: De levensverwachting bij de geboorte ligt in 2021 het hoogst in het Vlaams Gewest met 82,7 jaar. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bedroeg de levensverwachting 81,3 jaar en in het Waals Gewest 79,9 jaar (Federaal Planbureau).

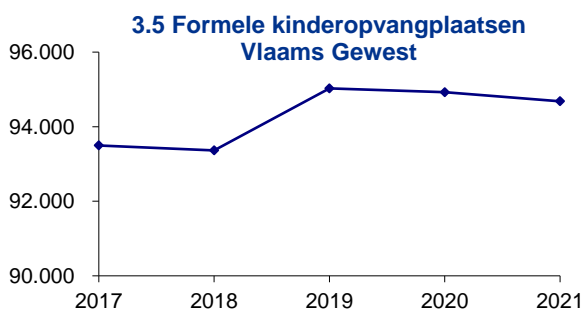
3.2 Sterftecijfer door zelfmoord: In 2018 bedroeg het Vlaams sterftecijfer door zelfmoord 14,9 per 100.000 inwoners (Belgisch cijfer: 15,8). Deze indicator vertoont een gunstige dalende evolutie tussen 2014 en 2018 (Federaal Planbureau). In Vlaanderen is er een duidelijke daling in suïcidecijfers tussen 2012 en 2020.

3.2 Sterftecijfer door zelfmoord per 100.000 inwoners in België en Vlaanderen

3.3 Langdurig zieken: In 2019 was 23,3% van de Vlaamse bevolking ouder dan 16 jaar langdurig ziek. Vlaanderen presteert beter dan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (30,1%) en het Waals Gewest (29,8%). Vlaanderen scoort aanzienlijk beter dan het Europees gemiddelde van 35,7% in 2019 (Federaal Planbureau).

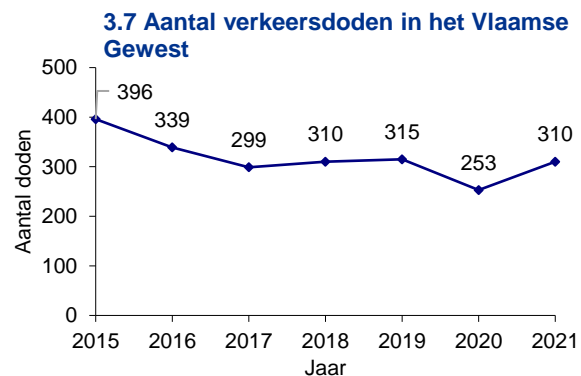
3.4 Personen met recht op zorgbudget: Tussen 2017 en 2019 is het aantal personen dat recht had op een zorgbudget gestegen van 293.713 naar 304.346 personen. In 2020 lag het aantal op 301.752 personen (Agentschap Zorg & Gezondheid). Het aantal meerderjarige personen met een handicap dat een persoonsvolgend budget krijgt (27.266 personen), is tussen 2017 en 2021 eveneens gestegen met 15% (Statistiek Vlaanderen). Ook voor het aantal kinderen en jongeren met een handicap is er een grote stijging bij de toekenning van persoonlijk assistentiebudgetten (PAB). Er zijn in 2021 evenveel nieuwe PAB toegekend dan het totaal aantal PAB in 2017. Er zijn in 2021 1522 PAB-budgethouders.

3.5 Formele kinderopvangplaatsen: In 2021 bedroeg het aantal formele kinderopvangplaatsen 94.681. Het aantal kinderopvangplaatsen is tussen 2017 en 2019 gestegen van 93.496 naar 95.027. In 2021 is het aantal licht gedaald met 243 plaatsen. (Statistiek Vlaanderen).

3.6 Rokers: In 2018 rookte in het Vlaamse Gewest 12% van de personen van 15 jaar en ouder dagelijks. Het percentage dagelijkse rokers is sinds 2013 gedaald (Federaal Planbureau).

3.7 Verkeerslachtoffers: In 2021 kwamen 310 personen om bij verkeersongevallen, een stijging met 23% in vergelijking met 2020, dat wel gekenmerkt werd door minder verplaatsingen als gevolg van de COVID-19-pandemiemaatregelen. In vergelijking met 2005 is het aantal verkeersdoden bijna gehalveerd, maar sinds 2017 blijft het aandeel jaarlijks ongeveer constant rond de 300 personen (Statistiek Vlaanderen).

Vlaams SDG beleid

De monitoring van SDG 3 in Vizier 2030 richt zich op een breed scala van indicatoren: levensverwachting, zelf ervaren gezondheid, voortijdige sterfte door chronische ziekten, depressie, zelfmoord en levenstevredenheid, maar ook onderwerpen zoals sportparticipatie, gezonder leven op vlak van voeding, beweging en geestelijke gezondheid, het voorzien van rechtvaardige en relevante zorg, ondersteuning en sociale bescherming, alsook het recht op een kwaliteitsvolle, beschikbare en betaalbare kinderopvang voor elk kind.

Al die inspanningen zijn gebaseerd op het besef dat een goede fysieke maar ook geestelijke gezondheid een absolute basisvoorwaarde is voor de duurzame ontwikkeling en het algemeen welzijn van de Vlaamse bevolking. Dit draagt Vlaanderen ook uit in de ontwikkelingssamenwerking met de partnerlanden.

Vlaanderen scoort internationaal erg goed op vlak van toegang tot gezondheidszorg. Ook het voorkomen van ziekte en invaliditeit geniet meer en meer aandacht. In de Vlaamse universiteiten en zorginstellingen is heel wat kennis aanwezig over hoe een gezondheidssysteem het best georganiseerd wordt. Er zijn hier ook heel wat bedrijven actief die allerlei technologieën (onder meer medicijnen en vaccins en digitale beeldvorming) voor de gezondheidssector ontwikkelen en produceren.

Vlaanderen beoogt op verschillende manieren bij te dragen aan de verwezenlijking van SDG 3:

- investeringen in gerichte preventie van suïcidale en geestelijke gezondheidsproblemen, welzijn, gezondheid, sociale bescherming, het verminderen van sociale ongelijkheid, opleiding, onderwijs en gendergelijkheid;
- een kwaliteitsvol aanbod van ziekenhuizen, revalidatievoorzieningen, psychiatrische verzorgingstehuizen, initiatieven voor beschermt wonen en centra voor geestelijke gezondheidszorg (i.s.m. het Vlaams Instituut Kwaliteit van Zorg) en verderzetten van de integratie van de sectoren thuiszorg, revalidatie en geestelijke gezondheidszorg in de Vlaamse sociale bescherming;
- de kinderopvang zal verder groeien, in de eerste plaats voor werkende ouders en ouders die een opleiding volgen in het kader van een traject naar werk. Er wordt naar gestreefd om meer ruimte te creëren voor sociaal ondernemerschap in de kinderopvang en de regelgeving in die zin daaraan aan te passen;
- een sport- en bewegementaliteit doen opbloeien o.a. via het leerplichtonderwijs, maar ook het promoten van 'sportbedrijven' die hun werknemers de kans geven om actief en sportief te blijven en in het volop inzetten van sport als sociaal bindmiddel;

- Flanders' Care is het programma van de Vlaamse overheid met als missie door innovatie het aanbod van kwaliteitsvolle zorg verbeteren en verantwoord ondernemerschap in de zorg economie stimuleren. Via transversale samenwerking tussen zorg en industrie faciliteert Flanders' Care 4.0 de ontwikkeling van samenwerkings- en businessmodellen om een efficiëntere samenwerking tussen de zorgsector en de ondernemerswereld uit te bouwen.

Nieuwe acties sinds 2017

- Het '**Vlaams Actieplan Suïcidepreventie**' (2012-2020) bestaat uit 5 strategieën waaronder de geestelijke gezondheidsbevordering met betrekking tot het individu en de maatschappij, laagdrempelige telefonische en online hulp, het bevorderen van deskundigheid en netwerkvorming bij intermediairs, strategieën voor specifieke risicogroepen en de ontwikkeling en implementatie van aanbevelingen en hulpmiddelen voor de preventie van suïcide (Agentschap Zorg & Gezondheid). Een nieuw Vlaams Actieplan Suïcidepreventie is in opmaak, voor de periode 2022-2030. De nieuwe gezondheidsdoelstelling luidt: Het aantal zelfdodingen moet in 2030 met 10% gedaald zijn t.o.v. het referentiejaar 2020.
- We investeren sinds 2020 ook in een partnerorganisatie rond **geestelijke gezondheidsbevordering** en brengen via o.a. de geluksdriehoek.be bestaande kennis en praktische tools over veerkracht en mentaal welbevinden tot bij de brede bevolking.
- Vlaanderen blijft investeren in geestelijke gezondheidszorg en specifiek ook in de **woon- en leefkwaliteit van ouderen in woonzorgcentra**. Daarnaast beoogt het een gezondere levensstijl te promoten, mensen te beschermen tegen besmettelijke ziektes en in de tijdige opsporing van ziektes te voorzien.
- Een blijvend engagement dat voortvloeit uit het Vlaams Actieplan Geestelijke Gezondheid 2017-2019 is de verdere uitwerking van een **Alcoholplan**, in afstemming met alle bevoegde overheden. De acties zijn gericht op de preventie van drugs en alcohol, ziektepreventie, suïcidepreventie en preventie op de werkvloer.
- Van Vlaanderen een **sportnatie** maken, een kwaliteitsvol sportaanbod op maat van iedereen voorzien en investeren in de kwaliteit en professionalisering van de sportsector (niet-exhaustief) (Sport Vlaanderen, 2021).
- Het **Vlaams Luchtbeleidsplan 2030** bevat maatregelen om de luchtverontreiniging aan te pakken, wat de impact van luchtverontreiniging op onze gezondheid en het leefmilieu zal verminderen. In dit plan worden maatregelen geformuleerd voor alle bronnen van luchtverontreiniging zijnde de transportsector, verbranding- en procesemissies in de industrie, de gebouwenverwarming in de huishoudens en de tertiaire sector, het huishoudelijk gebruik van oplosmiddel houdende producten en de landbouw (VMM).
- Het **Verkeersveiligheidsplan Vlaanderen 2021-2025** plaatst fietsers en voetgangers voorop. De belangrijkste doelstelling van het plan is om het aantal verkeersdoden te doen dalen. Er is ook aandacht voor rijden onder invloed, overdreven en/of onaangepaste snelheid en afleiding.
- Het **Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan (JKP)** richt zich onder meer op het welbevinden en de positieve identiteitsontwikkeling van kinderen en jongeren, het ontwikkelen van goede en gezonde buurten met kwaliteitsvolle woningen, voldoende 'ontmoetingsruimte' en toegang tot ontspanning alsook het inzetten op een geïntegreerd vrijetijdsbeleid.
- Het **Vlaamse Impulsprogramma Zorg** versterkt de samenwerking rond innovatie ambieert een betere zorg voor iedereen Vlaanderen en gaat resoluut voor een gepersonaliseerde en digitale geneeskunde en zorgtechnologie.

Uitdagingen

Vlaanderen legt de lat hoog en investeert in een warm en sociaal Vlaanderen.

Goede praktijken

In Vlaanderen

- De Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB) ontving een projectsubsidie als tegemoetkoming in de kosten van het project “**Sport als ontwikkelingstool: innoverende methodologie ter stimulatie van beleidsacties voor organisatie- en systeemverandering**” onder de noemer van ‘Subsidie ontwikkelingseducatie oproep 2018’.
- **Zorgwijs.be**, ontwikkeld door de vzw PVBwijzer en het Vlaams Agentschap Personen met een Handicap (VAPH) is een gebruiksvriendelijk, online platform waar personen met een handicap een overzicht vinden van het zorgaanbod dat ze kunnen betalen met hun persoonsvolgend budget. Zorgwijs bundelt verschillende types zorgaanbieders op één platform en biedt de mogelijkheid aan budgethouders om een vacature te plaatsen (Zorgwijs, s.d.).
- Ruim 4,5 miljoen mensen betalen elk jaar de zorgpremie voor de Vlaamse sociale bescherming. De Vlaamse sociale bescherming gebruikt de ontvangen gelden om meer dan 300.000 zorgbehoevende mensen elke maand te versterken met een zorgbudget.
- Binnen het **Vlaams Actieplan Suïcidepreventie** hebben we oog voor specifieke noden en doelgroepen. Zo loopt er een campagne om psychische problemen beter bespreekbaar te maken, specifiek gericht op mannen (komuitjekop.be), en ontwikkelen we een wetenschappelijke richtlijn en tools voor hulpverleners in het omgaan met personen met een autismespectrumstoornis met suïcidale gedachten of gevoelens.

In het buitenland

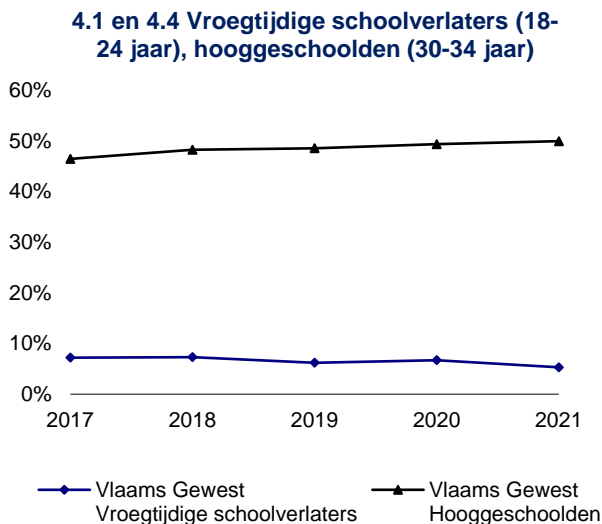
- Een belangrijk doel van de **Vlaamse Ontwikkelingssamenwerking** is het verder versterken van het gezondheidssysteem in **Mozambique** en er de basisgezondheidszorg uit te breiden. Dit gebeurt via de financiering van de lokale overheid, (internationale) ngo’s en multilaterale organisaties en de inzet van (de in Vlaanderen aanwezige) kennis. Daarenboven wil Vlaanderen het recht op (seksuele) gezondheid en op zelfgekozen en gezonde zwangerschap van vrouwen en adolescenten in Mozambique maar ook wereldwijd mee helpen realiseren. De Landenstrategienota ontwikkelingssamenwerking 2020-2025 tussen Vlaanderen en Mozambique voorziet daartoe een jaarlijkse bijdrage.
- Naar aanleiding van bevindingen in Landenstrategienota III met Mozambique is de doelgroep van Landenstrategienota IV voor het toeleveren van met seksuele en reproductieve gezondheid en rechten gerelateerde gezondheidszorg verbreed om zo meer inclusief te zijn tegenover kwetsbare groepen.
- Vlaanderen is ook partner voor vaccindonaties aan Mozambique: de donatie van Astra Zeneca vaccins aan dat land maakt deel uit van het tussen België en zijn deelstaten overeengekomen engagement om tegen eind 2021 minstens 4 miljoen vaccins via het multilaterale verdelingsmechanisme COVAX naar midden- en lage-inkomenslanden te herverdelen.

SDG 4 Onderwijs

Verzeker gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen

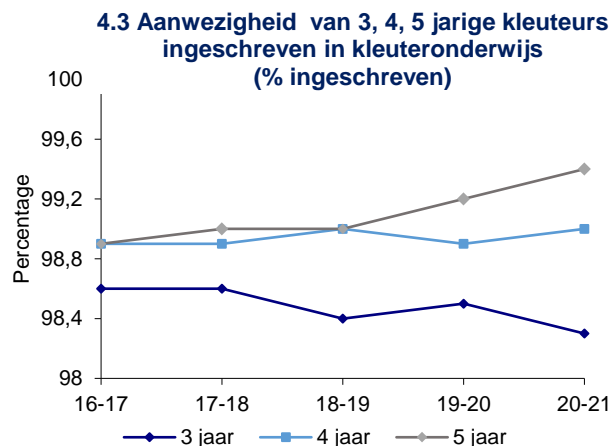
Sleutelindicatoren

4.1 Vroegtijdige schoolverlaters: Vlaanderen kent 5,3% schooluitval bij 18- tot 24-jarigen. Dit percentage vertoont al jaren een dalende tendens. Het percentage ligt in Vlaanderen aanzienlijk lager dan in Brussel (9,1%) en in Wallonië (8,3%) (Statistiek Vlaanderen). In 2010 lag dit aandeel nog een stuk hoger (9,6%).

4.2 Vorming of opleiding: in 2021 nam 10,8% van de Vlaamse bevolking van 25 tot 64 jaar (voor (non-formeel leren volgens de 4 wekenindicator) deel aan een vorming of opleiding. Dit loopt gelijk met het EU27 gemiddelde, en ligt hoger dan in het Waalse Gewest (7,5%) (FPB, 2021).

4.3 Aanwezigheid van kleuters in het onderwijs: in Vlaanderen is meer dan 99% van de 5-jarige kleuters ingeschreven in het kleuteronderwijs. Dit aandeel is sinds het schooljaar 2013-2014 stabiel gebleven. Bij 3- en 4-jarigen ging het respectievelijk om 98,3% en 99,0% (cijfers schooljaar 2020-2021) (Statistiek Vlaanderen).

4.4 Gediplomeerden hoger onderwijs: Ongeveer de helft van de Vlaamse bevolking is in 2021 hooggeschoold, met een duidelijke stijging sinds 2017 (46,4% in 2017 tot 49,9% in 2021). In de EU27 lag het aandeel hooggeschoolden aanzienlijk lager: gemiddeld 41,0% in 2020 (Federaal Planbureau, Statistiek Vlaanderen).

4.5 Aandeel starters hoger onderwijs: van de secundaire leerlingen die op het einde van het schooljaar 2019-2020 uitstroomden startte 70% in 2020-2021 in het hoger onderwijs. Vooral bij leerlingen met een laagopgeleide moeder zien we een stijgende trend (tot 49% in 2020-2021). Ook het totale aandeel starters in het hoger onderwijs is gestegen tot 70% (Statistiek Vlaanderen).

Vlaams SDG beleid

In Vizier 2030 wordt de kwaliteit van het onderwijs gemonitord via een ruimere set van indicatoren dan de nationale set, met een extra focus op kleuterparticipatie, het toegankelijker maken van het onderwijs, het verzorgen van een kwalitatief aanbod en infrastructuur, vaardigheden ontwikkelen, en levenslang leren stimuleren.

Zo besteedt Vlaanderen, om ondermaatse prestaties in het onderwijs te vermijden, verhoogde aandacht aan taal, wiskunde, wetenschappen en techniek. Bij kinderen wordt gekeken naar hun taalniveau (KOALA-test), bij kinderen met een taalachterstand wordt verplicht een taalintegratietraject voorzien met als doel de leerachterstand en schooluitval te minimaliseren en gelijke kansen te garanderen. Ook via het leesoffensief zetten we in op het versterken van lezen (technisch lezen, begrijpend lezen en leesmotivatie) op alle onderwijsniveaus. Ook via de eindtermen leggen we de focus op Nederlands, wiskunde en wetenschappen. Met een strategisch plan inzake geletterdheid wil Vlaanderen het aantal jongeren dat het secundair onderwijs verlaat met adequate taalvaardigheden, verhogen.

Vlaanderen ambieert eveneens dat alle kleuters vanaf de leeftijd van 3 jaar ingeschreven worden in een school en daarbij voldoende aanwezig zijn. Kleuterparticipatie wordt verhoogd via een leerplichtvervroeging naar 5 jaar (SDG 4.2).

Via het 'Huis van het Nederlands' wordt zowel taalbeheersing en daarmee ook het onderwijs toegankelijker. Er is ook een taaltoets voor kleuters en een specifiek taalaanbod is beschikbaar voor vluchtelingen en anderstalige nieuwkomers.

Er is een positieve tendens qua uitstroom van leerlingen met een STEM¹¹-diploma in het secundair onderwijs in de afgelopen jaren. Het globale percentage STEM-studiebewijzen steeg van 43,93% (2010-2011) naar 45,36% (2020-2021). Vlaanderen heeft de blijvende ambitie scholen excellent onderwijs te laten realiseren voor elke leerling (SDG 4.1). Een ambitieus STEM beleid versterkt daartoe de kwaliteit van de uitstroom en afronding van het secundair onderwijs. Bovendien wordt er met specifieke actieplannen ingezet op het vermijden van schooluitval en de vermindering van het aantal spijbelaars. Levenslang leren is evenzeer een aandachtspunt, evenals duaal leren. Vlaanderen zet daartoe transitieprojecten op met ondernemingen om op deze wijze competentietekorten in sectoren aan te gaan.

Op internationaal vlak neemt Vlaanderen deel aan diverse OESO-programma's die bijdragen aan SDG 4, o.m. CERI (Centre for Educational Research and Innovation), PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies), PISA (Programme for International Student Assessment), TALIS (Teaching and Learning International Survey) en steunt het UNESCO projecten gefocust op de versterking van onderwijscapaciteiten in het buitenland.

Nieuwe acties sinds 2017

- In 2021 bestendigde de Vlaamse Regering het **Actieplan Levenslang Leren, 'Koers zetten naar een lerend Vlaanderen'**¹² een samenhangend geheel van zeven vlaggenscheppen met daaronder 47 prioritaire acties.
- Op 25 maart 2022 keurde de Vlaamse regering de **visienota 'Naar een leer- en loopbaanrekening in Vlaanderen'** goed. Deze visienota zet een groeipad uiteen voor de stapsgewijze uitwerking van de leer- en loopbaanrekening (LLR) in Vlaanderen. De LLR moet concreet in beeld brengen op welke incentives elke burger een beroep kan doen om zijn/haar competenties te versterken en/of loopbaan te (her)oriënteren.
- De **STEM-agenda 2030** heeft tot doel jongeren te stimuleren om voor STEM-opleidingen en -loopbanen te kiezen alsook de studie- en loopbaankeuze van scholieren te verbeteren.

---

¹¹ Science, Technology, Engineering, Mathematics

¹² <https://www.vlaanderen.be/kennisplatform-departement-werk-en-sociale-economie/nieuws/actieplan-levenslang-leren-koers-zetten-naar-een-lerend-vlaanderen>

- Met ‘**Edusprong: Van Achterstand naar Voorsprong - Plan voor een kwalitatief versterkt volwassenenonderwijs**’ geeft Vlaanderen het volwassenenonderwijs een boost. Structurele uitdagingen worden aangepakt: (1) het versterken van digitale competenties, (2) het aanpakken van ongekwalificeerde uitstroom en (3) het versterken van arbeidsmarktkansen.
- Het programma **Digisprong** staat voor kwaliteitsvolle digitalisering in het onderwijs: een toekomstgerichte en veilige ICT-infrastructuur voor alle scholen van het leerplichtonderwijs; een sterk ondersteunend en doeltreffend ICT-schoolbeleid; ICT-competente leerkrachten en aangepaste digitale leermiddelen; een kennis- en adviescentrum ‘Digisprong’ ten dienste van het onderwijsveld.
- Vlaanderen wil over tien jaar in de top 5 staan van landen met de beste leesvaardigheid. De Vlaamse Regering wil die inhaalbeweging realiseren met een groot **Leesoffensief**, dat zich in de eerste plaats richt op mensen die vandaag nog amper of zelfs niet lezen. Er wordt onder meer ingezet op kleuters, kinderen in de buitenschoolse opvang en leerlingen van het technisch en het beroepsonderwijs.
- Via het **horizontaal Integratie- en Gelijke Kansenbeleidsplan** wordt er maximaal ingezet op het verwerven van het Nederlands zodat integratie en toegang tot opleidingen en werk toeneemt, onder meer via taalstimulering in zomerscholen voor anderstalige kinderen en een taal-app waarmee anderstalige Brusselaars kunnen oefenen op de vaardigheden spreken, luisteren, schrijven en lezen.
- Met het nieuwe beleid rond **studie-efficiëntie in het hoger onderwijs** wordt een betere studie-efficiëntie bij de Vlaamse studenten beoogd, gaan de slaagkansen verhogen en worden ontgoochelingen in het studietraject vermeden.
- Met het **Voorsprongfonds** wordt er ingezet op drie speerpunten: een Vlaams opleidingsportfolio uitbouwen dat toekomstbestendig en wendbaar is, levenslang leren binnen het hoger onderwijs verder uitbouwen en het versterkt inzetten op digitale onderwijsvormen.
- Scholen kunnen rekenen op extra middelen en extra mogelijkheden om leerlingen, gevlucht uit **Oekraïne**, op te vangen. De facto zijn er 3 sporen:
  - (1) opvang in de klas (basisonderwijs en buitengewoon). Daar streven deze leerlingen samen met andere leerlingen de leerdoelen na.
  - (2) opvang in aparte (OK)AN-klassen (basis en secundair), waar vooral wordt ingezet op taalverwerving Nederlands en OKAN-leerdoelen.
  - (3) via huisonderwijs, ofwel individueel ofwel collectief al dan niet in de nooddorpen.

Uitdagingen

- Verschillen in datagerichtheid tussen scholen belemmeren een effectief **schoolverlatersbeleid**.
- Net als in andere sectoren kampt ook het onderwijs met **een personeelstekort**. Daarom wordt hier prioritair op ingezet.
- Om de **onderwijskwaliteit** te versterken is er nood aan een beter inzicht in de onderwijsprocessen, dienen de resultaten en leerwinsten van leerlingen en scholen in kaart gebracht te worden, dienen schoolteams versterkt te worden met concrete data over het functioneren van hun school en leerlingen. Kortom: Vlaanderen heeft nood aan een instrument waarbij we voor alle leerlingen kunnen nagaan in welke mate de minimum doelen worden bereikt en in welke mate er sprake is van leerwinst.
- De snelle **technologische evoluties** vragen een voortdurende aanpassing van de competenties van de werknemers maar ook van de burgers in het algemeen, wat de noodzaak van levenslang leren verder op scherp zet.

Goede praktijken

In Vlaanderen

- De oprichting van een **Partnerschap Levenslang Leren** met een ruime verscheidenheid aan actoren uit zowel het werk- als het onderwijsveld en met het doel van Vlaanderen een lerende samenleving te maken. Dit resulteerde in het Actieplan Levenslang Leren (zie hoger).
- ESF Vlaanderen financiert verschillende projecten rond innovatief onderwijs, o.a. duaal lesgeven.
- Met **digibanken** wil de Vlaamse overheid het risico op digitale uitsluiting verminderen (e-inclusie). Bij digibanken kunnen kwetsbare burgers terecht voor het volgen van laagdrempelige opleidingen rond concrete digitale vaardigheden. Begin 2022 schoten de eerste 6 digibanken uit de startblokken.
- De **KOALA-test** (taalscreening voor kleuters) beoogt in korte tijd inzicht te krijgen in hoe kinderen in de derde kleuterklas zich ontwikkelen.
- **Fayatbeurzen**: Vlaams internationaal beursprogramma voor studenten dat financiële barrières zoveel mogelijk wegneemt. Met de Fayatbeurzen krijgen talentvolle studenten de kans om verder te studeren aan de beste topinstellingen van de wereld.

In het buitenland

- Vlaamse subsidie voor het project van de **Internationale Arbeidsorganisatie (IAO)** 'Werkpleklerin voor levenslang leren' (2020-2022), met als doel de kennis en de capaciteit van IAO-lidstaten, werkgevers en werknemers te versterken om werkpleklerin te moderniseren en te komen tot een mondiale strategie terzake.

SDG 5 Gendergelijkheid

Bereik gendergelijkheid en empowerment voor alle vrouwen en meisjes

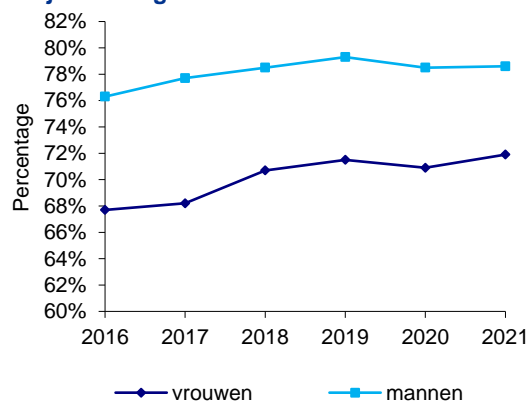
Sleutelindicatoren

5.1 Zonder beroepsactiviteit door familieverantwoordelijkheden: deze indicator is niet beschikbaar op Vlaams niveau.

5.2 Loonkloof tussen vrouwen en mannen: in Vlaanderen bedraagt de genderloonkloof 1,1% in 2020 (Statbel).

5.3 Persoonlijk netto-inkomen Vlaanderen: Het gemiddeld persoonlijk netto-inkomen van vrouwen lag in 2021 op 1.665 euro en dat van mannen op 2.095 euro. Tussen 2006 en 2021 steeg het persoonlijk inkomen bij mannen met ruim 5% terwijl het bij vrouwen met 40% toenam (Statistiek Vlaanderen)

5.4 Werkzaamheidsgraad van 20 tot 64 jaar naar geslacht in Vlaanderen

5.4 Werkzaamheidsgraad Vlaanderen: in 2021 was 75,3% van de bevolking tussen 20 en 64 jaar aan de slag. De werkzaamheidsgraad is tussen 1999 en 2019 toegenomen van 67,9% tot 75,5%. In 2020 was er een lichte daling tegenover 2019, gevolgd door een lichte stijging in 2021. In 2021 lag de werkzaamheidsgraad bij mannen op 78,6%. Dit is hoger dan bij vrouwen waar de werkzaamheidsgraad 71,9% bedroeg. Bij vrouwen steeg de werkzaamheidsgraad tijdens de afgelopen jaren wel sterker dan bij mannen bij wie de werkzaamheidsgraad vrij constant bleef (Statistiek Vlaanderen). De werkzaamheidsgraad in Vlaanderen vertoont een positieve evolutie (zie SDG 8).

Vlaams SDG beleid

De Vlaamse Regering heeft de ambitie om de werkzaamheidsgraad op te trekken naar 80 %. Dit vergt een rist aan activerende maatregelen. Zo streven we eveneens naar een evenredige participatie van kansengroepen (doelgroepen in het gelijke kansen en integratiebeleid) aan alle aspecten van het maatschappelijk leven in Vlaanderen.

Zo bevat bijvoorbeeld het 'Horizontaal integratie- en gelijke kansenbeleidsplan 2020-2024' acties ter bevordering van gendergelijkheid in verschillende sectoren. De nadruk ligt op de inclusieve Vlaamse samenleving: discriminatie, racisme en seksisme worden als funest beschouwd voor het democratisch samenleven in diversiteit.

Het aspect gender komt minder expliciet naar voren in Vizier 2030. De Vlaamse ambities zijn echter ook op dat gebied aanwezig. Zo beoogt Vlaanderen een evenwichtige participatie van mannen en vrouwen in de verschillende domeinen van de samenleving door discriminatie, de genderloopbaankloof en gender gerelateerd geweld en traditionele rolpatronen en stereotypen te bestrijden en te doorbreken. Het Vlaamse genderbeleid geeft bovendien ook input en uitvoering aan diverse horizontale plannen van Vlaamse ministers, waaronder het 'Vlaams actieplan ter bestrijding van seksueel geweld', het 'Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan' en het 'Vlaams Actieplan Armoedebestrijding'.

Via het Vlaamse gelijke kansen- en gelijke behandelingsdecreet en de aanstelling van de Vlaamse Ombudsdienst als onafhankelijk orgaan voor klachtenbehandeling bestrijdt de Vlaamse overheid discriminatie op basis van geslacht, genderidentiteit en genderexpressie.

Gendergelijkheid is ook van belang in de Vlaamse academische en onderzoekswereld. Vlaanderen is lid van 'Action Gender plus', een project binnen Horizon 2020. In het kader van de Gender Equality Strategy 2020-2025 vereist de Europese Commissie onder meer dat overheidsinstanties, instellingen voor hoger onderwijs en onderzoeksorganisaties uit EU-lidstaten en geassocieerde landen die aan het Horizon Europe kaderprogramma willen deelnemen een Gender Equality Plan (GEP) opstellen. Zo heeft het departement Economie, Wetenschap en Innovatie een eigen genderbeleid, en ook het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) heeft een eigen GEP.

Ook internationaal zet Vlaanderen voert Vlaanderen een gelijkaardig beleid. Volgens zowel de visienota 'De Vlaamse Ontwikkelingssamenwerking anno 2030, naar een nieuwe identiteit voor Vlaanderen als een partner in ontwikkeling' als volgens het Kaderdecreet Ontwikkelingssamenwerking vormt gender een basisvoorwaarde voor ontwikkeling. Vlaanderen benadrukt ook steeds de noodzaak van onderwijs voor vrouwen en de bevordering van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR), inclusief het recht op toegang tot veilige abortusdiensten.

In internationale vergelijkingen doet België het eveneens goed als het om LGBTQI+-rechten gaat en staat derde op de 'Rainbow Europe Index 2022' van ILGA, de Europese koepel van LGBTQI+-organisaties. Die rangschikking geeft aan in welke mate landen rekening houden met de rechten van LGBTQI+-personen in hun wetgeving en beleid. Vlaanderen is in ruime mate mee verantwoordelijk voor die goede score.

Nieuwe acties sinds 2017

- Het '**Plan Samenleven**' is de vertaling van het 'Horizontaal integratie en gelijke kansenbeleid 2020-2024', maar dan voor lokale besturen en ondersteunt hen om samenleven in diversiteit te bevorderen (Vlaanderen is Samenleven, 2022).
- In het '**Horizontaal integratie- en gelijke kansenbeleidsplan 2020-2024**' worden acties opgelijst die gendergelijkheid bevorderen in verschillende sectoren, zoals de zorg- en welzijnssector, de audiovisuele sector (in samenwerking met Het Vlaams Audiovisueel Fonds) en de sportsector (meer diversiteit en een evenredige participatie van verschillende herkomstgroepen en genderverhoudingen in sportorganen).
- Het '**Vlaams actieplan ter bestrijding van seksueel geweld**' wil seksueel geweld integraal en gecoördineerd aanpakken. Daarom werkten, onder leiding van de minister van Justitie en Handhaving, de ministers van Onderwijs, Cultuur, Sport, Media, Jeugd, Welzijn, Volksgezondheid, Gezin, Binnenlands Bestuur, Integratie en Inburgering, Gelijke Kansen en mobiliteit samen om dit plan vorm te geven. Het plan zet in op preventie, op gepaste maatregelen als seksueel geweld zich daadwerkelijk voordoet, waarbij zowel wordt geïnvesteerd in slachtoffers als in daders en op het versterken van de kwaliteiten van professionals en betrokken sectoren in de strijd tegen seksueel geweld.
- De **Genderkamer** van de Vlaamse Ombudsdienst zorgt voor de behandeling van vragen en klachten over genderdiscriminatie en grensoverschrijdende gedrag in navolging van de #MeToo beweging. De Genderkamer maakt ook specifiek deel uit van een **actieplan tegen grensoverschrijdend gedrag in de cultuur- en mediasector**.

- **Versterkte aanpak huiselijk geweld:** Vlaanderen zet de komende periode extra in op de uitbouw en uitrol van de 'Family Justice Centers'. In deze centra werken politie, justitie en hulpverleners onder één dak samen om geweld in gezinnen te stoppen. Dit komt ook tegemoet aan de gecoördineerde aanpak van huiselijk geweld die in het Verdrag van Istanbul wordt vooropgesteld.
- Het project '**Genderklik**' gaat dieper in op de vragen over gender en gendermechanismen en toont aan hoe die mechanismen ook hun effect hebben in ons dagelijkse leven. De website werd mede gerealiseerd door Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB) en wordt beheerd door RoSa vzw.
- Ouderschapsprojecten uit de **projectoproep** uit 2021 '**Gedeeld en betrokken ouderschap**' beogen de waardering van vaderschap en moederschap in de samenleving en van het gedeeld ouderschap in de opvoeding te verhogen.

Uitdagingen

Opkomend **conservatisme** ten aanzien van een progressief beleid rond 'Sexual and Reproductive Health and Rights' (SRHR) **in een toenemend aantal VN-lidstaten** met een groot gewicht in hun regio.

Goede praktijken:

In Vlaanderen

- Het door Vlaanderen gesteunde project '**Veilige(re) en vertrouwde omgevingen (2022 – 2024)**' draait om het creëren en faciliteren van veilige omgevingen voor de LGBTQI+ gemeenschap in Vlaanderen. Mensen kunnen hier terecht met vragen of voor een gesprek, kennis uit te wisselen en expertise op te bouwen.
- Het '**STEAM'-project**¹³ zet verhalen van onder meer meisjes, tieners, wetenschappers, ingenieurs, en kunstenaars met een migratieachtergrond in de spotlights. Het doel is voornamelijk meisjes of tieners met een migratieachtergrond warm te maken voor een technische of wetenschappelijke STEAM-studie. De verwezenlijking hiervan gebeurt door hen in contact te brengen met het werk en de verhalen van rolmodellen (wetenschappers, ingenieurs, kunstenaars met een migratieachtergrond) en door genderstereotypen te doorbreken (SDG 5.5).
- In het **Family Justice Centrum** van Limburg loopt een tweejarig project rond de aanpak van eengerelateerd geweld. Met dit project laten we meisjes weten dat ze ergens terecht kunnen als ze slachtoffer zijn maar zorgen we er ook voor dat professionals signalen van eengerelateerd geweld kunnen herkennen en er juist mee kunnen omgaan. Want eengerelateerd geweld vraagt een heel specifieke aanpak. Meteen in gesprek gaan met de ouders of een zichtbare politie-interventie kan namelijk de situatie net doen escaleren. Deze aanpak wordt de komende jaren nog uitgebreid over de rest van Vlaanderen.

In het buitenland

- Bij de onderhandelingen van de nieuwe mondiale **AIDS-strategie 2021-26** en het eraan gekoppelde uitvoeringskader voor UNAIDS heeft Vlaanderen de opname van een aparte en ambitieuze genderdoelstelling kunnen voorstellen en mee onderhandelen (UNAIDS, s.d.).
- Steun aan het fonds van **Nadia Murat (Nadia's Initiative)**, dat de Jezidi bevolking helpt die werden vervolgd door IS en de strijd tegen seksueel geweld in oorlogsgebied opvolgt. Nadia Murat ontving in 2018 de Nobelprijs voor de Vrede.

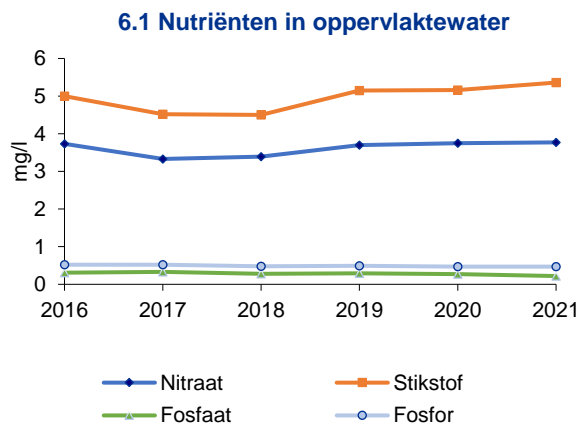
¹³ STEAM: Science–Technology–Engineering–Art + Design – Mathematics

- Steun aan **LGBTQI+-projecten** in het buitenland:
  - Mozaika, de grootste LGBTQI+-organisatie in Letland, kreeg steun om juridische expertise op te bouwen om discriminatie aan te pakken. Mozaika is medeorganisator van de Baltic Pride, waarvan de oprichting in 2005 ook al gesteund werd door Vlaanderen;
  - Bedayaa Organisation in Egypte kreeg steun om een netwerk op te bouwen voor LBQ-vrouwen. Ze kunnen er kennis en ervaringen uitwisselen en deelnemen aan culturele activiteiten en workshops;
  - De Poolse organisatie 'Love does not exclude' kon rekenen op financiële steun om juridische ondersteuning te voorzien voor mensen uit de LGBTQI+-gemeenschap die dat nodig hebben.

SDG 6 Schoon water en sanitair

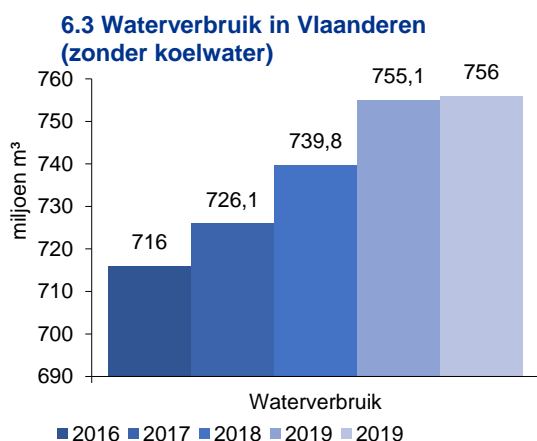
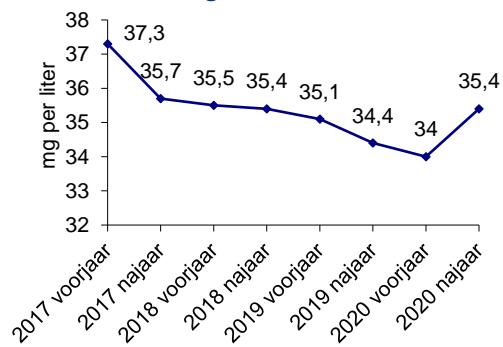
Sleutelindicatoren

6.1 Nitraat in oppervlaktewater: deze data is niet gelinkt aan Vizier 2030, maar er is wel data beschikbaar via de Vlaams Milieumaatschappij (VMM) over de nutriënten in oppervlaktewater. Tussen 2017 en 2021 is de nitraatconcentratie gestegen van 3,33mg/l naar 3,77 mg/l, stikstof is vanaf 2018 opnieuw gestegen van 4,5 mg/l naar 5,36 mg/l in 2021, fosfaat is sinds 2016 continu gedaald van 0,33 mg/l in 2016 naar 0,22 mg/l in 2021 en fosfor is in dezelfde periode ook gedaald van 0,52 mg/l naar 0,47 mg/l (VMM).

6.2: Nitraat in grondwater: na een dalende trend tussen 2017 en 2020 is in het voorjaar en najaar van 2020 de nitraatconcentratie in grondwater weer gestegen. Ook al blijft het gemiddelde onder de normwaarde van maximaal 50 mg nitraat per liter, werd in 2020 deze normwaarde in 33% van de meetplaatsen overschreden (Statistiek Vlaanderen).

6.2 Gemiddelde nitraatconcentratie (mg/liter) in grondwater op filterniveau 1 in landbouwgebied

6.3 Waterverbruik: het totaal waterverbruik in Vlaanderen is licht gestegen sinds 2009. Dit heeft vooral te maken met het gebruik van oppervlaktewater en toenemend (her)gebruik van hemelwater in Vlaanderen. Het gebruik van koelwater is gedaald (Statistiek Vlaanderen). Klimaatverandering zal een impact hebben op de waterbeschikbaarheid, via de Blue Deal¹⁴ bereidt Vlaanderen zich structureel voor om de waterbeschikbaarheid voor bedrijven, landbouw en de mens op een duurzame manier te garanderen.

6.3 Waterarmoede: afsluitingen zijn sinds de COVID-19-pandemie in 2020 niet meer toegestaan maar zelfs daarvoor was er een daling van 1593 afsluitingen in 2017 naar 1036 in 2019.

¹⁴ <https://bluedeal.integraalwaterbeleid.be/>

6.4 Drinkwaterkwaliteit: de drinkwaterkwaliteit in Vlaanderen is al jaren zeer hoog en blijft stabiel met een 99.5% conformiteits-percentage.

6.5 Grondwaterstand: in 54% van de meetplaatsen was er in de periode 2014-2020 een daling van de freatische grondwaterstand, op 32% van de meetplaatsen was geen duidelijke trend waarneembaar, terwijl bij 14% van de meetplaatsen de grondwaterstand was gestegen. Net daarom keurde de Vlaamse Regering in 2020 de Blue Deal goed, een breed maatregelenprogramma dat zowel regelgeving als terreinrealisaties omvat, om de droogteproblematiek op een structurele manier aan te pakken. De opvolging van de Blue Deal maatregelen gebeurt via een wetenschappelijk onderbouwde impactmonitoring, met het oog op een structurele duplicatie van de best practices naar de toekomst toe.

Vlaams SDG beleid

Voor de opvolging van SDG 6 kan teruggerepen worden naar cijfers over kwaliteit van water en efficiënt waterverbruik. Sinds 2017 daalt de waterarmoede in Vlaanderen.

In Vlaanderen heeft iedereen recht op aansluiting op het openbare waternetwerk en heeft hiermee toegang tot voldoende, kwaliteitsvol en veilig drinkwater. De Openbare drinkwatervoorziening is een bevoegdheid van de Vlaamse gemeenten – die de uitvoering van deze taak meestal georganiseerd hebben via drinkwaterbedrijven. Hiermee voldoet Vlaanderen aan SDG doelstellingen 6.1, 6.2 en 6.b. Het behoud van voldoende kwaliteitsvol grondwater blijft, gelet op het industriële verleden van Vlaanderen en de impact van klimaatverandering, nog steeds een uitdaging.

De Vizier 2030 indicatoren leveren ook inzichten op over de betaalbaarheid van drinkwater en de ecologische toestand van grond -en oppervlaktewater in Vlaanderen en het behoud van water als hulpbron door meer efficiënt watergebruik en meer robuuste watersystemen, zowel voor wat de natuurlijke waterkringlopen als industriële watersystemen betreft.

Nieuwe acties sinds 2017

- Vanuit het **Integraal Waterbeleid**¹⁵ is de Vlaamse Overheid een transversaal actieprogramma van waterschaarste en droogte gestart, de zogenaamde Blue Deal. Hiermee waarborgt Vlaanderen niet alleen schoon drinkwater voor iedereen (SDG 6.1,6.3, 6.4), maar draagt het ook bij aan het behoud van ecosystemen (SDG 15.1, 15.2, 15.9, 15.a) en duurzamer leven in klimaatbestendige steden (11.3, 11.6, 11.7, 13.1). De Blue Deal is een samenwerkingsverband tussen overheden, landbouwbedrijven, kennisinstellingen, burgers, lokale besturen en (natuur)verenigingen met als doelstelling om de gevolgen van waterschaarste en droogte om te buigen, door middel van onder meer een efficiënter watergebruik, (her)gebruik van alternatieve waterbronnen, uitbreiding natte natuur en ruimte voor water – zowel in de open ruimte als in de stedelijke omgeving, het verminderen van verharding en het uitbreiden van groenblauwe netwerken,.... De acties van de Blue Deal genereren ook positieve effecten op biodiversiteit en verminderende kans op overstromingen. De Blue Deal wordt deels gefinancierd door de Faciliteit voor Herstel en Veerkracht. De droogtecommissie, onderdeel van de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW), is sinds mei 2021 verantwoordelijk voor het reactief droogtebeheer van Vlaanderen tijdens lange periodes van droogte.

---

¹⁵ Het Integraal Waterbeleid is een kaderdecreet dat de grote lijnen van waterbeheer in Vlaanderen bepaalt. De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW), bestaande uit de relevante beleidsdomeinen, bestuursniveaus, afvalwater- en drinkwaterbedrijven, is verantwoordelijk voor de verdere beleidsvorming en de implementatie daarvan

- Vlaanderen zet in op **circulair watergebruik** via een transversale samenwerking. Meerdere overheidsinstanties uit verschillende beleidsdomeinen, waaronder VMM, L&V, VLAIO, VVSG, VOKA, sectorvertegenwoordigers zoals de Boerenbond, VCB, Fedustria en NAV, de Vlaamse watersector, Aquafin, Aquaflanders, Watercircle.be en VLARIO maar ook VITO/Vlakwa als onafhankelijk kenniscentrum, zijn hierbij betrokken. Deze werkagenda sluit aan bij de Vlaamse ambities voor een circulaire economie waarvan Vlaanderen Circulair de trekker is.
- In reactie op de waterproblematiek werd de '**Blauwdruk hemelwater en droogteplan**' opgesteld als handleiding voor lokale besturen om zo bij te dragen aan klimaatmitigatie en -adaptatie.
- Ook de landbouwsector wordt gestimuleerd om bij te dragen met het '**Actieplan water voor land- en tuinbouw 2019 – 2023**'.

Uitdagingen

- Tussen 2014 en 2020 kent Vlaanderen in 54% van de meet-plaatsen in een daling van de **grondwaterstand**. In de VNR van 2017 werd al opgemerkt dat het behoud van voldoende en kwaliteitsvol grondwater een uitdaging is (SDG 6.3, 6.4, 6.5, 6.6).
- De beschikbaarheid en kwaliteit van veilig (drink)water in Vlaanderen is nauw verbonden met de effecten van klimaatverandering. Langere periodes van droogte en hogere temperaturen verminderen de beschikbaarheid van water en verhogen de (piek)vraag ernaar. Dit vereist een lange termijn strategie die zowel toekomst- als huidige noden weet te ondervangen. Vlaanderen is zich bewust van deze uitdagingen en zet daarom proactief in op structurele oplossingen, onder meer via de Blue Deal, het Lokaal Klimaat en Energie Pact (LEKP) en het Vlaams Klimaatadaptatieplan.

Goede praktijken:

In Vlaanderen

- De Vlaamse Regering keurde in 2020 de Blue Deal goed. een breed maatregelenprogramma dat zowel regelgeving als terreinrealisaties omvat, om de droogteproblematiek op een structurele manier aan te pakken. De opvolging van de Blue Deal maatregelen gebeurt via een wetenschappelijk onderbouwde impactmonitoring, met het oog op een structurele duplicatie van de best practices naar de toekomst toe.

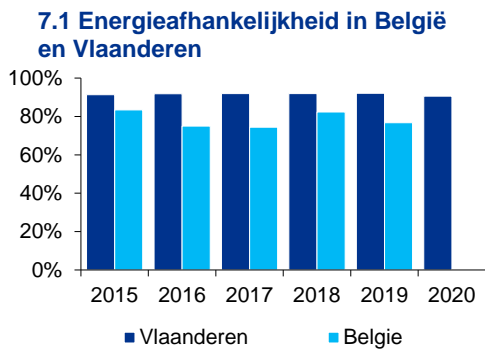
In het buitenland

- Vlaanderen draagt bij aan de internationale beleidsdialoog met publieke en private belanghebbenden en het maatschappelijk middenveld over meer **toekomstbestendig waterbeheer**, bijvoorbeeld in Zuidelijk Afrika in Kaapstad. Dit maakt onderdeel uit van het door Vlaanderen gesteunde project 'Economics and Governance of Water Security in Africa' van de OESO.
- De Vlaamse Watersector bundelde haar krachten onder de noemer **Fluid Crew**, om zodoende de verschillende Vlaamse – technologische – wateroplossingen breder uit te dragen en grensoverschrijdend de droogteproblematiek aan te pakken.

SDG 7 Betaalbare en duurzame energie

Verzekeren toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen

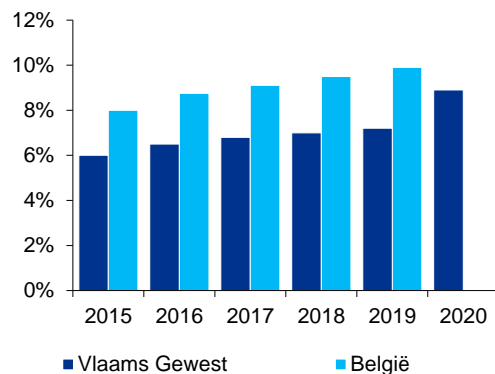
Sleutelindicatoren

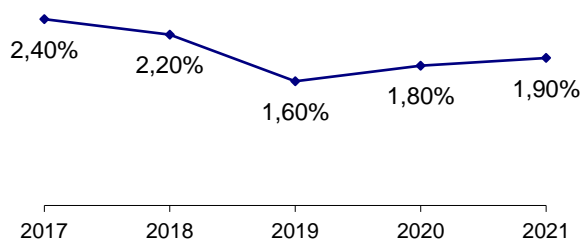
7.1 De energieafhankelijkheid (de verhouding tussen de netto-invoer en het verbruik van energie) bedroeg in 2020 90,6% voor Vlaanderen. Tussen 2019 en 2020 is de afhankelijkheid wel gedaald, wellicht te verklaren door de COVID-19 pandemie wat resulteerde in een verminderd energieverbruik. Over de jaren heen blijft de importafhankelijkheid vrij constant (Federale Planbureau).

7.2 Aandeel hernieuwbare energie: In 2020 werd 8,9% van het bruto finaal energieverbruik in Vlaanderen geproduceerd uit hernieuwbare bronnen. Vlaanderen kent een relatief sterkere stijging in het aandeel hernieuwbare energie in vergelijking met het nationale niveau sinds 2015 (+2,9% versus +2,0%), wat vooral te danken is aan een sterke groei aan zon- en windenergie in de groene stroomproductie (Federaal Planbureau; Statistiek Vlaanderen).

7.2 Aandeel hernieuwbare energie in België en Vlaanderen

7.3 % van bevolking zonder voldoende verwarming om financiële redenen

7.3 Bevolking zonder voldoende verwarming om financiële redenen: 1,9% van de bevolking in het Vlaamse Gewest leefde in 2021 in een huishouden dat zich niet kan veroorloven om de woning voldoende te verwarmen. Tussen 2017 en 2019 was er een daling van het aandeel maar sedert 2019 is dit aandeel licht gestegen. Richting 2030 kent deze indicator echter een gunstige evolutie (Statistiek Vlaanderen).

7.4 Bruto binnenlands energiegebruik: Het bruto binnenlands energiegebruik was in 2020 in het Vlaamse Gewest 1.513 petajoule (PJ), een daling van 2,7% sinds 2017 (Statistiek Vlaanderen). In de periode 2005 tot 2020 ging het om een daling met 9%. Het primair energieverbruik is sinds 2017 eveneens gedaald (Statistiek Vlaanderen).

Vlaams SDG beleid

In Vlaanderen vertaalt SDG 7 zich naar volgende elementen: de energiekost voor de bedrijven op hetzelfde concurrentieel niveau brengen als dat van de omringende landen en de energiekost voor huishoudens betaalbaar houden, het verder werken aan de energie- en klimaattransitie, het

verhoogd bijdragen aan hernieuwbare energie, en een hogere energie-efficiëntie binnen alle sectoren van de samenleving nastreven.

Voor Vlaanderen is energie-efficiëntie een speerpunt voor alle gebouwen en alle sectoren inclusief transport, landbouw, gebouwen en industrie. Dit wordt vertaald in een overstap naar koolstofarme technologieën en elektrificatie. Er wordt een flexibilisering van de hernieuwbare energiesector beoogd met een focus op digitalisering, het stimuleren van zelfopwekking en zelfverbruik bij prosumenten, en het uitbreiden van een slimme energie infrastructuur. Vlaanderen ambieert een overstap te maken naar duurzamere energiebronnen zoals windenergie, zonne-energie, warmtekracht, waterkracht, biomassa, biogas en restafval en sluit hierbij kernenergie niet uit. Vlaanderen legt de nadruk op het belang van zowel energie als klimaat en zet volop in op het effectief realiseren van de afgesproken doelstellingen en op een versnelling van investeringen, innovatie, en technologische vooruitgang. De verhoogde inspanningen en investeringen vormen een belangrijke bijdrage tot de Europese klimaatdoelstelling. De inspanningen hebben betrekking op gebouwen, industrie, transport en duurzame mobiliteit, landbouw, afval en circulaire economie, landgebruik en governance.

Vlaanderen zet in het kader van het nieuwe Energiearmoedeplan 2025 ook in op de structurele bestrijding van energiearmoede. De focus ligt voornamelijk op maatregelen die de energie-efficiëntie van woningen van kwetsbare gezinnen verbeteren en zodoende leiden tot een lagere energiefactuur. Daarnaast zorgen curatieve acties ervoor dat wanneer huishoudens toch energieschulden opbouwen, de hulpverlening tijdig kan worden ingeschakeld om afsluiting te voorkomen.

Nieuwe acties sinds 2017

- Het **Vlaams Energie- en Klimaatplan (VEKP) 2021-2030** is een transversaal beleidsplan en vormt een **belangrijke basis** voor het Vlaams energie- en klimaatbeleid voor de periode 2021-2030. Het plan telt meer dan 300 maatregelen waarvan de uitvoering is toegewezen aan verschillende entiteiten en waarover jaarlijks wordt gerapporteerd. Energiemaatregelen uit het **VEKP** zijn o.m. het vergroten van het vermogen aan windenergie van 1,4 naar 2,5 GW, het investeren in bijkomende zonne-energie van 3,6 naar 6,7 GW, het verhogen van het minimum aandeel hernieuwbare energie in gebouwen, en het versterken van de oproepen groene warmte, restwarmte, en duurzame warmtenetten.
- Het **Warmteplan 2025** bevat 26 maatregelen om de omslag te maken naar duurzaam verwarmen en het vergroenen van energiedragers. Het plan zorgt daarmee voor de uitvoering van de Vlaamse doelstellingen rond groene warmte en restwarmte uit het VEKP.
- Het **Zonneplan 2025** omschrijft hoe de doelstellingen voor PV-installaties (zonnepanelen) voor de productie van groene stroom kunnen gerealiseerd worden.
- Het **Windplan 2025** moet zorgen voor het realiseren van de doelstellingen voor windenergie.
- Het **Vlaams klimaatfonds (VKF)** draagt bij aan de financiering van het Vlaams energie en klimaatbeleid. De middelen van het VKF worden o.m. aangewend voor het realiseren van de broeikasgasreductiedoelstellingen in Vlaanderen. Het Vlaams Klimaatfonds wordt in de niet-ETS sectoren ingezet om bij te dragen aan het realiseren van de doelstellingen uit het VEKP. Sinds 2020 is een nieuw bestedingskader van toepassing voor het VKF. In het nieuwe bestedingskader moeten bevoegde ministers hun VKF-maatregelen gedeeltelijk vanuit andere overheidsbudgetten financieren. De cofinanciering vanuit het Klimaatfonds is afhankelijk van de kostenefficiëntie van de maatregelen, waarbij de meest kostenefficiënte het grootste percentage cofinanciering ontvangen.

- Het **Actieplan Energie-Efficiëntie en Klimaatimpact 2021-2025** helpt de entiteiten van de Vlaamse overheid in het behalen van de opgelegde doelstellingen van het intern klimaatplan van de Vlaamse Overheid. Sinds 2017, lanceert het Vlaams Energiebedrijf (VEB) jaarlijks een oproep energie-efficiëntie. Deze oproep stimuleert de entiteiten om een ambitieus energiebeleid te voeren. Het VEB biedt financiële ondersteuning aan bij het uitvoeren van energiebesparingsmaatregelen en draagt op deze wijze bij aan een energie-efficiënte en klimaat neutrale Vlaamse Overheid.
- Vlaanderen zet in op **warmtekrachtkoppeling en warmtepompen, zonne-energie, windenergie, biogas en biomassa**. In maart 2022 werd beslist ruim 218 miljoen euro extra vrij te maken voor de verhoging van renovatie- en isolatiepremies en om de uitrol van warmtepompen en hernieuwbare energie te versnellen.
- **Wetgevend kader en vrijwillige Energiebeleidsovereenkomsten** om energie-efficiëntie bij ondernemingen te stimuleren, verzetten en uitbreiden. Energie-intensieve ondernemingen (energiejaargebruik hoger dan 0,1 PJ) moeten iedere vier jaar een energieplan opmaken en alle rendabele maatregelen ter verbetering van hun energie-efficiëntie uitvoeren. De definitie van rendabele maatregel werd aangescherpt. Deze ondernemingen kunnen er ook voor kiezen om in te stappen in vrijwillige energiebeleidsovereenkomsten, waarbij de ondernemingen zich engageren om bijkomende inspanningen te leveren op het vlak van energie-efficiëntie. De energiebeleidsovereenkomsten zullen verlengd worden en het ambitieniveau van de nieuwe overeenkomsten zal opgetrokken worden. Om nog meer ondernemingen aan te zetten om energie te besparen werd een nieuw wetgevend kader goedgekeurd, waardoor grote ondernemingen met een energiegebruik kleiner dan 0,1 PJ en kmo's met een energiegebruik tussen 0,02 en 0,1 PJ rendabele of no-regret maatregelen ter verbetering van hun energie-efficiëntie moeten uitvoeren.
- Sinds 1 oktober 2022 moeten alle grote en energie-intensieve ondernemingen een klimaatplan voorleggen als voorwaarde voor het verkrijgen van **innovatiesteun**.
- Met het **Renovatiepact 2050** werkt Vlaanderen in overleg met stakeholders de nodige instrumenten uit om gebouwen energiezuiniger te maken tegen 2050 (bv. een sinds 1 januari 2019 geldend vernieuwde EPC-label).
- **Verlaging registratierechten** voor de aankoop van een enige, eigen gezinswoning van 6% naar 3% en bij een ingrijpende energetische renovatie (IER) wordt het tarief verlaagd tot 1%
- De **ecologiepremie+** en de **strategische innovatiesteun** geven een financiële tegemoetkoming aan ondernemingen die investeringen doen om hun productieproces milieuvriendelijk en energiezuinig te organiseren.
- Hervormingen ter bevordering **energie-efficiëntie van onroerend goed**:
  - uitfasering van fossiele brandstoffen in nieuwe gebouwen: verbod op verwarming met fossiele brandstoffen vanaf januari 2025 en de verplichting om vanaf januari 2023 privéwoningen bij verandering van eigenaar te renoveren, teneinde binnen 5 jaar ten minste een energielabel D te halen.
  - Verbod op indexering huur van niet-energiezuinige woningen (Vlaams huurdecreet) (2022).
- Om in deze tijd van energiecrisis, kwetsbare gezinnen te beschermen tegen energieafsluitingen en om te voorkomen dat bedrijven die anders gezond zijn ten onder gaan door een te hoge energierekening is gekozen voor gerichte steunmaatregelen.
- Vlaanderen toont zich actief rond waterstof en zet via de **Vlaamse waterstofstrategie** ook in op innovatieve technologieën om de productie, transport, opslag en verbruik aan te moedigen. Vlaanderen is door de aanwezigheid van een grote chemiecluster in de Antwerpse Haven één van de grootste waterstofverbruikers in de EU.

Uitdagingen

- **Leave no one behind (LNOB):** de energiearmoede neemt toe. Veel maatregelen slagen er niet in om kwetsbare doelgroepen te bereiken of worden opgenomen door doelgroepen die het minder nodig hebben. Vlaanderen zet hierop in door onder andere de MijnVerbouwPremie en de MijnVerbouwLening te koppelen aan inkomensafhankelijke doelgroepen. Al wie investeert in een bestaande woning, appartement of een niet-woongebouw zal afhankelijk van de doelgroep waartoe hij of zij behoort financiële steun kunnen aanvragen voor investeringen in **energie-efficiëntie** en investeringen in **woningkwaliteit**.
- De **Europese energiecrisis** die is ontstaan als gevolg van de oorlog in Oekraïne maakt dat de Vlaamse Overheid een moeilijke overweging moet maken over de inzet van middelen. *‘Vlaanderen heeft onvoldoende middelen om de stijging van de energiefactuur voor gezinnen en bedrijven volledig te dragen. Het zou tientallen miljarden vergen om iedereen volledig te vergoeden. [...] dit kunnen we niet, als je weet dat de hele Vlaamse begroting zo’n 60 miljard bedraagt’* (Septemberverklaring 2022).

Goede praktijken:

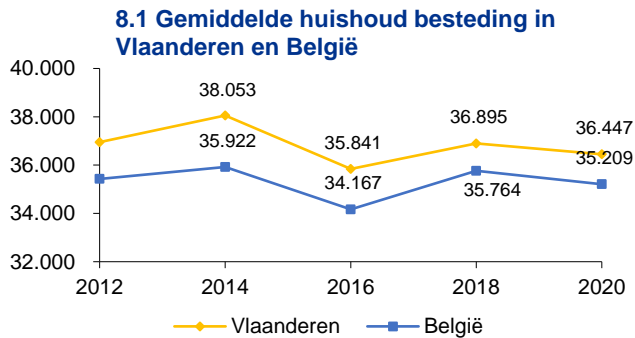
In Vlaanderen

- **Vrijwillige Energiebeleidsovereenkomsten** met industrie partijen voortzetten en verder uitbreiden naar KMOs om zo in alle sectoren energie-efficiëntie te stimuleren (zie hoger).
- Vanaf 1 januari 2023 start de **renovatieverplichting voor** residentiële gebouwen, dus voor eengezinswoningen en appartementen. Alle woningen en appartementen die vanaf 2023 zijn aangekocht met label E of F, moeten verplicht gerenoveerd worden naar label D of beter, binnen de 5 jaar na aankoop. Vlaanderen is hiermee uniek in Europa.
- Met het **Renovatiepact 2050** werkt Vlaanderen in overleg met stakeholders de nodige instrumenten uit om gebouwen energiezuiniger te maken tegen 2050 (bv. een sinds 1 januari 2019 geldend vernieuwde EPC-label).
- **EnergyVille, onderzoekssamenwerking:** samenwerking tussen diverse actoren en interdisciplinariteit in het onderzoek. Het betreft een samenwerking tussen VITO, de universiteiten (KuLeuven, UHasselt), en IMEC dat onderzoek voert naar duurzame energie en intelligente energiesystemen. De financiële ondersteuning vanuit de overheid is hierbij cruciaal.
- **Flux50** is de ledenorganisatie die Vlaanderen helpt internationaal erkend te worden als Smart Energy Region. Flux50 faciliteert sectoroverschrijdende samenwerking tussen energie-, IT- en bouwbedrijven om het concurrentievermogen van de Vlaamse slimme energie-industrie te versterken in de transitie naar koolstofarme systemen.
- **WaterstofNet** is het Vlaamse kennis- en samenwerkingsplatform dat bijdraagt aan een koolstofneutrale samenleving door het ondersteunen en realiseren van waterstofprojecten in Vlaanderen en bij uitbreiding de Benelux. WaterstofNet is een cruciale partner voor Vlaanderen voor het realiseren van de Vlaamse Waterstofvisie en -strategie. Samen met de industrie en overheden zorgt WaterstofNet voor realisaties op het terrein en legt het we de basis voor verdere samenwerking. De focus ligt op Vlaanderen en de ruimere Benelux regio om zo verder te doen uitgroeien als vooraanstaande waterstofregio in Europa. WaterstofNet is de coördinator van de waterstof industrie Cluster met leden uit de industrie, de kennisinstellingen en overheden uit voornamelijk Vlaanderen maar ook uit Nederland en Wallonië

SDG 8 Waardig werk en economische groei

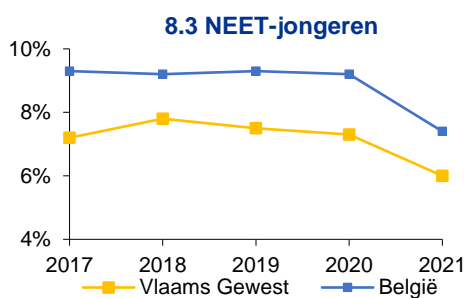
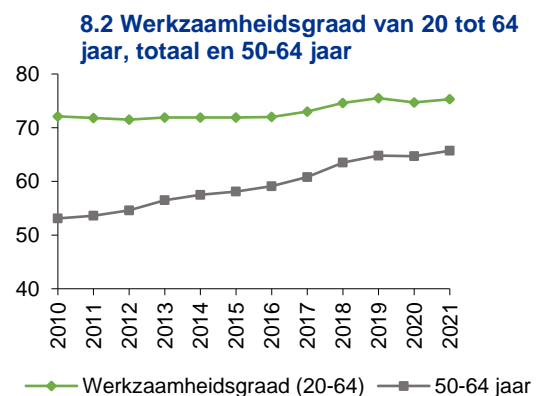
Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen

Sleutelindicatoren

8.1 Gemiddelde uitgaven per huishouden: de Vlaamse huishoudens besteedden in 2020 gemiddeld 36.447 euro. Dit is meer dan de Waalse 34.096 euro en de Brusselse 32.057 euro. Het nationaal gemiddelde bedroeg 35.209 euro. Het totale consumptiegedrag per huishouden bleef de voorbije 10 jaar redelijk stabiel (Statbel).

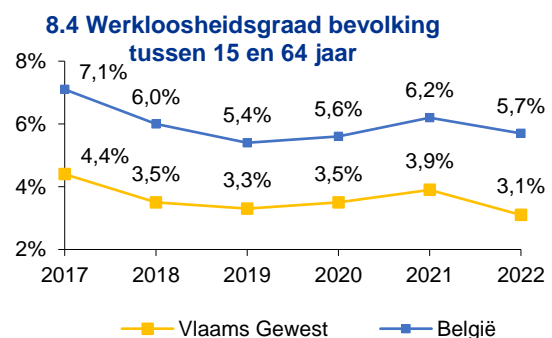
8.2 Werkzaamheidsgraad: De werkzaamheidsgraad van de bevolking tussen de 20 en 64 jaar in het Vlaamse Gewest was 75,3% in 2021. De Vlaamse doelstelling voor de werkzaamheidsgraad is 80%. De Vlaamse werkzaamheidsgraad is hoger dan het federaal gemiddelde (70,6% in 2021) en hoger dan de EU27 (72,3% in 2020). De hoge arbeidsproductiviteit vormt één van de hoekstenen van de geproduceerde welvaart in het Vlaamse Gewest. Bij SDG 5.4. staat de werkzaamheidsgraad opgesplitst naar geslacht. De werkzaamheidsgraad steeg het sterkst in de leeftijdscategorie 55-64 jaar: 23,9% in 1999 tot 57,0% in 2021. (Federaal Planbureau; Statistiek Vlaanderen)

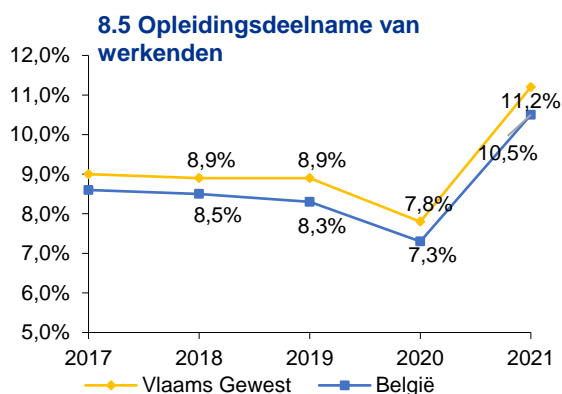
8.3 Not in Education, Employment or Training' – jongeren: De NEET-jongeren zijn de jongeren (tussen 15 en 29 jaar oud) die noch een opleiding volgen, noch aan het werk zijn. Het Vlaams aandeel is aanzienlijk lager dan het aandeel in het Waals Gewest (9,0%), Brussels Hoofdstedelijk Gewest (9,7%) en het nationaal gemiddelde (7,4%). Ook op Europees niveau scoort Vlaanderen goed (gemiddelde EU27 bedroeg 11,0% in

2021) (Onderwijs Vlaanderen).

8.4 Werkloosheidsgraad: De werkloosheidscijfers voor burgers tussen 15 en 64 jaar liggen in Vlaanderen lager dan op federaal niveau (5,7% voor België, 3,1% voor Vlaanderen; cijfers 2022 (StatBel, 2022)). Ook het absoluut aantal werkzoekenden in Vlaanderen daalt verder: eind december 2021 telde Vlaanderen 177.522 werkzoekenden zonder werk. Dat is een daling met 15,9% tegenover december 2020 (StatBel, Statistiek Vlaanderen).

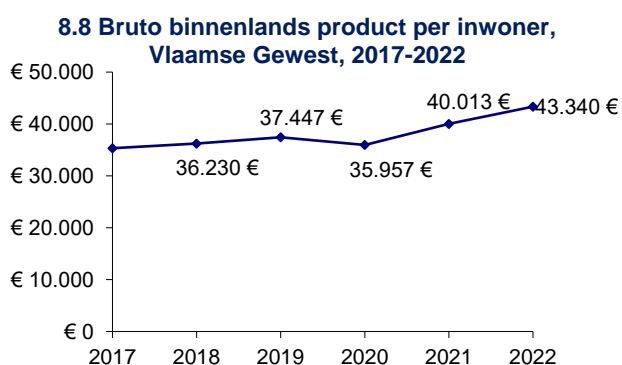
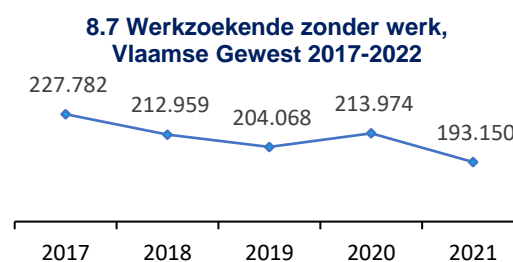

8.5 Opleidingsdeelname van werkenden: In 2021 is het aandeel van werkenden die deelnamen aan een opleiding het hoogste sinds 2004. De gemiddelde opleidingsdeelname is hoger dan het federale gemiddelde en is bijna gelijk aan het EU-gemiddelde (Steunpunt Werk).

8.6 Digitale vaardigheden: In het Vlaamse Gewest bezat in 2021 54% van de bevolking van 16 tot 74 jaar digitale basisvaardigheden, wat gelijkloopt met het EU-gemiddelde (54%) (Statistiek Vlaanderen).

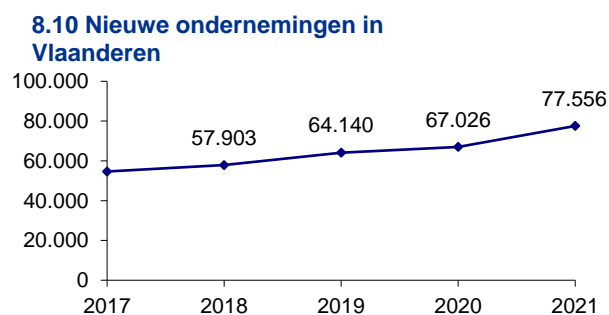
8.7 Werkzoekenden zonder werk: Het Vlaamse Gewest telde in 2021 gemiddeld 193.150 werkzoekenden zonder werk. Dat zijn er 9,7% minder dan in 2020, en 15% minder dan in 2017, zie ook hoger bij 8.4 (cijfers december 2021). (Statistiek Vlaanderen).

8.8 Bruto binnenlands product (bbp) per inwoner: Het bruto binnenlands product wordt voor het Vlaamse Gewest in 2022 geraamd op 43.300 euro koopkrachtstandaard (KKS). In 2021 herstelde het bbp per inwoner zich van de COVID-19-crisis. Dat herstel zet zich in 2022 verder door en komt daarmee hoger uit dan het EU-gemiddelde (34.100 euro KKS) (Statistiek Vlaanderen).

% van het bruto binnenlands product (bbp). De economische impact van COVID-19 in 2020 zorgde voor een daling van het bbp, maar voor een nog sterkere daling van de uitvoerwaarde van goederen en diensten (Statistiek Vlaanderen). De Vlaamse ratio ligt boven die van de andere Belgische gewesten en ook het EU-gemiddelde dankzij het feit dat de Vlaamse economie sterk op het buitenland is gericht. Bovendien is Vlaanderen een kleine regio, waardoor er al snel veel uitwisseling is met het buitenland gezien de relatief kleine afstanden.

8.9 Uitvoerratio: De uitvoerratio is de totale uitvoer van goederen en diensten uitgedrukt in

8.10 Aantal opgerichte ondernemingen: Sinds 2017 is het aantal opgerichte ondernemingen steeds gestegen in Vlaanderen, met een groei van 15,7% tussen 2020 en 2021. Met bijna 2 op 3 ondernemingen die na 5 jaar nog actief zijn, blijkt de Vlaamse economie een goede voedingsbodem voor nieuwe ondernemingen. (Statistiek Vlaanderen).

8.11 Loonkost per eenheid product (LEP): De LEP gaat om de verhouding van de verloning van werknemers en zelfstandigen tot de bruto toegevoegde waarde. Hoe lager de loonkost per eenheid product, hoe gunstiger dat is voor de competitiviteit. Als gevolg van de COVID-19 crisis nam de LEP toe, gevolgd door een daling sinds 2021 omwille van het economische herstel (Statistiek Vlaanderen). Sinds 2014 ligt de Vlaamse LEP op een lager niveau dan gemiddeld (dus gunstiger) in vergelijking met Duitsland, Frankrijk en Nederland.

8.11 Loonkost per eenheid product (LEP), Vlaanderen 2017-2022

Vlaams SDG beleid

De Vizier 2030 indicatoren hanteren een ruime scope om SDG 8 te evalueren. Naast consumptie en werkloosheid/werkzaamheidsgraad gaan ze ook in op sociale en economische factoren zoals 'opleiding', 'digitale vaardigheden' of 'ondernemerschap'. Dit ligt in lijn met de nadruk die Vlaanderen legt op het bevorderen van levenslang leren, het opbouwen van veerkrachtige bedrijven, en het verbeteren van het concurrentievermogen om de krapte op de arbeidsmarkt aan te pakken. Vlaanderen blijft investeren om tot de meest welvarende regio's in de wereld te blijven behoren. De ondersteuning van competitiviteit en productiviteit gelinkt aan de transitie naar een koolstofarme en circulaire economie, zijn daarbij speerpunten in het Vlaams beleid (SDG 8.4).

Drie strategische doelstellingen in het bijzonder staan daarbij voorop: (1) meer mensen op de arbeidsmarkt krijgen, (2) sterkere loopbanen creëren/activeren in de snel veranderende arbeidscontext, (3) veerkrachtige ondernemingen produceren, met bijzondere aandacht voor innovatieve KMOs (SDG 8.2). Door tegelijkertijd in te zetten op een doorgedreven opleiding- en loopbaanbeleid, werkbaar werk, en het benutten van kansen die voortvloeien uit interregionale mobiliteit en arbeidsmigratie, ontwikkelt Vlaanderen een sterkere economie, die lokale financiering (SDG 8.10) alsook buitenlands talent en investeerders kan aantrekken. Technische oplossingen staan centraal in de transformatie van de Vlaamse economie. Vanuit dat opzicht is Vlaanderen een actieve deelnemer aan het interbestuurlijk overleg over data en digitalisering, met AI als één van de toekomstige meest impactvolle technologieën. Een voorbeeld ervan is het gebruik van technologie bij opleidingstrajecten die worden aangeboden in het kader van levenslang leren, gelinkt aan SDG 8.3.

Internationaal wil Vlaanderen bedrijven ertoe aanzetten om de mensenrechten te eerbiedigen en daarnaast ook in te zetten op internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen, waarbij waardig werk, in bijvoorbeeld de internationale productie- en distributieketen, een belangrijk aandachtspunt is. Daartoe werkt Vlaanderen structureel samen met de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) dat sinds 1991 een multilaterale partner van Vlaanderen is. Een samenwerkingsakkoord en een specifiek trustfonds¹⁶ vormen de basis van dit partnerschap. In het beleidswerk van de IAO geeft Vlaanderen specifieke aandacht aan de opvolging van vaardigheden en levenslang leren, via de discussie rond werkplekleren op de Internationale Arbeidsconferentie.

Nieuwe acties sinds 2017

- Opdat Vlaanderen betere toegang tot werkmogelijkheden zou bieden, werd een **Partnerschap Levenslang Leren** opgericht met een ruime verscheidenheid aan actoren uit zowel het werk-

¹⁶ Via het Vlaams Trustfonds van de IAO financiert Vlaanderen sinds 2001 IAO-projecten. De focus van de gesteunde projecten ligt thematisch op waardig werk en geografisch op Zuidelijk Afrika.

als het onderwijsveld. Samen met het 'Actieplan Levenslang Leren' moet dit van Vlaanderen een lerende samenleving maken.

- De Vlaamse overheid zet samen met de **VDAB** nog gericht in op duidelijke vacatures en ondersteunt bedrijven (voornamelijk KMO's) bij verschillende activiteiten zoals, bijvoorbeeld, het competentiegericht formuleren en het duurzaam invullen van vacatures, het ontwikkelen van een retentiebeleid om mensen aan het werk te houden, en het focussen op de ontwikkeling van competenties om werknemers beter te laten doorstromen.
- Vanuit de ambitie om het beste ecosysteem voor innoveren en ondernemen in Europa te creëren, herorganiseerde **VLAIO** zijn uitgebreide partnernetwerk rond vier centrale doelstellingen: (1) sensibilisering, bewustmaking, beeldvorming innoveren en ondernemen, (2) begeleiding van ondernemers en ondernemingen op kantelpunten in hun werking, (3) geïntegreerde, selectieve begeleiding vanuit VLAIO-netwerk voor ambitieuze startups en scale-ups en (4) lerende netwerken rond innoveren en ondernemen voor blijvers.
- **Gemeenschapsdienst** wordt ingevoerd voor personen die langer dan 2 jaar werkloos zijn, waarbij langdurig werkzoekenden kleinschalige taken uitvoeren bij lokale besturen, onderwijsinstellingen en vzw's om te werken aan vastgestelde generieke competenties en het opbouwen van een arbeidsritme.
- Met oproepen voor opleidingssteun en strategische investerings-en innovatiesteun in maatwerkbedrijven wordt in Vlaanderen ook in de **sociale economie** geïnvesteerd.
- Naar aanleiding van de energiecrisis (zie SDG 7) lopen ondernemingen het risico failliet te gaan. Voor ondernemingen die door de energiecrisis met verlies werken, past Vlaanderen het **Temporary Crisis Framework (TCF)** – het Europese tijdelijke staatssteunkader voor ondernemingen – toe.
- Waardig werk, met inbegrip van sociale dialoog, staat centraal in de Vlaamse duurzame **internationale ontwikkelingsagenda**. Om dit te bevorderen, werd in gezamenlijk overleg met de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO), om binnen het Trustfonds de nadruk te leggen op vaardigheden en levenslang leren, en op programmasteun in plaats van projectsteun binnen dit focusgebied.

Uitdagingen

- De **arbeidsmarktkrapte**. Vlaanderen wordt geconfronteerd met dalende werkloosheid en een toename van tewerkstelling en vacatures die moeizamer ingevuld raken. Kwantitatieve en kwalitatieve mismatch, een vergrijzende bevolking, technologie en digitalisering die de aard van de jobs zullen veranderen zijn enkele van de onderliggende factoren die aan het probleem bijdragen.
- Het **federale asymmetrisch arbeidsmarktbeleid** vormt een bijkomende uitdaging. Om de Vlaamse doelstellingen te bereiken is het noodzakelijk dat het federaal beleid ten volle flankerend en ondersteunend werkt ten opzichte van het Vlaams beleid.
- In de context van een **transitie naar een groene en digitale economie**, zijn constante bijscholing en omscholing cruciaal om wendbaar te kunnen inspelen op veranderingen in de arbeidsmarkt. Het uittekenen van een permanente leercultuur in Vlaanderen gecombineerd met individuele competentieversterking moet mensen beter beschermen tegen kwalificatieveroudering. Dit vraagt doorgedreven inspanningen van het beleid.
- De **Oekraïne crisis** brengt nieuwe uitdagingen met zich mee voor de arbeidsmarkt, zoals de opvang en begeleiding van lager gekwalificeerde oorlogsvluchtelingen, ondernemingen die de productie stilleten, ... Dergelijke onverwachte internationale ontwikkelingen oefenen extra druk uit op sociale beschermingssystemen. Om dergelijke crisissen het hoofd te kunnen bieden, heeft Vlaanderen nood aan een duurzame en wendbare arbeidsmarkt.

Goede praktijken

In Vlaanderen

- Met het plan “**Alle hens aan dek**” wil Vlaanderen, samen met de sociale partners, zorgen voor een duurzame relance en transformatie van de Vlaamse arbeidsmarkt dat focust op drie prioriteiten: levenslang leren, digitalisering en duurzame tewerkstelling voor iedereen. Maatregelen gaan van een begeleidingstraject en transitiepremie voor werkzoekenden die ondernemers willen worden, tot verruimde stagebonussen voor jongeren die een duale of alternerende opleiding volgen.
- Met het **werkgelegenheidsakkoord ‘Iedereen nodig, iedereen mee: 40 maatregelen voor de Vlaamse arbeidsmarkt’** willen de Vlaamse Regering en de Vlaamse sociale partners (Voka, ACV, UNIZO, ACLVB, Boerenbond en Verso) een aantal cruciale uitdagingen op de arbeidsmarkt aanpakken rond 4 krachtlijnen: een resultaatsgericht activeringsbeleid, een doorgedreven opleidingsbeleid, inzetten op werkbaar werk en de kansen van interregionale mobiliteit en economische migratie benutten.
- Om enerzijds de werkzaamheidsgraad te verhogen en anderzijds werknemers met lage inkomens te motiveren om aan de slag te gaan en te blijven, heeft Vlaanderen een **Vlaamse jobbonus** gelanceerd die zich richt op de lage lonen. Deze hervorming maakt het werk in laagbetaalde en vaak kortgeschoolde jobs aantrekkelijker. Recent werd tevens beslist om de inkomensgrens van de jobbonus op te trekken. Met de **jobbonus plus** wil de Vlaamse Regering loontrekkenden met een laag inkomen of zelfstandigen in bijberoep stimuleren om de stap te zetten naar ondernemerschap in hoofdberoep.
- In Vlaanderen is de kennis van het Nederlands essentieel om de positie op de arbeidsmarkt voor **anderstaligen of mensen met een taalachterstand te versterken**. Daarom werd het actieplan Vijf voor taal¹⁷ gelanceerd. Met dit plan wil VDAB de taalachterstand wegwerken en meer kansen creëren voor anderstaligen op de arbeidsmarkt.
- Vlaanderen doet inspanningen om plaatsen te creëren in de **kinderopvang** om zo de intrede en het behoud van een deel van de beroepsbevolking op de arbeidsmarkt (in het bijzonder van de vrouwelijke bevolking) te vrijwaren.
- Vlaanderen investeert in het kader van een sterk opleiding- en loopbaanbeleid ook in een **competentieprognosemodel** dat de nood aan competenties, de verwachte tekorten en surplussen en bijgevolg de nood aan om- en bijscholing sluitend in kaart brengt op sector-, cluster- en ondernemingsniveau en voor de Vlaamse arbeids- en opleidingsmarkt als geheel. Die informatie moet het mogelijk maken om opleidingen samen met opleidings- en onderwijsverstrekkers en met werkgevers en sectoren te creëren, zodat er beter aansluiting wordt gevonden bij wat de arbeidsmarkt vraagt.
- De proeftuin ‘**Technologie voor werkbaar werk**’¹⁸ richt zich met een participatief traject op het inzetten van technologie voor meer werkbaar werk in de Vlaamse industrie.

In het buitenland

- In het kader van de samenwerking met de IAO werden over de afgelopen jaren o.a. projecten¹⁹ gesteund met focus op inclusieve handel en waardig werk, o.a. via de promotie van waardig werk op theeplantages in **Malawi**, gericht op het bevorderen van duurzaam, landelijk levensonderhoud en waardig werk.

---

¹⁷ <https://www.vdab.be/sites/default/files/media/files/vijfvoortaal.pdf>

¹⁸ <https://www.industrie40vlaanderen.be/nieuws/2022-01-nieuwe-proeftuin-voor-meer-werkbaar-werk>

¹⁹ De IAO heeft een Project Finder dashboard opgesteld waarin de verschillende projecten, onder andere die Vlaanderen bij IAO steunt: [ILO Development Cooperation Dashboard](#)

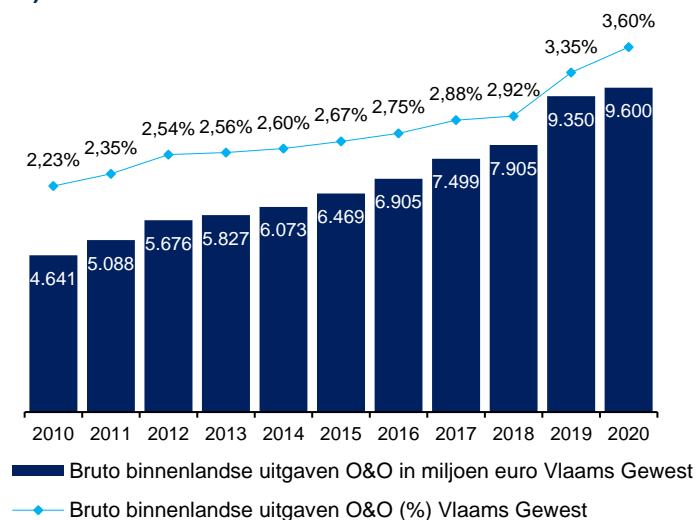
SDG 9 Industrie, innovatie en infrastructuur

Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleer innovatie

Sleutelindicatoren

9.1 Bruto investering in fysieke kapitaalgoederen: De bruto investeringen in de vaste kapitaalgoederenvoorraad bedroegen in 2018 25,49% van het bbp in Vlaanderen. Sinds 2013 zijn die bruto investeringen gestegen. De bruto investeringen evolueren gunstig richting 2030 (Federaal Planbureau).

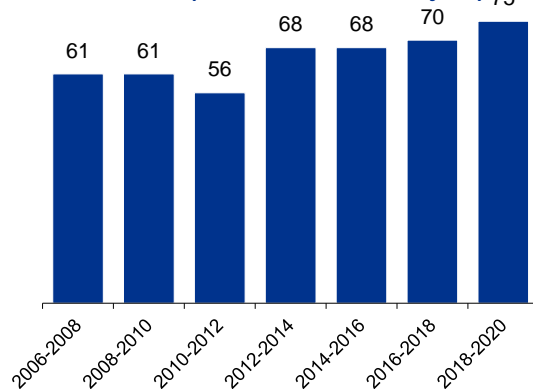
9.2 O&O-intensiteit Vlaams Gewest, 2010-2019, (in % van bbp en miljoen euro)

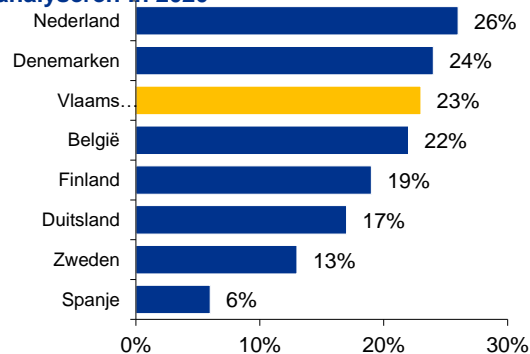
9.2 Onderzoek en Ontwikkeling (O&O): De Vlaamse uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling waren in 2020 goed voor 3,60% van het bbp., ofwel 9,6 miljard euro. Sinds 2010 is er een duidelijke toename van de O&O uitgaven, en sinds 2019 bevindt het Vlaamse Gewest zich boven de drempel van 3% van het bbp, het streefcijfer om de SDGs tegen 2030 te realiseren. Vlaanderen haalt een O&O-intensiteit op een gelijkaardig niveau als de top van de EU-landen (Statistiek Vlaanderen).

9.3 Aandeel innoverende bedrijven: Het aandeel innoverende bedrijven in Vlaanderen bedroeg 75% in de periode 2018-2020. Ten opzichte van jaren 2006-2008 betekent dit een stijging van 14 procentpunten. Het aandeel innoverende bedrijven evolueert dus gunstig richting 2030. (Vlaams Indicatorenboek)

9.3 Aandeel innoverende bedrijven in Vlaanderen (% totaal aantal bedrijven)

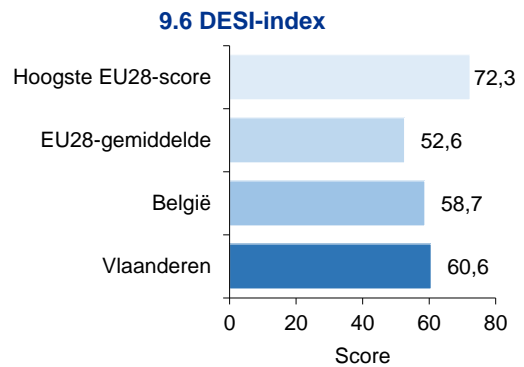
9.4 Bedrijven die zelf big data analyseren in 2020

9.4 Bedrijven die zelf big data analyseren: In Vlaanderen zijn er 23 op 100 bedrijven met 10 of meer werknemers die big data zelf analyseren (Statistiek Vlaanderen). Dat zet Vlaanderen, in een snel veranderende economie, in een goede positie tegenover zijn partnerlanden waar technologie en AI elke dag een grotere plaats inneemt.

9.5 DESI-index: De Digital Economy and Society Index (DESI), een samengestelde index die de digitalisering binnen de economie en de maatschappij in kaart brengt, bedraagt 60,6 voor Vlaanderen in 2020. Dit is hoger dan het EU gemiddelde. Vlaanderen behoort daarmee tot de Europese subtop.

9.6 Arbeidsproductiviteit: In de Vlaamse industrie bedraagt de arbeidsproductiviteit 141.000 euro in 2022.. De arbeidsproductiviteit nam onafgebroken toe tussen 2010 en 2022, met een tijdelijke terugval in 2020 door het uitbreken van de COVID-19-crisis. (Statistiek Vlaanderen)

Vlaams SDG beleid

De Vizier 2030 doelstellingen voor SDG 9 zijn uiteenlopend en meten de voortgang op volgende vlakken: een gelijke toegang tot hulpbronnen en financiële diensten voor kmo's, de digitale economie en infrastructuur, het versterken van de Vlaamse economie door de multimodale bereikbaarheid te verbeteren en het vervoersnetwerk toekomstbestendig te maken, de Vlaamse industrie toespitsen op innovatieve goederen en dienst, productiviteitsgroei, en – tot slot - de besteding aan onderzoek en ontwikkeling naar 3% van het BBP laten groeien.

Via verschillende beleidsinitiatieven brengt Vlaanderen deze doelstellingen in de praktijk. Zo wordt er bijvoorbeeld ingezet op een integraal industriebeleid en wordt er onderzoek uitgevoerd naar nieuwe bedrijfsmodellen inzake circulaire economie. Verkeersveiligheid, de doorvoering van een mental shift naar een nieuwe mobiliteits- en logistieke cultuur, en slimmere en innovatievere infrastructuur zoals smart shipping begeleiden deze transitie. De modal shift die inzet op combimobiliteit van transportmiddelen is eveneens een belangrijk aspect.

Een Vlaamse digitale agenda beoogt de ontwikkeling van een meer informatie-gedreven overheid met aandacht voor digitale inclusie en infrastructuur. Een gecentraliseerd aankoopbeleid met specifieke aandacht voor duurzame en circulaire aankopen zorgt voor meer kwaliteit in de interne werking van de Vlaamse overheid.

Tot slot is op vlak van cultuur en jeugd duurzaamheid en innovatie een speerpunt. Verduurzaming, circulariteit, inclusie, en kwaliteit van de leefomgeving staan centraal bij de uitbouw van een performante cultuur- en jeugdinfrastructuur. Vlaanderen steunt de cultuursector op vlak van duurzame digitale transformatie, innovatie in bedrijfsmodellen alsook het vergroten van de toegang tot rijke archieven en collecties.

Nieuwe acties sinds 2017

- Met **Flanders Technology & Innovation**²⁰ toont Vlaanderen zich als het technologielaboratorium van de wereld en wil het vijf grote maatschappelijke uitdagingen te lijf gaan: klimaat & energie (energy tech), gezondheid (health tech), onderwijs & arbeidsmarkt (Flanders Next academy), data & digitalisering (data tech) en entertainment & media (entertainment tech). Het format is dat van symposia, waarin academici, bedrijven en de overheid samenwerken. In maart 2024 komt alles samen in een evenementenweek. Voor het uitwerken van de thema's werkt Vlaanderen samen met de privésector.

²⁰ <https://fti.vlaanderen/>

- **Digitaal Vlaanderen** is de strategische partner voor het realiseren en begeleiden van digitale transformatieprojecten voor Vlaamse en lokale besturen met het doel overheden meer weerbaar en wendbaar te maken in een snel veranderende samenleving.
- De omvangrijke beleidsprogramma's '**Artificiële Intelligentie**' en '**Cybersecurity**' versterken een quadruple helix aanpak en de innovatie op deze cruciale domeinen door een combinatie van onderzoek, stimuleren van toepassingen en het verbeteren van de randvoorwaarden. Onder het laatste thema valt een omvangrijk opleidingsprogramma en brede sensibilisering maar ook het opzetten van het Kenniscentrum Data en Maatschappij dat de maatschappelijke impact behandelt.
- 'Met slim geregeld verkeer en vervoer naar duurzaam verbonden mensen en bedrijven'. Dat is de slagzin in de Vlaamse **Mobiliteitsvisie 2040** die als leidraad zal dienen voor Vlaamse mobiliteitsbeslissingen in de komende 20 jaar. Voor de bredere transportsector heeft Vlaanderen de nieuwe beleidsvisie "Clean Power for Transport 2030: op weg naar zero-emissie vervoer" aangenomen. En in het kader van het **relanceplan Vlaamse Veerkracht** investeert Vlaanderen in duurzame transportinfrastructuur en -modi: fietsinfrastructuur, duurzame mobiliteitsprojecten, veilige transportinfrastructuur, en de modal shift naar de waterwegen.
- De **Vlaamse Datastrategie 2022** die tot stand kwam in samenwerking tussen de Vlaamse overheid, de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten en de Vereniging van de Vlaamse Provincies, zet in op datageletterdheid en het verbreden van vaardigheden, het betrekken van alle betrokkenen binnen en buiten de overheid, en datakwaliteit en het gebruik van data.
- Het **Vlaams Datanutsbedrijf** werd opgericht om met vernieuwende initiatieven op vlak van datagebruik economische en maatschappelijke welvaart te stimuleren. Deze instelling moet als onafhankelijke broker zowel het vertrouwen van burgers in data delen versterken als het vinden en uitwisselen van gegevens voor bedrijven vereenvoudigen.
- **Digitaal Transformatieprogramma Media**: versterking van de weerbaarheid van het Vlaams media-ecosysteem door de ontwikkeling en uitrol van een innovatief digitaal transformatieprogramma via het beter gebruik van data, het delen van sterke media-infrastructuur, het connecteren met de mediagebruiker, projecten rond desinformatie en de transformatie van de regionale omroepen.

Uitdagingen

Agenda 2030 vraagt extra stappen o.a. door het introduceren van nieuwe businessmodellen, het in vraag durven stellen van bestaande werkwijzen, evolutie van een aanpak waarbij de focus niet ligt om enkel de negatieve impact te beperken maar om een positieve impact te realiseren. Circulair werken is een belangrijke hefboom om dit te realiseren. Hiervoor is ketensamenwerking noodzakelijk. Blijvende inspanning, aftasten van mogelijkheden, en het aantrekken van goede partners en pilootprojecten zijn dan ook cruciaal.

Goede praktijken

In Vlaanderen

- Vlaanderen realiseert stapsgewijs een **koolstofneutraal gebouwenpark** tegen 2045 (gebouwenportfolio Het Facilitair Bedrijf). De Vlaamse administratie betreft het grootste passief kantoorgebouw van België. Ook het toekomstige Belpaire overheidsgebouw in de Brusselse Noordwijk (2023) zet in op duurzaamheid en circulariteit (koude-warmteopslagsysteem, urban minig, circulair beton, waterkringloop, slimme energie-uitwisseling, organisch afval als grondstof voor hernieuwbare energie).

- De **strategische transformatiesteun** van VLAIO maakt opleidings- en investeringssteun mogelijk voor internationaal gerichte ondernemingen die een transformatie met een sterk innovatief karakter doormaken. Innovatie, internationale economische competitiviteit, kennisdisseminatie en aandacht voor verduurzaming staan centraal.
- **Waterkracht** is een samenwerking tussen Aquafin, Ekopak, PMV en water-link. Ze werken samen om tegen 2025 het gezuiverde afvalwater van Antwerpse gezinnen op te werken tot koelwater voor bedrijven in de Antwerpse haven. De samenwerking is een mijlpaal in de transitie naar een duurzame haven. Er zal een nieuwe hoogtechnologische koelwaterfabriek gebouwd worden vanaf 2025 die op jaarbasis 20 miljard liter afvalwater op het veel hogere kwaliteitsniveau van koelwater zal brengen.
- Het **Vastgoedinformatieplatform** is tot stand gekomen via een samenwerking tussen VVSG, de vastgoedsector en de Vlaamse overheid en creëert een generiek gegevensdelingsplatform dat eenvoudige uitwisseling van vastgoedinformatie mogelijk maakt tussen overheid en notarissen en vastgoedmakelaars, en in de toekomst ook voor Vlaamse burgers. Digitaal Vlaanderen staat in voor de ontwikkeling van het platform en het operationeel beheer.

In het Buitenland

- Het Vlaamse strategisch onderzoekscentrum **VITO** is een drijvende kracht van het internationale G-STIC programma (The Global Sustainable Technology & Innovation Community). Dit programma richt zich op het versnellen van de ontwikkeling en toepassing van geïntegreerde technologische oplossingen voor de SDGs.

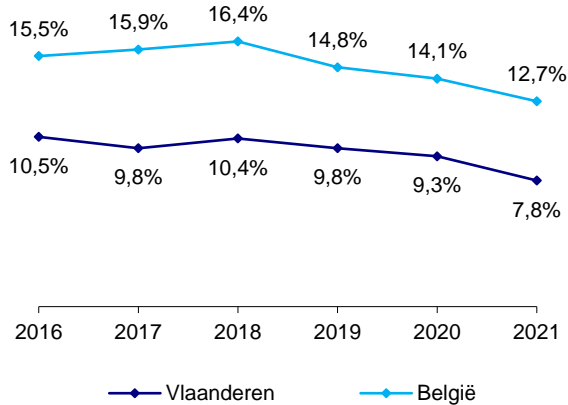

SDG 10 Ongelijkheid verminderen

Dring ongelijkheid in en tussen landen terug

Sleutelindicatoren

10.1 Bevolking onder de armoederempel in België en Vlaanderen

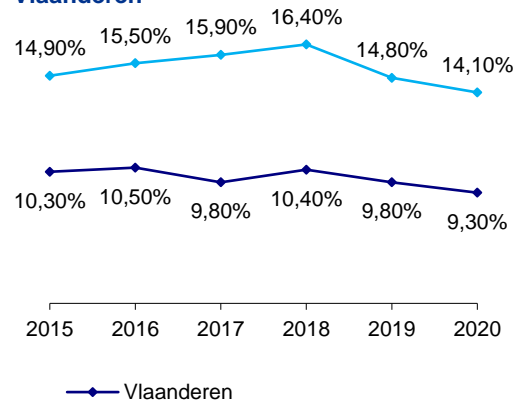

10.1 Bevolking onder de armoederempel: volgens de EU-SILC enquête van 2021 leefde 7,8% van de inwoners in het Vlaams Gewest in een huishouden met een huishoudinkomen onder de Belgische armoederempel. Dit aandeel zit in een dalende trend. Het financiële armoederisico lag in 2021 in het Vlaamse Gewest (7,8%) significant lager dan in het Waalse Gewest (17,3%) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (25,4%), het Belgisch gemiddelde (12,7%) en het EU27 gemiddelde (17% cijfer van 2020) (Statistiek Vlaanderen). Sinds de vorige VNR daalt het armoederisico in Vlaanderen en vertoont deze indicator dus een gunstige evolutie richting 2030.

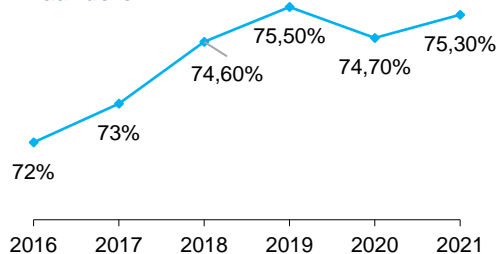
10.2 Armoederisico:

Het aandeel van de bevolking met een armoederisico, d.i. de verhouding tussen het aantal personen met een netto equivalent beschikbaar inkomen lager dan 60% van de nationale mediaan, en de totale bevolking, bedroeg 14,1% in België 2020 en 9,3% in Vlaanderen, veel lager dan in het Waalse Gewest (18%) en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (28%). Sinds de vorige VNR is de trend in Vlaanderen met een half procentpunt gedaald (Federaal Planbureau).

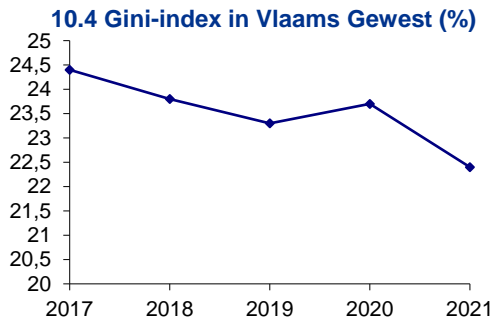
10.2 Armoederisico in België en Vlaanderen

10.3 Werkzaamheidsgraad in Vlaanderen

10.3 Werkzaamheidsgraad: De werkzaamheidsgraad (zie SDG 8) lag in 2021 bij de bevolking van 20 tot 64 jaar in het Vlaamse Gewest op 75,3%. De werkzaamheidsgraad is tussen 2016 en 2019 gestegen. (Statistiek Vlaanderen).

10.4 De Gini-index (schaal 100), een maatstaf om de inkomensongelijkheid in een land te bepalen, lag in 2021 in het Vlaamse Gewest op 22,6. De index toont aan hoe de verdeling van het inkomen over de inwoners verschilt van een perfect gelijke inkomensverdeling. Hoe hoger de Gini-index, hoe groter de inkomensongelijkheid. De Gini-index evolueert gunstig richting 2030. In Europees perspectief ligt de Gini-index in Vlaanderen relatief laag (EU27 gemiddelde 31,0 in 2020) (Statistiek Vlaanderen).

10.5 Inkomenskwintielverhouding: (de verhouding tussen het huishoudinkomen van de 20% inwoners met het hoogste inkomen in vergelijking met het huishoudinkomen van de 20% inwoners met het laagste inkomen) lag in Vlaanderen in 2021 op 3,2. Sinds 2004 ligt de inkomenskwintielverhouding in het Vlaamse Gewest vrij stabiel tussen 3,2 en 3,7. In Vlaanderen blijft de inkomensongelijkheid beperkt. (Statistiek Vlaanderen).

Vlaams SDG beleid

Vlaanderen volgt SDG 10 op via een aantal indicatoren die zich specifiek op armoede en inkomensongelijkheid richten. Maar Vlaanderen legt met Vizier 2030 ook andere klemtonen in ongelijkheid en kijkt ook naar de voortgang van de werkzaamheidsgraad, cultuur-, sport- en politieke participatie, alsook een gezonde levensverwachting en kennis van het Nederlands.

Vlaanderen vertaalt SDG 10 in Vizier 2030 verder in termen van een evenredige participatie van kansengroepen, de sociale ongelijkheid in gezondheid en welzijn terugdringen, en het streven naar een Vlaanderen waar elke persoon een voldoende kennis heeft van het Nederlands die langdurig in Vlaanderen is gevestigd. Het kijkt tevens naar de voortgang van de werkzaamheidsgraad, en naar cultuur-, sport- en politieke participatie.

Vlaanderen zet deze uitgangspunten beleidsmatig om naar een inclusieve aanpak in zijn gelijke kansen, integratie en inburgeringsbeleid. Een doelgroepgerichte benadering komt er enkel wanneer dit echt noodzakelijk blijkt. Vlaanderen voert daarin een robuust beleid dat streeft naar een samenleving waarin kansen centraal staan, waarbij iedereen bijdraagt aan onze samenleving en vormgeeft aan het Vlaams burgerschap. Niet naast elkaar maar mét elkaar, sociale samenhang versterken door netwerken te stimuleren die het sociaal weefsel versterken, een slagkrachtiger inburgeringsbeleid, dat zijn de uitgangspunten.

Nieuwe acties sinds 2017

- Het **Horizontaal Integratie- en Gelijke Kansenbeleidsplan 2020-2024** legt de focus op participatie in de samenleving vanuit het perspectief van verruiming van de horizon maar ook als burgerplicht. Deelnemen aan de samenleving geeft burgers meer inzicht in de arbeidsmarktkansen. Participatie vermindert segregatie en verhoogt het begrip voor meerlagige identiteiten in een steeds diversere samenleving.
- Lokale besturen die zich engageren voor acties uit het **'Plan Samenleven'** kunnen steun ontvangen voor bijvoorbeeld acties ter verhoging van de veiligheid en leefbaarheid, het versterken van het Nederlands, en het bestrijden van discriminatie en uitsluiting.

- Het **'Vlaams actieplan armoedebestrijding 2020-2024'** heeft als doelstelling om te voorkomen en te vermijden dat mensen in armoede en sociale uitsluiting terecht komen. In dit plan zet de Vlaamse overheid gerichte acties op o.a. tegen kinderarmoede, het versterken van mensen, en het verhogen van zelfredzaamheid.
- Bij de hertekening van het **inburgeringsbeleid** (2021) krijgt de Nederlandse taal een belangrijke rol als verbindende factor in de samenleving. De uitbouw van een sterk netwerk voor nieuwkomers staat centraal. Twee pijlers (traject naar werk en sociaal netwerken) worden toegevoegd aan de bestaande pijlers (maatschappelijke oriëntatie, Nederlands als tweede taal). Het nieuwe integratiebeleid legt de nadruk op meer economische en sociale zelfredzaamheid, grondige verwerving van de Nederlandse taal en kennis van de Vlaamse samenleving en waarden en normen.

Uitdagingen

Goede praktijken

In Vlaanderen

- Het **actieplan 'Iedereen Digitaal'** ondersteunt lokale besturen om dicht bij de burger een digitale inclusiewerking uit te bouwen die drempels wegwerkt. Het doel is dat elk lokaal bestuur tegen 2024 een lokale digitale inclusiewerking heeft waarbij ingezet wordt op de drie aspecten van digitale inclusie: toegang, vaardigheden en ondersteuning op maat.
- Met de oproep **Digibanken** wil de Vlaanderen de digitale kloof dichten via drie doelstellingen: Gelijke toegang tot digitale technologie door het voorwaardelijk beschikbaar stellen van laptops, schermen en andere hardware en ondersteuning in een specifieke context; via opleiding en kennisdeling digitale vaardigheden versterken, zowel inzake persoonlijke vaardigheden als technische vaardigheden (vb. herstel van IT-materiaal) en tot slot via begeleiding zorgen voor een verbeterde digitale toegang tot essentiële diensten via zogenaamde fysieke 'knooppunten'.
- De **Barometer Samenleven** is een dashboard dat acht doelstellingen van het samenleven in diversiteit in beeld brengt en toont aan in welke richting de situatie evolueert. Doelstellingen zijn o.m. de arbeidsparticipatie van buitenlandse herkomst verhogen, minder kinderen van buitenlandse herkomst die in armoede groeien en meer personen van buitenlandse herkomst die goed Nederlands spreken.
- De oprichting van een **Vlaams Mensenrechteninstituut (VMRI)**. Het VMRI krijgt een breed en onafhankelijk mandaat ter bescherming van alle mensenrechten en ter behandeling van klachten inzake discriminatie binnen de Vlaamse bevoegdheden.

In het buitenland

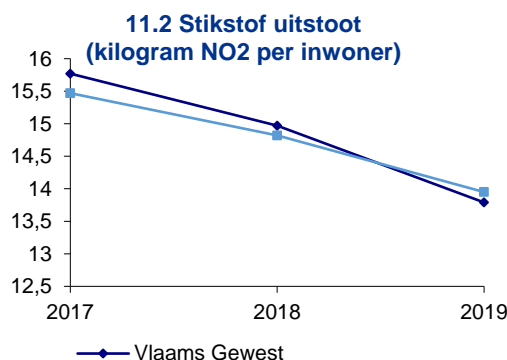
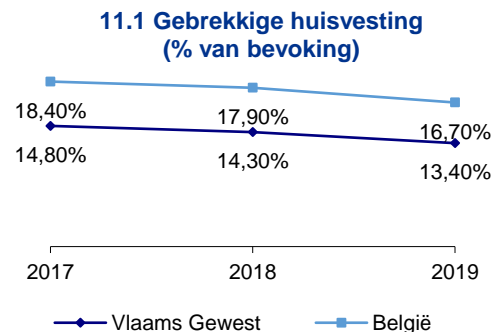
- Vlaanderen tracht internationaal de welvaart en de toekomstkansen van kwetsbare bevolkingsgroepen in bijvoorbeeld Noord- en Oost-Afrika te versterken en bij te dragen tot de **aanpak van migratie** in die regio's. In het kader hiervan werd de samenwerking met Marokko opgestart. Vlaanderen draagt ook bij tot de socio-economische ontwikkeling van partnerlanden via ontwikkelingssamenwerking wat zal leiden tot welvaart, zelfredzaamheid en toekomstperspectief.

SDG 11 Duurzame steden en gemeenschappen

Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam

Sleutelindicatoren

11.1 Gebrekkige huisvesting: gebrekkige huisvesting wordt gedefinieerd als een woning met ‘een lekkend dak, vochtige muren, vloeren of fundering, of met rot in de raamkozijnen of de vloer’ (Federaal Planbureau). Tussen 2017 en 2019 is er een dalende trend in gebrekkige huisvesting in Vlaanderen wat wijst op een verbetering van de woonkwaliteit. Vlaanderen doet het significant beter dan de andere regio's in België.

11.2 Uitstoot van vervuilende stoffen: Twee vervuilende stoffen worden gemeten, namelijk stikstof en fijnstof. De evolutie in fijnstofuitstoot is positief – het ‘Vlaams Luchtbeleidsplan 2030’ zette een doelstelling van 37% daling ten opzichte van 2005 en deze doelstelling is in 2020 al bereikt en zelfs overschreden. Voor stikstof is het doel tegen 2030 (afname met 59% t.o.v. 2005) ook haalbaar als de uitstoot aan hetzelfde tempo blijft afnemen (VMM).

11.3 Woningen van ontoereikende kwaliteit: De kwaliteit van de Vlaamse woonegelegenheden gaat er tussen 2013 en 2018 op vooruit: het aandeel woningen in ‘goede staat’ steeg van 70% naar 77%, het aandeel woningen met (minstens) middelmatig comfort steeg van 81% naar 88%, het aandeel woningen met een vochtprobleem daalde van 20% naar 15%, het aandeel woningen in slechte tot zeer slechte staat daalde van 14% naar 11% en het aandeel woningen met een gebrek aan ruimte voor het huishouden daalde van 5% naar 2%. (bron: Grote Woononderzoek 2013 & Woonsurvey 2018). In 2023 volgt er een nieuw Groot Woononderzoek. Dit laat toe de evolutie van de verschillende kwaliteitsindicatoren in kaart te brengen.

Vlaams SDG beleid

Vizier legt de focus voor SDG 11 op woonkwaliteitsnormen (inclusief milieunormen), en een duurzame en bestendige infrastructuur. Het Vlaams stedenbeleid is een belangrijke motor in het bevorderen van de SDGs en het voldoen aan Europese en internationale ambities. Het beleid spitst zich toe op ‘stadsvernieuwing’ (o.a. verdichting) en ‘Vlaanderen als slimme regio’. Zo wordt de transitie naar een slimme regio voortgezet in het Smart Flanders-programma met als doelstelling om Europese koploper te zijn tegen 2030.

De 'Gemeente- en stadsmonitor' bevat een arsenaal aan informatie over SDG 11 met meer dan 300 cijferreeksen verspreid over 13 beleidsrelevante thema's.²¹ Al deze indicatoren geven elk lokaal bestuur een uitstekend zicht op de staat van hun gemeente of stad. Dat kan hen toelaten om evidence-based te werken, hun strategisch beleid te analyseren, te onderbouwen en juiste beleidskeuzes te maken.

Naast meer duurzame steden zijn ook de subdoelstellingen van SDG 11 terug te vinden in het Vlaams beleid. Zo komen de thema's van 'klimaatmitigatie' en 'klimaatadaptatie' in steden terug via bijvoorbeeld het 'Beleidsplan Ruimte Vlaanderen' (SDG 11.6 en Vizier 2030 doelstelling 40). Voor steden ligt de nadruk op het ontwikkelen van inclusieve groenblauwe netwerken (SDG 11.7) zodat er zelfs met verdichting toch ook ruimte wordt gemaakt voor de natuurlijke elementen in de stad en de stedelijke omgeving tegelijkertijd ook meer bestendig is tegen klimaatveranderingseffecten zoals hitte en wateroverlast.

Met de 'Vlaamse Mobiliteitsvisie 2040', het 'Verkeersveiligheidsplan 2021-2025', de beleidsvisie Clean Power for Transport 2030 en het beleidsplan Ruimte Vlaanderen slaat Vlaanderen de weg in naar een veilig en zero-emissie vervoer en draagt op die manier bij aan SDG 11.2 wat betreft duurzame en stedelijke mobiliteit. Vlaanderen zet tevens in op koolstofarme multimodaliteit met goede verbindingen voor zowel woon-werk verkeer als voor sociale activiteiten en huishoudelijke taken. Om de modal shift mee mogelijk te maken en van Vlaanderen een fietsregio worden investeren deels vanuit het relanceplan Vlaamse veerkracht gefinancierd.

Nieuwe acties sinds 2017

- De '**Vlaamse Mobiliteitsvisie 2040**' is tot stand gekomen en wordt lokaal uitgevoerd via een participatief traject met name door opzetten van **15 nieuwe vervoerregio's** waarin niet alleen overheidsinstanties inspraak hebben maar ook private partijen zoals De Lijn, NMBS, Infrabel en het maatschappelijk middenveld (SDG 11.2).
- De '**Green Deal Duurzame Stedelijke Logistiek**' is uitgerold in 2019 met als doelstelling om binnen het stedelijk vervoer 'minder kilometers' af te leggen en 'onvermijdbare kilometers op een duurzame koolstofarme manier' af te leggen (SDG 11.2, 11.6). Dit is een voorbeeld van participatieve implementatie: zowel bedrijven als lokale besturen, agentschappen en sectorfederaties zijn geëngageerd in het project.
- Het '**Vlaams Luchtbeleidsplan 2030**' bevat 93 acties om de luchtkwaliteit te verbeteren via een sectorwerking (transport, industrie, landbouw, huishoudens en tertiaire sector). In 2021 waren er van die 93 acties 83 acties opgestart, 7 reeds afgerond (VMM).
- Vlaanderen investeert met Vlaamse Veerkracht in **duurzame mobiliteit**: uitbouwen van fietsinfrastructuur, de 'modal shift naar de waterwegen', het veiliger en duurzamer maken van de wegen en ander vervoersinfrastructuur.

Uitdagingen

- Vlaanderen wil het ruimtebeslag beter benutten in plaats van een verdere ruimtelijke uitbreiding toe te laten en streeft ernaar het bijkomend ruimtebeslag te reduceren naar 3 ha/dag tegen 2025 en 0 ha/dag tegen 2040 (cf. beleidsplan ruimte, conceptnota 'Bouwshift'). Gezien de al **bestaande druk op de fysieke leefruimte en prognoses voor evoluties die deze druk hoger zullen zetten** (bijvoorbeeld groei in kleinere huishoudens, nood aan meer inclusieve

---

²¹ Deze cijfers worden bekomen via Statistiek Vlaanderen, de verschillende departementen van de Vlaamse overheid, Statbel of andere instanties. Deze registerdata worden aangevuld met data over het gedrag, de participatie en de perceptie van burgers op basis van de grootschalige (driejaarlijkse) burgerbevraging.

groene gebieden in de stad, strategische keuze voor minder verplaatsingen) wordt het een uitdaging om Vlaamse steden kwaliteitsvol in te richten.

- Klimaatverandering en een concentratie van activiteiten in een dichte ruimte stellen steden voor **stressfactoren** waaronder hittestress en blootstelling aan fijnstof, stikstofdioxide, hoge concentraties van ozon, geluidshinder, geurhinder en lichthinder. De uitdaging hierin is het **tegengaan van ongunstige gezondheidseffecten** (SDG 3) binnen de bestaande grenzen van de stad (Departement Omgeving, 2021).

Goede praktijken

In Vlaanderen

- In het kader van een stedelijke duurzaamheidstransitie die renovatie en klimaatmaatregelen integreert is in 2020 de projectoproep '**Klimaatwijken**' gestart (SDG 11.1, 11.3, 11.6) waarvan er momenteel trajecten lopen in Leuven, Mechelen, en Kortrijk.
- '**Omgevingsdenken**' als nieuwe denkwijze voor een meer geïntegreerde aanpak van maatschappelijke uitdagingen: omgevingsdenken maakt maatschappelijke uitdagingen zoals klimaatverandering en inclusie in de samenleving concreet door de verschillende lagen en stromen van deze problematiek te visualiseren. De overgang naar omgevingsdenken is nog in de beginfase maar het biedt positieve vooruitzichten voor de aanpak van maatschappelijke uitdagingen in Vlaanderen (W. Bervoets, 2020) en daarmee ook een meer holistische aanpak voor de SDGs.
- Er wordt op stedelijk niveau samengewerkt om de luchtkwaliteit te verbeteren waaronder het **Actieplan luchtkwaliteit voor stad en haven Antwerpen** en het **Actieplan luchtkwaliteit Gent**
- **Stadsvernieuwing: subsidies** aan projecten die bijdragen aan een verbetering van stedelijk wonen op zowel ecologisch als sociaal en duurzaam vlak (verdichting en diversiteit in zowel grondgebruik als samenleving).
- Het beleid rond **smart cities** is sterk uitgebouwd, met o.a. acties zoals de City of Things oproepen die de ontwikkelingen binnen lokale besturen ondersteunen en grootschalige projecten en samen met onderzoekscentrum imec voor het opschalen van digitalisering, bijvoorbeeld Mobilidata, Open Stad en Antwerp Living Labs. Met het opzetten van een Smart Region Office is er bovendien een stevige coördinatie tussen de instanties verantwoordelijk voor digitalisering (Digitaal Vlaanderen), lokale besturen (Agentschap Binnenlands Bestuur) en innovatie (VLAIO).

In het buitenland

- Vlaanderen biedt financiële steun aan projecten die natuurlijk en cultureel erfgoed beschermen (SDG 11.4) zoals bijvoorbeeld het cultureel erfgoed in Zuidelijk Afrika, nationaal park 'Jardines de la Reina' in Cuba en werelderfgoed 'Preah Vihear' in Cambodja.
- Met het **Vlaams Unesco Trustfondsen (FUT)** draagt Vlaanderen al meer dan 10 jaar bij aan erfgoedprojecten (cultureel-, natuurlijk-, immaterieel- of onderwatererfgoed) met een geografische focus op Afrika. Wat betreft **het behoud van erfgoed** in al zijn aspecten heeft Vlaanderen bijgedragen aan de mensen in nood in Syrië (oorlog), Nepal (aardbeving) en Oekraïne (oorlog). Via deze samenwerking met Unesco zet Vlaanderen zich in voor de bescherming en instandhouding van erfgoed als motor voor culturele verscheidenheid, ontwikkeling en vredesopbouw (FDFA, 2019).

SDG 12 Verantwoorde consumptie en productie

Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen

Sleutelindicatoren

12.1 Gemeentelijk afval: in 2019 werd er in Vlaanderen per inwoner 423 kilogram gemeentelijk afval opgehaald. De trend tussen 2000 en 2019 vertoont een gunstig verloop (Statbel). Per inwoner werd in 2020 gemiddeld 476 kilogram (kg) huishoudelijk afval ingezameld. Die hoeveelheid daalde tussen 2013 en 2020 met 45 kg. In 2020 werd per inwoner 329 kg selectief ingezameld afval en 147 kg restafval ingezameld. Tussen 2013 en 2020 daalde het restafval met 11,5 kg per inwoner, het selectief afval met 33,5 kg per inwoner (Statistiek Vlaanderen)

12.2 Gerecycleerd afval: Vlaanderen recycleert een groter aandeel gemeentelijk afval dan het nationaal niveau (63% tegenover 55% in 2019). Vlaamse cijfers voor 2020 wijzen zelfs op een recyclagegraad van 66% voor huishoudelijk afval. Vlaanderen doet het daarbij opmerkelijk beter dan de andere gewesten (Brussel 40%, Wallonië net geen 44%). Het gemiddelde in de EU in 2019 lag op 47,6%; de recyclagegraad Vlaanderen ligt dus aanzienlijk hoger (Federaal Planbureau, Statistiek Vlaanderen)

12.3 Materiaalproductiviteit: De materiaalproductiviteit is de verhouding tussen het bruto binnenlands product en de binnenlandse materiaalconsumptie. Met de huidige beschikbare informatie kan niet bepaald worden of er een werkelijke ontkoppeling is van de materiaalconsumptie en het bbp in Vlaanderen omdat de data de 'outsourcing van productie' (goed voor 90%) niet meerekent. Bovendien zijn er slechts data tot 2018 beschikbaar, maar die tonen wel aan dat sinds 2002 de materiaalproductiviteit stijgt, wat wijst op een verbeterde milieuprestatie van de productieketens. Vlaanderen staat daarmee in de Europese middenmoot (Omgeving Vlaanderen).

Vlaams SDG beleid

De cijfers over de afvalproductie en -recyclage bieden inzicht in de voortgang van SDG 12.5 maar in de Vlaamse context is het ook een indicator voor de transitie naar een circulaire economie waarvan Vlaanderen Circulair de trekker is. Verder is SDG 12 vertaald naar Vizier 2030 doelstellingen 25, 38, 41 en 42 die de ambities benadrukken voor duurzaam gebruik van materialen en het stimuleren van een economie dat economische groei ontkoppelt van ecologische grenzen - ook hier staat de Vlaamse transitieprioriteit voor een circulaire economie centraal. De Vlaamse ambities sluiten tevens nauw aan op de Europese inspanningen voor een circulaire economie als onderdeel van de Europese Green Deal.

'Circulaire economie' vormt in meerdere Vlaamse beleidsdomeinen een horizontaal aandachtspunt. Zo wordt het begrip gehanteerd als strategie om de koolstofvoetafdruk te verminderen (SDG 12.4) en om efficiëntie in het gebruik van grondstoffen, water, en materialen te bevorderen (SDG 12.2) (Omgeving Vlaanderen; Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie).

Nog transversaal vermeldenswaard is de ontwikkeling van een Vlaamse bio-economie die nauw aansluit aan op het circulair voedselbeleid (Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie; Landbouw en Visserij; Omgeving; OVAM).

De Vlaamse overheid draagt in zijn interne werking ook zorg voor SDG 12: Het Facilitair Bedrijf, dat de entiteiten binnen de beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid en lokale besturen met facilitaire dienstverlening ondersteunt, implementeert duurzaamheid transversaal in zijn activiteiten, en vervult daarmee een voorbeeldrol binnen de Vlaamse overheid.

Een ander belangrijk aspect zijn de **partnerschappen met de private sector** (SDG 12.6). De agentschappen VLAIO en Vlaanderen Circulair zijn een belangrijke spil in de vorming en uitbouw van dergelijke partnerschappen en stimuleren verder onderzoek naar circulaire businessmodellen en technologieën.

Specifiek voor afvalreststromen (SDG 12.4, 12.5) is de **Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM)** verantwoordelijk voor de preventie van vervuiling en ook de vermindering van afvalreststromen. Strengere handhaving van vervuiling, zowel bodemvervuiling, watervervuiling als luchtvervuiling, vormt eveneens een van de aandachtspunten in het Regeerakkoord 2019-2024 (juncto SDG 6 en SDG 13).

De Vlaamse regering zet samen met FIT, en met de andere betrokken agentschappen en departementen bedrijven ertoe aan om de mensenrechten te eerbiedigen en in te zetten op **internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (iMVO)**.

Nieuwe acties sinds 2017

- Het **Uitvoeringsplan Kunststoffen 2020-2025** biedt het kader en overzicht van acties die bijdragen tot een duurzaam beheer van de kunststofkringloop. De belangrijkste uitgangspunten voor deze aanpak zijn minder en efficiënt gebruik van kunststoffen, het creëren van een duurzame recyclagemarkt voor kunststoffen, het stimuleren van kunststofrecycloon als een volwaardige grondstof, het inzetten op kennis- en dataverwerking en de voorbeeldrol van overheden via een circulair aankoopbeleid.
- Met het **Vlaams actieplan 'Voedselverlies en biomassa(rest)stromen circulair 2021-2025'** zet wil Vlaanderen een nieuwe stap, na de ketenroadmap voedselverlies 2015-2020, om het voedselverlies verder beperken en meer duurzame (her)gebruiksmogelijkheden creëren voor biomassa en biomassa-reststromen. De kern van het actieplan steunt op de algemene principes voor een circulaire keten: meer preventie, minder verlies; beter sorteren en inzamelen; en meer hoogwaardige valorisatie. De Europese Kaderrichtlijn Afval voorziet dat alle lidstaten een preventieprogramma levensmiddelenafval (food waste) moeten opmaken in 2020. Met dit Actieplan komt Vlaanderen hieraan tegemoet en zal Vlaanderen voldoen aan de doelstelling van de Europese Unie dat tegen 2023 lidstaten verplicht om bioafval aan de bron te scheiden en te recycleren waar mogelijk.
- Binnen het Vlaams relanceprogramma Vlaamse Veerkracht is 30 miljoen euro vrijgemaakt voor de **ondersteuning van innovatieve recyclageprocessen** en 25 miljoen euro voor de ondersteuning van innovatie & living labs voor **circulair bouwen en circulaire maakindustrie**.
- Vlaanderen realiseert de transitie naar circulair bouwen. Tot 2020 lag de focus op duurzaam materialenbeheer waarbij de lancering van de TOTEM-tool ('Tool to Optimise the Total Environmental impact of Materials (2018)) een belangrijke hefboom was voor het meekrijgen van architecten in circulair bouwen. De transitie wordt voortgezet met het nieuwe beleidsprogramma '**Circulair bouwen 2022-2030**' dat bijdraagt aan de doelstelling van de Vlaamse overheid om de koolstofvoetafdruk drastisch te verminderen, in samenwerking met de actoren uit de bouwsector.
- Speciale tools helpen Vlaamse bedrijven duurzamer te ondernemen. Voorbeelden hiervan zijn **SustaTool**²², een stappenplan voor het integreren van duurzaamheidsaspecten in de dagelijkse werking van bedrijven, en **SustaTrade**, een tool dat internationale ondernemers helpt met het identificeren van mogelijke duurzaamheidsrisico's zoals mensenrechten en klimaat.

---

²² <https://www.mvovlaanderen.be/sustatool/algemeen>

- Met het **Actieplan Asbestafbouw naar een asbestveilig Vlaanderen 2040**, zet Vlaanderen in op een versnelling van het asbestafbouwbeleid. Dit berust op 4 pijlers: een volledige inventarisatie, een snelle verwijdering van risicomaterialen, ondersteuning bij die verwijdering en een voorbeeldfunctie voor de overheid. Binnen het Vlaams relanceplan 'Vlaamse Veerkracht' is 40 miljoen euro vrijgemaakt voor de ondersteuning van asbestverwijdering.

Uitdagingen

- Als transversale beleidsambitie heeft de transitie naar een circulaire economie ook een passend **transversaal governance-model** nodig dat zorgt voor de tegelijkertijd uitvoering en de beschikbaarheid van middelen voor de verschillende complementaire strategieën van de Vlaamse beleidsdomeinen. Zo kunnen de beleidsdomeinen 'Onderwijs' en 'Werk' eveneens bijdragen aan de transitie door het versterken van kennis en vaardigheden die nodig zijn binnen een circulaire economie, kan het agentschap 'Binnenlands Bestuur' ervoor zorgen dat regelgeving op elkaar is afgestemd (bijvoorbeeld de REACH-regelgeving, klimaatwetgeving, etc.) en kunnen de departementen 'Omgeving', 'Mobiliteit en Openbare Werken' en 'Landbouw en Visserij' samenwerken om circulaire transitie binnen en tussen hun sectoren te faciliteren. Dergelijke complexe governance vormt een bijzondere uitdaging.
- De bezorgdheid naar aanleiding van verhoogde **PFAS**-waarden in Vlaanderen vraagt om een gestructureerde aanpak en opvolging. Een Vlaams PFAS-opdrachthouder werd aangesteld om deze aanpak te coördineren met de partners binnen de Vlaamse overheid, andere overheden en overheidsorganisaties, en belanghebbende partijen.

Goede praktijken:

In Vlaanderen

- **OVAM** bouwt aan een nieuw Vlaamse **MaterialenInformatieSysteem (MATIS)**. Dat meet de productie van afvalstoffen, maar kan ze ook traceren in het recyclageproces en uiteindelijk hun toepassing in nieuwe producten in kaart brengen.
- In februari 2019 lanceerde de OVAM de **gemeentelijke benchmarktool**. Daarmee ondersteunt de OVAM het milieubeleid van steden en gemeenten zodat ze het indien nodig zelf kunnen bijsturen. De tool werd ontwikkeld in samenwerking met Interafval, dat de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), de Vlaamse afvalintercommunales en andere besturen die instaan voor lokaal afvalbeleid verenigt.
- Op vlak van kunststoffen: **uitgebreide P+MD-zak**: (alle plastic verpakkingen in de blauwe zak) **Ecodesign**: verplichting recycled content vuilzakken, verbod gratis kassazakken, modulatie groene punt verpakkingen, ...
- **Circulaire Economie**: Green Deal Circulair Bouwen, Green Deal circulair aankopen, Green Deal distributie en de Lancering CE monitor
- UPV's - Opstart Valumat-systeem
- Investerings recyclagehub
- **PFAS-onderzoeken**: ontsluiten PFAS analysesresultaten via PFAS-verkenner
- Oprichting **stookoliefonds Promaz en Tersana-sectorfonds**
- Aankoopcentrale bodemonderzoeken lokale besturen
- **Bebossing voormalige stortplaatsen**

In het buitenland

- Het **TruStone initiatief** is een internationaal MVO-convenant voor de natuursteensector dat loopt tot eind 2024. Het convenant brengt Nederlandse en Vlaamse bedrijven, brancheverenigingen, de Nederlandse en Vlaamse overheid, vakbonden en ngo's samen met als doel het bevorderen van iMVO in de sector.
- Vanaf 2022 werken de Vlaamse overheid en de Nederlandse Rijksoverheid samen aan het ontwikkelen, actualiseren en publiceren van criteria voor maatschappelijk verantwoordelijke overheidsopdrachten (duurzame overheidsopdrachten), de zogenaamde **MVI-criteriatool**. De samenwerking moet leiden tot grotendeels gelijklopende criteria voor maatschappelijk verantwoorde overheidsopdrachten (SDG 12.7).
- Er wordt gelet op mensenrechten binnen overheidsopdrachten. Zo is Vlaanderen naast Hamburg de enige (deel)statelijke actor in **ElectronicsWatch**, een initiatief dat mensenrechtenschendingen in ICT-toeleveringsketens wil voorkomen.

SDG 13 Klimaatactie

Neem dringend actie om klimaatverandering en haar impact te bestrijden

Sleutelindicatoren

13.1 Broeikasgasemissies: Volgens het voortgangsrapport 2021 van het VEKP 2021-2030 is er in de periode 2005-2020 een daling van 33% van Vlaamse ETS-emissies met de voornaamste daling tussen 2019-2020 vanwege de impact van de COVID-19-pandemie. In 2021 stegen de Vlaamse ETS-emissies ten opzichte van de lagere uitstoot in 2020. Deze lagere emissies in 2020 kunnen verklaard worden door het feit dat één van de hoogovens gedurende 4 maanden in 2020 volledig uit dienst werd genomen voor een stilstand voor groot onderhoud (die slechts één keer om de 20 à 20 jaar gebeurt). Gezien het grote aandeel van de staalsector in de totale Vlaamse ETS uitstoot, heeft dit onmiddellijk ook een belangrijke impact op de totale ETS uitstoot in Vlaanderen. De niet-ETS uitstoot van broeikasgassen in Vlaanderen daalde van 46,6 Mton CO₂-eq in 2005 tot 39,7 Mton CO₂-eq in 2020 (-15%). Indien het crisisjaar 2020 wordt uitgefilterd en enkel de periode 2005-2019 beschouwd wordt, gaat het om een reductie van niet-ETS broeikasgasuitstoot met 6%. Dat de oorzaak van deze daling in 2020 gezocht moet worden bij de impact van de COVID-19 crisis, blijkt uit de voorlopige niet-ETS broeikasgascijfers voor 2021: ten gevolge van een geleidelijke versoepeling van de maatregelen en stijging van de activiteitsgraad in verschillende sectoren, neemt de niet-ETS broeikasgasuitstoot terug toe tot 42,1 Mton CO₂-eq. (Vlaamse Milieumaatschappij, Vlaams Energie- en Klimaatagentschap). Met de daling van de CO₂-emissies na 2005 lijkt de transitie naar een koolstofarmere economie (voorzichtig) ingezet.

13.2 Overheidsbijdrage aan internationale klimaatfinanciering (Agreement on Financing Sustainable Development, UNFCCC 2015): Vlaanderen heeft over de jaren 2016-2021 meer dan €85 miljoen aan internationale klimaatfinanciering bijgedragen, via projecten van o.a. de FAO, WFP, African Development Bank (African Climate Change Fund), UNESCO, WHO, UNDP, Wereldbank, UNEP²³. Sinds 2020 zet Vlaanderen voor deze internationale klimaatfinanciering via specifieke oproepen maximaal in op projecten waar Vlaamse ondernemingen in participeren.

Vlaams SDG beleid

Onder Vizier 2030 worden buiten de hoeveelheid broeikasgasemissies geen additionele indicatoren gerelateerd aan SDG 13 gemonitord. Echter betekent dit niet dat er geen verder monitoring van Vlaamse klimaatactie is. Zo is er een jaarlijks voortgangsrapport van het voornaamste beleidsplan rondom klimaat, het Vlaamse Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (VEKP) en zijn er ook rapporterings- en overlegmomenten op interfederaal niveau en naar Europa toe.

Vlaanderen erkent de gevolgen van klimaatverandering op de regio en sluit zich aan bij de doelstellingen van het Parijs-akkoord en de Europese klimaatambitie. Vlaanderen mikt met zijn Klimaatstrategie 2050 op een reductie van 85% tegen 2050, met de ambitie om te evolueren naar volledige klimaatneutraliteit. Het betreft een doelstelling voor de Vlaamse non-ETS sectoren, ten opzichte van 2005. De Vlaamse ETS-sectoren moeten zich conformeren aan het Europese uitstootplafond. De Vlaamse Klimaatstrategie 2050 bekijkt per sector welke inspanningen en doorbraken nodig zijn om dit streefdoel te realiseren. Daarnaast onderzoekt ze welke belangrijke randvoorwaarden ingevuld moeten worden om de transitie haalbaar en betaalbaar te maken.

---

²³ Voor een volledig overzicht van de gesteunde projecten, zie [Microsoft Power BI](#)

Vlaanderen heeft de doelstelling om tegen 2030 (tegenover 2005) naar een reductie van broeikasgasemissies van 40% te gaan in niet-ETS-sectoren. Begin 2023 zal het VEKP daartoe een ontwerpactualisering kennen. Dit zal eveneens de Vlaamse bijdrage zijn aan de ontwerpactualisering van het Nationaal Energie- en Klimaatplan dat in juni 2023 gefinaliseerd moet zijn. In 2024 vindt het proces van goedkeuring plaats voor de definitieve actualisering van het VEKP en NEKP. Het VEKP beschrijft de belangrijkste klimaat-mitigerende acties die in de periode 2021-2030 genomen worden. Het relanceplan 'Vlaamse Veerkracht' zal in grote mate financieel bijdragen aan de implementatie van het VEKP.

De Vlaamse Klimaatstrategie en het VEKP dragen bij aan SDGs 7.1, 7.2 en 7.3 (respectievelijk, de toegang tot moderne energiediensten, meer hernieuwbare energie in de energiemix en energie-efficiëntie verdubbelen) maar ook aan SDG 11.1 (adequate huisvesting), 11.2 (duurzame vervoerssystemen voor iedereen) en 11.6 (milieu-impact van steden reduceren).

In het algemeen kan de strategie van het VEKP gekoppeld worden aan het 'inzetten op de verbetering van energie-efficiëntie', de 'vermindering van energieverbruik', en de 'overstap naar koolstofarme energiebronnen'. De maatregelen in het VEKP kunnen ingedeeld worden volgens zeven thema's: transport, gebouwen, landbouw, niet-ETS industrie, afval, landgebruik en bosbouw (LULUCF), en hernieuwbare energie. Daarmee zijn ze ook gelinkt aan andere SDGs (bijvoorbeeld SDG7 'Betaalbare en duurzame energie' en SDG15 'Leven op het land').

Uit deze indeling blijkt de transversaliteit van het plan. De beleidsdomeinen Mobiliteit, Wonen, en Landbouw spelen dan ook een belangrijke rol in het uitvoeren van het VEKP. Zo komen de strategieën inzake de verbetering van energie-efficiëntie, de vermindering van energieverbruik, en de overstap naar koolstofarme energiebronnen ook terug in beleidsdocumenten van deze beleidsdomeinen, waaronder de Vlaamse Mobiliteitsvisie 2040, het Vlaams Luchtbeleidsplan 2030, en de Vlaamse Voedselstrategie 'Vlaamse Kost'.

Op internationaal vlak draagt Vlaanderen bij aan de VN inspanningen rond klimaatactie (zie belangrijke acties en maatregelen genomen sinds de vorige VNR (2017)). Sinds 2011 levert Vlaanderen ook financiële steun aan het VN noodhulpfonds voor slachtoffers van natuurrampen, het *Central Emergency Response Fund* (CERF).

Nieuwe acties sinds 2017

Naast de introductie van de onder Vlaams SDG beleid aangehaalde beleidsdocumenten, kan verwezen worden naar volgende elementen:

- Het **Vlaams Energie-en Klimaatagentschap (VEKA)** werd opgericht in 2021 om een betere coherentie te verzekeren van het Vlaams energie- en klimaatbeleid. Het VEKA is aangesteld voor de coördinatie en monitoring van de voortgang van het VEKP. Binnen het VEKA zijn er drie thematische clusters: energie-efficiëntie, klimaattransitie en duurzame energiesystemen. In het 2020-2024 ondernemingsplan van het VEKA ligt de focus op duurzame energierenovaties in woningen met het 'Renovatiepact 2.0' en 'BE-REEL' als concrete voorbeelden van acties en programma's. Het VEKA wil de komende jaren ook sterker gaan inzetten op het optimaal benutten van de EU-financieringsopportuniteiten voor projecten die bijdragen aan de realisatie van de Vlaamse energie- en klimaatdoelstellingen.
- Door het opzetten van **15 vervoerregio's** (zie ook SDG 11) zal er eind 2022 een regionaal mobiliteitsbeleidsplan per regio komen, dat aansluit op de transportrichtlijnen in het VEKP.
- Vlaanderen wil ook inzetten op **CCUS (Carbon Capture, Utilisation and Storage)** en de uitrol van CCUS in Vlaanderen versnellen. Vlaanderen zet hierbij in op zeven hefboomacties. Zo zal onder meer werk gemaakt worden van de uitbouw van geschikte CCUS-infrastructuur, waarbij

ook het regelgevend kader voor het transport van CO₂ wordt uitgewerkt. Verder wordt de samenwerking met CCUS pionierslanden als Noorwegen, Nederland en Denemarken uitgebouwd.

- Met de wettelijk verankerde beslissing om **vijfjaarlijks een programmanota** op te stellen voor de industriële klimaattransitie, creëerde de Vlaamse Regering het kader voor een gecoördineerd en participatief lange termijn beleid.
- In het **Moonshotprogramma 'Flemish industries carbon circular and low in CO₂ by 2050'** werken Vlaamse universiteiten, onderzoeksinstituten en de industrie onder coördinatie van de speerpuntcluster **CATALISTI** samen om tegen 2040 doorbraaktechnologie te ontwikkelen om nieuwe klimaatvriendelijke processen en producten te ontwikkelen.

Uitdagingen

- Het VEKP en het daaruit voortvloeiende beleid moet doorlopend rekening houden met **ontwikkelingen op internationaal vlak**, die gevolgen kunnen ressorteren voor het Vlaams beleid gericht op het halen van de klimaatdoelstellingen. De Europese klimaatwet bijvoorbeeld heeft de eerdere doelstelling van een reductie van 40% ten opzichte van 1990, opgeschroefd naar 55%. In het licht van deze verhoging werd ook de Vlaamse doelstelling van 35% reductie in het oorspronkelijke VEKP verhoogd naar een reductie van 40% (tegen 2030, tegenover 2005) voor niet-ETS-sectoren.

Goede praktijken

In Vlaanderen

- Er worden **energiebeleidsovereenkomsten** gemaakt met de energie-intensieve industrie om energie-efficiëntie te verhogen. In 2020 stond de teller op 349 bedrijven van energie-intensieve industrie wat ongeveer 98% van het energieverbruik in deze sector omvat. Hiermee is de verwachting dat twee derde van de Vlaamse energie-efficiëntie doelstelling door deze sector bereikt zal worden tegen 2030.
- Om de klimaat- en energietransitie te doen slagen en de ambitieuze beleidsdoelstellingen waar te maken, zet Vlaanderen in op een **participatief beleid**. Via verschillende partnerverbanden worden overheden, middenveld, ondernemers en kennisinstellingen bij elkaar gebracht waar uitwisseling van kennis tussen de verschillende betrokken stakeholders plaatsvindt. Voor de onderwerpen die onder de rechtstreekse verantwoordelijkheid vallen van VEKA wordt het participatief beleid ingevuld via 'Stroomgroepen'. Stroomgroepen bestaan op volgende gebieden: hernieuwbare energiebronnen, energie-efficiëntie, flexibiliteit (energieopslag, elektriciteitsmarktwerking, energiegemeenschappen, digitale meters, integratie van hernieuwbare energiebronnen), data (uitwisselen van informatie, verbeteren van datakwaliteit), transversaal energie- en klimaatbeleid.
- **Green Deal Klimaatvriendelijke Koeling: samenwerkingsinitiatief in het kader van het VEKP** met de distributiesector met als doel om tegen 2030 de inzet van F-gassen als koelmiddel in deze sector tot een minimum te herleiden, zodat de F-gasuitstoot quasi nihil is.
- Er is een uniek samenwerkingsinitiatief met brede agrovoedingsketen opgezet om enterische emissies van rundvee te reduceren. Met dit **Convenant Enterische Emissies Rundvee 2019-2030** engageerden 15 organisaties zich twee jaar geleden om specifiek de enterische methaanemissies tegen 2030 met 19% ten opzichte van 2005 te verminderen. Samen (onderzoeksinstituten, veevoederfabrikanten, overheid en landbouworganisaties) ondertekenden ze de belofte om mee te werken aan de vermindering van de methaanuitstoot die ontstaat bij het spijsverteringsproces bij rundvee.

SDG 14 Leven in het water

Behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en maritieme hulpbronnen

Sleutelindicatoren

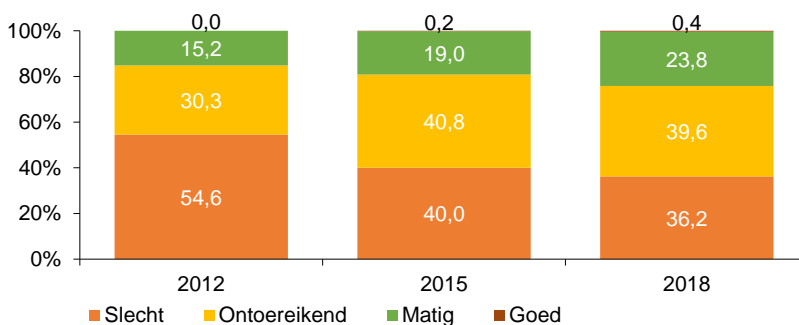
14.1 Duurzame visvangst in België: Deze data is niet beschikbaar op Vlaams niveau.

14.2 De staat van instandhouding van de habitattypen van de habitatrichtlijn: in de laatst gehouden rapportage over de periode 2013-2018 is gekeken naar drie verschillende water- en kusthabitattypen, namelijk 'zilte habitattypen en estuarium', 'kustduinhabitattypen' en 'waterhabitattypen'. Uit deze rapportage blijkt dat er alleen een gunstige evolutie is voor de 'kustduinhabitattypen' (Instituut Natuur- en Bosonderzoek (INBO), 2019).

14.3 De staat van instandhouding van de soorten van de habitatrichtlijn: bij de laatste rapportage in 2019 zijn 69 soorten waargenomen in Vlaanderen waaronder 18 soorten in gunstige staat van instandhouding, 14 soorten in matig ongunstige staat van instandhouding en 29 soorten in zeer ongunstige staat van instandhouding (INBO, 2019).

14.4 Ecologische toestand oppervlaktewaterlichamen: slechts 0,4% van de oppervlaktelichamen in

14.4 Evolutie ecologische toestand/potentieel oppervlaktewaterlichamen
Vlaams Gewest, 2012, 2015, 2018, in %

Vlaanderen verkeerde in goede ecologische staat bij de meest recente evaluatie in 2018 – een zeer lichte verbetering tegenover 2012 (0%) en 2015 (0,2). In 2018 waren er geen van de oppervlaktelichamen in zeer goede ecologische staat, wat Vlaanderen tot inspanningen zal moeten bewegen inzake de aanpak

van de stikstof- en fosforverliezen uit de landbouw, de verdere uitbouw en verbetering van de openbare waterzuivering en de verbetering van de hydromorfologische kwaliteitselementen (Statistiek Vlaanderen).

Vlaams SDG beleid

In Vizier 2030 zijn drie doelstellingen gekoppeld aan SDG 14: 'waterverontreiniging', 'duurzaam beheer van visvoorraden' en 'behoud van ecosystemen en biodiversiteit'. Hierbij is het belangrijk om een onderscheid te maken tussen het beleid met betrekking tot zeevisserij wat een exclusief Vlaamse bevoegdheid is, en het beleid betreffende beheer van het Belgisch deel van de Noordzee wat een federale bevoegdheid is.

Ook al is visserij een exclusieve bevoegdheid van Departement Landbouw en Visserij, het visserijbeleid wordt door Europees beleid gestuurd via het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB), wat aanstuurt op de bescherming van visbestanden en een eerlijk competitief handelsbeleid. Het nastreven van de doelstellingen van het GVB wordt financieel ondersteund met middelen vanuit het Europees Fonds voor Maritieme Zaken, Visserij en Aquacultuur 2021-2027 (EFMZVA).

De Vlaamse invulling van het GVB focust op SDG-relevante ambities zoals duurzame visvangst in de Noordzee (SDG 14.1), samenwerking met kennisinstellingen voor verbeterd databeheer, het stimuleren van de instroom tot de visserijsector en het verrichten van onderzoek naar de

mogelijkheden van businessmodellen voor duurzame aquacultuur (SDG 14.a). Vizier 2030 gaat breder dan SDG 14 omdat het ook 'het behoud van ecosystemen en biodiversiteit op het land' omvat. Vandaar dat er geen onderscheid is gemaakt tussen soorten in het water en op het land (zie ook SDG 14.1) en dit geldt ook voor de Vizier 2030 indicator algemeen broedvogelindex. Concreet, Vizier 2030 koppelt SDG 14 aan SDG 15, gezien ze betrekking hebben op fauna en flora in de verschillende biotopen, dus zowel aan leven in het water, als op het land.

Op internationaal vlak werkt Vlaanderen samen met UNESCO om mariene werelderfgoed te beschermen. Daarvoor bestaan er twee trustfondsen: het Vlaams Unesco -Trustfonds Wetenschappen (FUST) en het Algemeen Trustfonds (FUT). Het beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) draagt via het FUST bij aan internationale wetenschapsprojecten die vooral gericht zijn op waterbeheer en oceanen, en dus ook aan klimaatverandering. Ook het beleidsdomein Buitenlandse Zaken draagt bij aan het FUT met een inhoudelijke focus op erfgoed en Afrika, in lijn met het internationale beleid ten aanzien van de Vlaamse partnerlanden Mozambique, Malawi en Zuid-Afrika (zie SDG 2 en SDG 17).

Nieuwe acties sinds 2017

- Het derde **Maatschappelijk Convenant 2021 – 2025** voor een duurzame Vlaamse visserijsector werd afgesloten (zie goede praktijken).
- **GEOFISH** werd als online tool opgezet door ILVO (het Vlaams Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek). GEOFISH biedt de visserijsector geeft een ruimtelijke visualisatie van visserij-gerelateerde gegevens en mariene ruimtelijke planning, zoals de status van een visbestand of mogelijke restricties (mariene natuurreservaten, windmolenparken, Brexit) die het economische belang voor de visserijsector beïnvloeden.
- Het beleidsdomein Landbouw en Visserij zet verder in op de mogelijkheden van **aquacultuur**. Enkele voorbeelden van projecten die hiertoe bijdragen zijn de haalbaarheidsstudie 'Landbased Aquaculture' in Vlaanderen en 'Value@Sea', een onderzoek naar de kweek van extractieve aquacultuursoorten in het Belgisch deel van de Noordzee in samenwerking met diverse maatschappelijke actoren uit het bedrijfsleven en universiteiten.

Uitdagingen

- De **lage instroom** in de visserijsector door de economische onzekerheid in de sector, het risico op arbeidsongevallen in de sector, en de verschuiving van maritieme banen naar andere deelgebieden in de sector. Een focus op maritiem onderwijs alsook leren op de werkvloer zijn elementen die daaraan tegemoet kunnen komen.
- **Klimaatverandering** en vervuiling in de Noordzee (SDG 14.1) hebben een negatieve impact op de visbestanden en bijgevolg ook de visserijsector. Tegelijkertijd kampt de sector met een complexe markttoegang en het verkrijgen van goede prijzen.

Goede praktijken:

In Vlaanderen

- Het '**Maatschappelijk Convenant voor duurzame visserij 2021-2025**' is een participatieve samenwerking tussen publieke en private partijen waaronder het departement Landbouw en Visserij, het ILVO, Provincie West-Vlaanderen, Natuurpunt, en de Rederscentrale. Doel van het convenant is de Vlaamse visserij verder te verduurzamen en invulling te geven aan de Europese Green Deal.

In het buitenland

- Het **Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)** werkt, samen met onderzoekers en multilaterale en internationale partners, aan het World Ocean Assessment, de wetenschappelijke basis en bron voor nationale en internationale beleidsaanbevelingen in het kader van het VN-Oceaandecennium (2021-2030).
- Departement Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie (EWI) financiert de vierde fase (2021-2022) van het **Ocean Economy Project** waaraan Vlaanderen al vanaf de eerste fase bij betrokken was. Dit OESO project sluit aan op het ondersteunen van de Blauwe Cluster in het kader van het Vlaamse clusterbeleid.

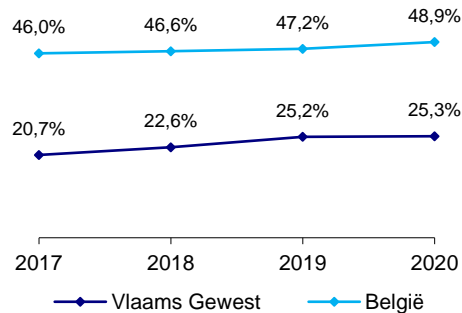

SDG 15 Leven op het land

Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen op het vasteland, beheer bossen en wouden duurzaam, bestrijd woestijnvorming, stop landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe.

Sleutelindicatoren

15.2 Bossen met FSC- of PEFC-label (% van beboste oppervlakte)

15.3 Bebouwde oppervlakte: In 2020 was 28,6% van de Vlaamse landoppervlakte bebouwd. De bebouwde oppervlakte neemt in Vlaanderen jaarlijks toe en is voor bijna de helft verbonden met wonen (Federaal Planbureau)

15.4 Populatie akkervogels: In 2020 bedroeg de index van de populatie akkervogels in België 37,9 (basis 100 in 1990). Om de duurzame-ontwikkelingsdoelstelling tegen 2030 te realiseren, moet dat cijfer stijgen (Federaal Planbureau). Met een index die 2007 als basisjaar neemt is de Vlaamse data moeilijker te vergelijken, maar kan wel op trendevolutie vergeleken worden: die evolutie is negatief op het federale niveau (-10,48% tussen 2017 en 2020) en positief in Vlaanderen (+2,42% tussen de zelfde jaren). Ten opzichte van basisjaar 2007 is er evenwel nog altijd een daling.

15.5 Oppervlakte met effectief natuurbeheer: Vlaanderen heeft als doelstelling dat 100% van de openbare bossen en 50% van de private bossen met effectief natuurbeheer worden beheerd. In 2021 bedroeg de oppervlakte met effectief natuurbeheer 96.737 hectares, een stijging van 15,9% in 5 jaar (Statistiek Vlaanderen).

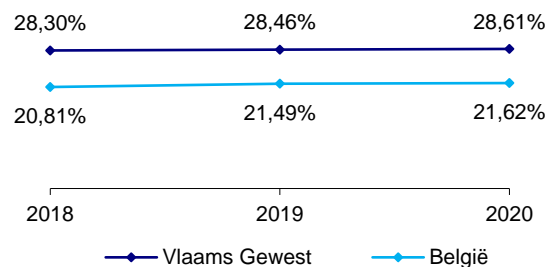
15.6 Verharding: op basis van gegevens uit 2018 is 15,40% van de totale Vlaamse Gewest afgedekt of verhard, vooral door gebouwen, wegen, en parkeerterreinen. Ontharding zou moeten leiden tot meerdere positieve impacts, zoals onder andere betere bodemkwaliteit, hogere voedselproductie en grotere biodiversiteit (Statistiek Vlaanderen).

15.7 Verontreinigde gronden: Vlaanderen telt naar schatting 85.000 risicogronden voor bodemverontreiniging. Van die gronden was eind 2021 meer dan de helft onderzocht, waarvan uiteindelijk voor een derde ervan (15.267) verdere maatregelen nodig waren (bodemsaneringsprojecten/bodemsaneringswerken) (Statistiek Vlaanderen). OVAM streeft ernaar om tegen 2036 voor alle historische bodemverontreinigingen minstens de sanering op te starten.

15.1 Landoppervlakte in het Natura-2000 gebied: de totale oppervlakte Nature 2000 bedraagt 12,3% van de Vlaamse landoppervlakte. De mariene gebieden zijn daar niet bij inbegrepen. Zij behoren tot de bevoegdheid van de Belgische federale overheid (INBO).

15.2 Bossen met FSC- of PEFC-label: In 2020 was 25% van de Vlaamse bosoppervlakte in het bezit van een FSC- of PEFC-label (Federaal Planbureau).

15.3 Bebouwde oppervlakte (% van landoppervlakte)

15.8 Totale oppervlakte bodemrisico: Van de 145.000 hectare (ha) landbouwgrond in Vlaanderen die een potentieel risico loopt op bodemerosie door afstromend water, had in 2019 38.117 ha een erosierisico hoger dan 10 ton per hectare per jaar. Daarvan liep 4.677 ha een acuut risico op bodemverlies door watererosie. In 2016 verstrengden de verplichte erosiemaatregelen voor landbouwers. Vanaf dat jaar daalde het gemiddelde bodemerosierisico in Vlaanderen (Statistiek Vlaanderen).

15.9 Uitheemse plantensoorten: het aandeel uitheemse plantensoorten is sinds de jaren 1970 verdubbeld, van ongeveer 5% in 1972 tot ongeveer 10% in 2021. Een deel van deze soorten ontwikkelen een invasief karakter, d.w.z. dat ze zich zeer snel verspreiden en de inheemse biodiversiteit kunnen verstoren (Statistiek Vlaanderen).

Vlaams SDG beleid

De Vizier 2030 doelstellingen voor SDG 15 focussen op het behoud, het beheer en de bescherming van ecosystemen en biodiversiteit, het beheer van openbare en private bossen, de bescherming van gronden, en de controle op invasieve soorten (inheems en exotisch).

Op gebied van *ecosystemen en biodiversiteit* (SDG 15.1) wil Vlaanderen een versnelling realiseren van het instandhoudingsbeleid om tot gezonde ecosystemen te komen. Dit heeft een direct positieve impact op de klimaatverandering (SDG 13). Dit uit zich in de voortzetting of versterking van diverse Vlaamse beleidsplannen en programma's zoals [Natura 2000](#), het [Sigmaplan](#), dat Vlaanderen beter moet beschermen tegen overstromingen, en het [AGNAS](#) gebiedsgericht programma (afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur). Naast de SDGs wordt het beleid ook beïnvloed door Europese ontwikkelingen, zoals de Europese Biodiversiteitsstrategie 2030, als onderdeel van de Europese Green Deal.

Op vlak van *bosbeheer* (SDG 15.2) heeft Vlaanderen duidelijke bosuitbreidingsdoelstellingen voor ogen: 20.000 ha natuur bijkomend onder effectief beheer brengen voor het einde van de legislatuur in 2024 en de ambitie om 10.000ha nieuw bos tegen 2030 te realiseren, waarvan 4.000ha tegen 2024.

Bodemherstel en bodemzorg waaronder bodemsanering staan centraal om SDG 15.3 te bereiken. Gezonde bodems vormen immers de basis voor voedselvoorziening, voor een diverse en weerbare natuur en voor waterhuishouding. Via agentschappen als OVAM brengt Vlaanderen deze visie in praktijk.

Invasieve soorten (SDG 15.8) nemen toe in Vlaanderen, zeker in het geval van uitheemse soorten. Vlaanderen engageert zich, ook onder impuls van internationale wetgeving zoals de Europese verordening betreffende de preventie en het beheer van invasieve uitheemse soorten, om de impact van invasieve, uitheemse soorten in te perken, dankzij een gecoördineerde aanpak, waarbij private eigenaars, grondgebruikers en terrein behorende organisaties worden betrokken.

Nieuwe acties sinds 2017

- Met betrekking tot de **agrarische biodiversiteit** gaan landbouwers via beheerovereenkomsten en vanaf 2023 ook via coregelingen vrijwillig een engagement aan om extra inspanningen te doen. Voor de verplichtingen aan dit engagement krijgen ze een jaarlijkse vergoeding. Deze ondersteuning zorgt voor de bescherming en toename van biodiversiteit, het versterken van ecosystemendiensten en het in stand houden van habitats en landschappen. Hierdoor neemt de oppervlakte toe waarin bepaalde soorten dieren en planten een voor hen aangepaste omgeving vinden.

- Wat betreft **landgebruik en bosbouw** heeft het VEKP 2021-2030 verschillende maatregelen aangenomen rond het inzetten op de bouwshift, het vrijwaren van open ruimte en de aanleg van groenblauwe infrastructuur, het voorzien van 10.000 ha extra bos tegen 2030, en het hanteren van klimaat, biodiversiteit, en waterbeheer als sturende doelen bij de inrichting en beheer van waterrijke gebieden.
- De **oppervlakte met effectief natuurbeheer** is de laatste jaren gestegen als resultaat van de invoering sinds 2017 van gestroomlijnde regels rond natuurbeheersplannen waaraan een uitgebreid ondersteuningssysteem is gekoppeld, zowel op financieel, inhoudelijk als praktisch vlak.

Uitdagingen

- Het grootste aandeel bos in Vlaanderen is **privaat**. De hoge mate van versnippering van deze bossen vraagt extra inspanningen op vlak van de **uitvoering van eenvormig beleid**.
- De uitstoot van **stikstof** moet de komende jaren afnemen voor het behoud en herstel van de natuurtypes, ecosystemen en de biodiversiteit. Vlaanderen maakt daarbij gebruik van de programmatische aanpak stikstof (PAS). Die aanpak heeft tot doel om de uitstoot van stikstof planmatig terug te dringen en tegelijk economische ontwikkeling mogelijk te maken, de natuur te beschermen met herstelmaatregelen (stikstofsanering), en een kader te bieden om de vergunningsverlening voor bedrijven of sectoren zo optimaal mogelijk te laten verlopen.
- Vlaanderen wil ook inzetten op meer **open ruimte**. Daartoe werd de zogenaamde bouwshift overeengekomen, die het bijkomend ruimtebeslag moet reduceren tot 3 ha/dag tegen 2025 en 0 ha/dag tegen 2040.

Goede praktijken:

In Vlaanderen

- Samenwerking en sensibilisering is de sleutel tot een succesvol bosuitbreidingsplan. Via de **Bosalliantie**, een partnerschap van overheden en natuurorganisaties, bedrijven, verenigingen en particulieren, wordt de noodzaak tot het creëren van meer bos via activeringsprogramma's en communicatiecampagnes onder de aandacht gebracht. Op een speciale webpagina bosteller.be is te volgen hoeveel bos er bij komt. Ook voor bosuitbreiding inzake bedrijfsbossen lopen campagnes (www.bosplus.be).
- Eind 2021 werd een publieke versie van de **PFAS-verkenner** gelanceerd waardoor professionele gebruikers specifieke PFAS-data van verschillende milieucompartimenten, waaronder grondwater, oppervlaktewater, waterbodembodem en emissies, kunnen raadplegen.
- **LIFE RIPARIAS (Reaching Integrated and Prompt Action in Response to Invasive Alien Species)**: een initiatief voor de bestrijding van invasieve uitheemse soorten (IUS), bekostigd door het LIFE programma van de EU en de 3 regionale overheden van België. LIFE RIPARIAS ontwikkelt innovatieve methodes die de detectie van IUS zullen verbeteren en wordt uitgevoerd in het Dijle-, Zenne- en Markbekken (3 rivieren van het Scheldebekken, een gebied van 263.103.000 ha, verdeeld over de 3 gewesten van België). Het is tevens een samenwerking tussen 11 Belgische organisaties, gaande van overheden, academia en verenigingen.
- **LIFE DUNIAS (DUNe restoration by tackling Invasive Alien Species)**: DUNIAS, bekostigd door het LIFE programma van de EU en Vlaanderen, beoogt het herstel van Vlaamse duinen en de Vlaamse Kustregio door het verwijderen van woekerplanten. Het project loopt tot 1 december 2026 en in samenwerking met o.a. Natuurpunt en de lokale besturen.

- De **Plantentuin Meise** had reeds een internationale reputatie als onderzoeksinstelling op het vlak van plantendiversiteit, maar vertaalde dit ook in een versterkte werking naar het brede publiek als een unieke erfgoedlocatie waar geschiedenis, natuur en wetenschap samenkomen.

SDG 16 Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten

Bevorder vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzeker toegang tot justitie voor iedereen en creëer op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en toegankelijke instellingen.

Sleutelindicatoren

16.1 Gegeneraliseerd vertrouwen: In Vlaanderen gaf in 2022 bijna 6 van de 10 volwassen inwoners aan dat de meeste mensen te vertrouwen zijn. In vergelijking met het voorjaar van 2021 nam het aandeel dat vindt dat de meeste mensen te vertrouwen zijn af (van 59% naar 52%). Ook het aandeel dat de meeste mensen behulpzaam vindt nam af (van 45% naar 40%). Het aandeel dat stelt dat de meeste mensen eerlijk zijn bleef gelijk. Vergelijkbare cijfers over het vertrouwen in de medemens voor de periode vóór 2021 zijn voor Vlaanderen niet beschikbaar (Statistiek Vlaanderen)

16.2 Veiligheidsgevoel: In Vlaanderen bedroeg in 2021 het aandeel personen dat zich zelden of nooit onveilig voelt 75%. Het aandeel dat zelfden of nooit plekken mijdt bedroeg 73%. Beide zijn licht gedaald. Vergelijkbare cijfers over veiligheidsgevoelens en mijdgedrag voor de periode vóór 2021 zijn niet beschikbaar. (Statistiek Vlaanderen).

16.3 Vertrouwen in instellingen: Gevraagd naar het vertrouwen in 22 verschillende instellingen binnen en buiten de overheid, gaven de inwoners van het Vlaamse Gewest eind 2021 aan het meeste vertrouwen te hebben in het onderwijs en de politie. Er is onvoldoende data om een trend richting 2030 vast te stellen (Statistiek Vlaanderen).

16.4 Tevredenheid over de informatie en communicatie: In 2021 vond 29% van de bevolking van 18 jaar en ouder dat de informatie verstrekt door de Vlaamse overheid voldoende was. 26% van de bevolking vond de verstrekte informatie correct, 21% van de bevolking vond de informatie ook duidelijk. Er is onvoldoende data om een trend richting 2030 vast te stellen (Statistiek Vlaanderen).

16.5 Imago van de Vlaamse Overheid: 20% van de volwassen inwoners in Vlaanderen was in 2021 van oordeel dat de Vlaamse overheid toegankelijk is. 13% van de volwassenen vindt de Vlaamse overheid transparant. Respectievelijk 27% en 20% van de bevolking is van oordeel dat de Vlaamse overheid niet transparant en niet toegankelijk is. Er zijn onvoldoende data om een trend richting 2030 vast te stellen (Statistiek Vlaanderen).

SDG beleid in Vlaanderen

Er zijn verschillende indicatoren voorhanden om vrede, veiligheid, en sterke publieke diensten te monitoren: 'sociale steun', 'ontmoetingen met vrienden en familie', het 'algemeen vertrouwen in mensen', 'slachtoffers van inbraak of aanranding', het 'veiligheidsgevoel in de openbare ruimte', de 'corruptieperceptie-index', en het 'vertrouwen in instellingen'. Vizier 2030 heeft 2 indicatoren om de voortgang van SDG 16 te meten zijnde 'het imago van overheden' en de 'tevreidenheid over overheidsinformatie en communicatie'.

Vizier 2030 vertaalt SDG 16 in termen van het beogen van een Vlaanderen dat tegen 2030 beschikt over doeltreffende, verantwoordelijke, eenvoudige, slanke, en transparante instellingen in Vlaanderen. Vlaamse instellingen moeten tegen 2030 daarnaast ook oog hebben voor participatieve en representatieve besluitvorming. Hiertoe bedient Vlaanderen zich onder meer van volgende elementen:

- Vlaanderen stimuleert samenwerkingsverbanden of vrijwillige fusies om de **Vlaamse gemeenten bestuurskrachtiger te maken** en hen een grotere beleidsautonomie toe te kennen.

Steden en gemeenten zien steeds meer opportuniteiten om samen maatschappelijke uitdagingen aan te gaan. Voor fusies is er een financieel ondersteuningspakket.

- **Modernisering van de verkiezingen** om te garanderen dat elke Vlaming volwaardig kan participeren aan de lokale democratie (digitalisering, afschaffen lijststem).
- **Verduurzamen en transparantere gemeentelijke financiën**: extra financieringslijnen aan zodat gemeenten hun klimaat-, mobiliteits-, en leefmilieubeleid beter kunnen uitbouwen
- **Transparante en digitale besluitvorming**, met o.a. een nieuwe aanpak van transversale beleidsthema's: op initiatief van de bevoegde minister legt de Vlaamse regering voor transversale thema's een beperkt aantal doelstellingen vast en bepaalt daarbij ook welke beleidsdomeinen en ministers gevat zijn. De vakministers rapporteren vervolgens over de uitvoering ervan.
- Digitaal Vlaanderen is de strategische partner voor het realiseren en begeleiden van **digitale transformatieprojecten voor Vlaamse en lokale besturen**. Dit zal ertoe leiden dat overheden meer weerbaar en wendbaar worden in een snel veranderende samenleving (Digitaal Vlaanderen).
- De **Vlaamse Datastrategie 2022**: met 202 acties voor 2022 maakt de Vlaamse overheid vaart om te evolueren naar een datagedreven overheid.
- Met de oprichting van het **Vlaams Datanutsbedrijf** wil Vlaanderen een koploper worden in de Europese data-economie. Het tracht het vertrouwen van de burger in het delen van data vergroten, door in te zetten op veiligheid, controle en privacy. Tegelijk stimuleren ze de Vlaamse economie door data beter vindbaar, bruikbaar en uitwisselbaar te maken
- De media, de cultuursector en ook jeugdwerking spelen een rol om de inclusieve samenleving mogelijk te maken:
  - **diversiteit van het media-aanbod** garanderen wat inhoudt dat er een veelheid aan standpunten en meningen beschikbaar moeten zijn voor het publiek (pluralisme).
  - Vlaamse steun aan verenigingen of initiatieven zoals **Awel** (waar kinderen met een vrijwilliger kunnen bellen, chatten of mailen), **Ambrassade** (zetten mensen en organisaties mee in beweging om sterk jeugdwerk, kwaliteitsvolle jeugdinformatie en stevig jeugdbeleid te realiseren) en **Grenswijs** (tool waarmee je een beleid voor agressie, pesten en seksueel grensoverschrijdend gedrag kan opstellen)
  - Het transitienetwerk **Pulse** verbindt, informeert en sensibiliseert de brede Vlaamse cultuursector om via experimenten, kennisuitwisseling en verbeelding samen met andere maatschappelijke actoren transversaal mee te bouwen aan een sociaal-rechtvaardige en duurzame samenleving
  - Een actieplan tegen grensoverschrijdend gedrag in de Vlaamse mediasector.
- Verschillende Vlaamse diensten en voorzieningen kunnen voortaan deelnemen aan casusoverleg binnen de lokale integrale veiligheidscel inzake radicalisme, extremisme en terrorisme (LIVC-R-decreet).
- Het **verticaal overleg jeugd- en kinderrechtenbeleid** is een nieuw beleidsinstrument. Bedoeling is dat alle ministers binnen hun bevoegdheden achterhalen wat het effect is van het beleid op kinderen, jongeren en hun rechten. Er moet essentieel overleg plaatsvinden over de geplande beleidsinitiatieven voor kinderen, jongeren en hun rechten, in het bijzonder beleidsinitiatieven die (nog) niet te kaderen zijn in het jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan (Vlaamse Codex, 2018).

Nieuwe acties sinds 2017

- Een **transparantere begroting**, waarbij systematisch beleids- en prestatie-informatie gebruikt wordt bij budgettaire beslissingen. De bedoeling is tot een begroting te komen waarin de beschikbare middelen op een efficiënte en effectieve manier worden ingezet.

- Hervorming van de structuur van de begroting tot een **prestatiebegroting**. Vanaf 2020 en 2021 (gefaseerde implementatie) worden budgetten eenduidig gekoppeld aan doelstellingen. Dus geen afzonderlijke documenten meer voor beleid en begroting, maar wordt de informatie geïntegreerd gepresenteerd aan het Vlaams Parlement. Een volgende stap is om de beleids- en begrotingstoelichtingen ook te voeden met prestatie-informatie en bijbehorende indicatoren. Decretaal is de verankering van indicatoren voorzien vanaf 2024.
- Kwaliteit van de openbare financiën verbeteren op het vlak van (beheers)efficiëntie en (beleids)effectiviteit met de uitrol van de ‘**Vlaamse Brede Heroverweging**’ (VBH), een grondige doorlichting van alle uitgavenposten en waar relevant kostendekkingsgraden binnen de Vlaamse begroting.
- De **praktijk van uitgaventoetsingen** (uitloper van de VBH) werd ook structureel en wetgevend verankerd via de herziene ‘Vlaamse Codex Overheidsfinanciën’, die werd bekrachtigd en afgekondigd op 1 juli 2022.

Uitdagingen

- **E-inclusieve digitalisering**: de pandemie zorgde voor een toegenomen digitalisering. Het verhelpen van de digitale kloof om verdere uitsluiting van kwetsbare groepen te vermijden is van belang voor het realiseren van de sociale grondrechten en sterkere en inclusieve publieke diensten. Vlaamse overheid kan in deze een sturende en coördinerende rol opnemen om een coherente overheidsbrede uitvoering van e-inclusieve digitalisering te garanderen (Bron SERV).

Goede praktijken

- Traject verbetering van de **leesbaarheid van de begroting** zodat de lezer de gewenste informatie over het beleid snel kan terugvinden. De digitale tool van het klikmodel maakt de begrotingsdocumenten digitaal toegankelijker.
- Nieuw: **subsidierijster** sinds september 2022 online, met als doel alle subsidies aan rechtspersonen en feitelijke verenigingen overzichtelijk in kaart te brengen.
- Het **Wij-Zij-project**, een netwerk van heterogene partnerorganisaties die samenwerken om een duurzaam antwoord te bieden op **polarisatie, controversen en conflict**. Er wordt ingezet op het delen van kennis - en expertise en verspreiden tools en strategieën die professionals een houvast kunnen bieden. Het netwerk wil impact genereren. Dat kan zowel in strategische beleidsondersteuning, als in meer tactische ondersteuning op het terrein. Bijzondere aandacht zal hier worden besteed aan de noden van de lokale besturen, onder meer ten opzichte van de LIVC-R waarin verschillende socio-preventieve sectoren zijn vertegenwoordigd.
- Projectoproep om de **positie van kwetsbare jongeren** te versterken, een positieve schoolloopbaan te bevorderen en schooluitval, jeugdcriminaliteit en radicalisering te voorkomen. Vier projecten werden geselecteerd²⁴:

---

²⁴ <https://preventie-radicalisering-polarisering.vlaanderen.be/project/versterken-kwetsbare-jongeren-onderwijs>

SDG 17 Partnerschap om doelstellingen te bereiken

Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling

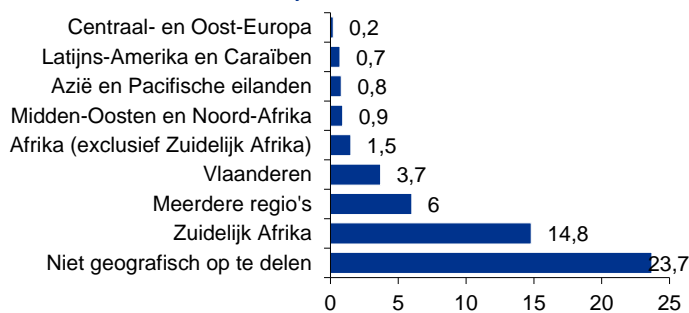
Sleutelindicatoren

17.1 De Belgische officiële ontwikkelingshulp bedroeg in 2020 0,47 procent van het bruto nationaal inkomen. Dat cijfer moet stijgen naar 0,7 procent om de duurzame-ontwikkelingsdoelstelling tegen 2030 te realiseren (Federale Planbureau, 2021).

17.2 De internationale investeringspositie van België: deze data is niet voorhanden op Vlaams niveau.

17.3 De ontwikkelingshulp van de Vlaamse overheid is voornamelijk gericht op Zuidelijk Afrika. 14,8 % van de ontwikkelingshulp ging in 2021 naar Zuidelijk Afrika. De drie officiële partnerlanden van de Vlaamse overheid zijnde Mozambique, Malawi, en Zuid-Afrika bevinden zich alle drie in deze regio (Statistiek Vlaanderen).

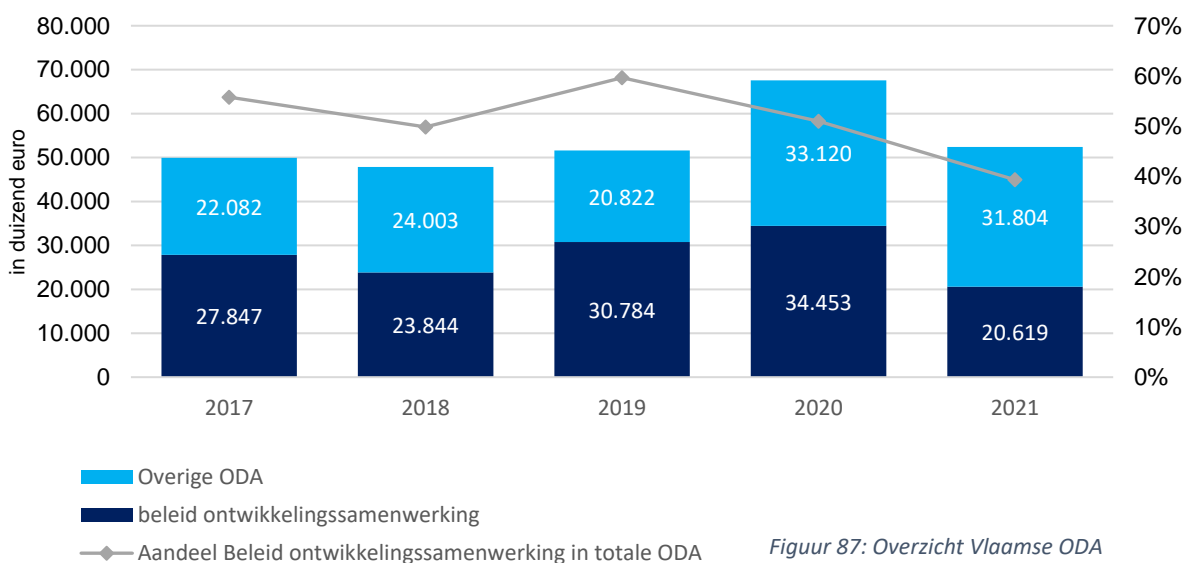
17.3 Officiële ontwikkelingshulp (ODA) naar regio Vlaamse overheid, 2021, in miljoen euro

17.4 De bijdrage van de Vlaamse overheid aan de totale geconsolideerde schuld van de Belgische staat bedroeg in 2020 25,246 miljard euro gemeten volgens de definities van het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) (Statistiek Vlaanderen).

17.5 In 2021 bedroeg de officiële ontwikkelingshulp van de Vlaamse overheid 52,4 miljoen euro . (Statistiek Vlaanderen).

17.5 De Vlaamse ODA

Figuur 87: Overzicht Vlaamse ODA

In totaal zijn er tussen de jaren 2017 en 2021 ongeveer 270 miljoen euro uitgegeven aan ontwikkelingssamenwerking. Het grootste deel van de Vlaamse officiële ontwikkelingshulp concentreert zich op een beperkt aantal sectoren. In 2021 was gezondheid, bevolking en reproductieve gezondheid met 40% de belangrijkste sector binnen de Vlaamse officiële ontwikkelingshulp. Milieubescherming en energie ontving 15% van de Vlaamse ODA. Ongeveer 12% van de Vlaamse officiële ontwikkelingshulp was gericht op onderwijs (DKBUZA, 2021).

Vlaanderen heeft een traditie om samen te werken met multilaterale organisaties in het kader van ODA. Vlaanderen heeft onder andere al samengewerkt met de Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), World Bank, UNESCO, World Food Programme (WFP), United Nations Environment Programme (UNEP), Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) (DKBUZA, 2021).

Vlaams SDG beleid

In Vizier 2030 is SDG 17 vertaald naar het streven tegen 2030 om inspanningen te leveren om zijn bijdrage aan de 0,7% norm in het kader van ontwikkelingssamenwerking te realiseren. Vlaanderen beoogt ook om tegen 2030 de overheidsuitgaven meer richting publieke investeringen te verschuiven.

Vlaanderen heeft een ambitieus internationaal beleid om belangen, welvaart, en welzijn van Vlamingen te behartigen alsook de internationale concurrentiepositie van Vlaamse ondernemingen te verbeteren.

- **'Vlaanderen Versnelt'** is de internationaliseringsstrategie voor de Vlaamse economie. Daarmee wil Vlaanderen ook haar internationale positie versterken in 5 domeinen zijnde (1) Life Sciences & Health; (2) Food; (3) Solution Driven Engineering & Technology; (4) Smart Logistics; (5) Sustainable resources, Materials & Chemistry
- Flanders Investment and Trade (FIT) heeft momenteel een gediversifieerd netwerk op zowat 100 plaatsen in de wereld. Doel is ook **Vlaamse 'Science & Technology'-offices** te kunnen uitbouwen in het buitenland. Bovendien zal FIT samen met andere betrokken agentschappen en departementen, **bedrijven ertoe aanzetten om mensenrechten te eerbiedigen** en hen **informereren over het belang van duurzaamheid op internationale schaal**.
- België onderschrijft de doelstellingen van het UNFCCC Akkoord van Parijs van 2015 en Vlaanderen schrijft zich ook in binnen de Europese klimaatambitie voor 2050. Vlaanderen leeft **engagementen inzake internationale klimaatfinanciering** na met adaptatie- en mitigatieprojecten in ontwikkelingslanden. Daartoe liep recent een projectoproep af.
- In de samenwerking met **Malawi** focust Vlaanderen hoofdzakelijk op landbouw en voedselzekerheid. Vlaanderen ondersteunt hierbij landbouworganisaties en programma's en projecten rond landbouwvoorlichting. Specifieke aandachtspunten in de samenwerking zijn de rol en positie van de vrouw in de landbouwsector en de gevolgen van de klimaatverandering op de voedselzekerheid van het land
- In overleg met de **Mozambikaanse** overheid is er een ingrijpende innovatie waarbij meer aandacht gaat naar adolescenten (10-19-jarigen) die één van de meest kwetsbare groepen vormen in de Mozambikaanse maatschappij op het vlak van gezondheid. In 2021 trad de vierde landenstrategienota voor ontwikkelingssamenwerking met Mozambique (2021-2025) in werking. Het hoofdthema blijft de gezondheidssector en de uitbouw van een sterker en meer performant gezondheidssysteem, zowel op centraal als provinciaal niveau. De focus op seksuele en reproductieve gezondheidszorg blijft behouden. De doelgroep vrouwelijke adolescenten wordt uitgebreid met andere kwetsbare groepen.

- In **Zuid-Afrika** ondersteunt Vlaanderen de realisatie van lokale duurzame ontwikkelingsdoelen op vlak van klimaatadaptatie. In 2021 zette Vlaanderen in op de “ontwikkeling van kmo’s en ondersteunen sociale innovaties en ondernemers die een antwoord bieden op maatschappelijke uitdagingen”. Vlaanderen heeft daarbij oog voor de effecten van de klimaatverandering op de samenleving en engageert zich om de weerbaarheid van de meest kwetsbare groepen te verhogen.
- Met het **Vlaams Unesco Trustfondsen (FUT)** draagt Vlaanderen al meer dan 10 jaar bij aan erfgoedprojecten (cultureel-, natuurlijk-, immaterieel- of onderwatererfgoed) met een geografische focus op Afrika. De meeste projecten waren gericht op natuurlijk Werelderfgoed en immaterieel cultureel erfgoed in Afrika, het mariene Werelderfgoedprogramma, en cultureel (Wereld)erfgoed in gevaar, naast ook enkele andere projecten rond onder meer cultureel onderwatererfgoed. Wat betreft **het behoud van erfgoed** in al zijn aspecten heeft Vlaanderen bijgedragen aan de mensen in nood in Syrië (oorlog), Nepal (aardbeving) en Oekraïne (oorlog). Via deze samenwerking met Unesco zet Vlaanderen zich in voor de bescherming en instandhouding van erfgoed als motor voor culturele verscheidenheid, ontwikkeling en vredesopbouw (FDFA, 2019).
- Vlaanderen heeft **partnerschappen met landen uit het nabuurschap van de EU** (zowel het Oosten als de MENA-regio, maar ook Azië en de Mercosur-groep). Vlaanderen beoogt bij te dragen via een innovatief landbouwbeleid en voedselzekerheid in Zuidelijk Afrika. In samenwerking met VN organisaties gespecialiseerd in innovatieve landbouw, landrechten, en voedselzekerheid (FAO, IFAD, WFP) wordt bekeken hoe Vlaanderen sterker kan wegen op globaal of regionaal beleid (met focus op Zuidelijk Afrika) op vlak van landbouw en voedselzekerheid.
- Dankzij financiële steun aan de ‘United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East’ (**UNRWA**) wordt uitvoering gegeven aan de resolutie van het Vlaams Parlement van 7 januari 2009 betreffende de oorlog in Gaza betreffende noodhulp. UNRWA heeft een stabiliserende invloed op de hele regio. Het Vlaams buitenlands beleid wordt aldus sterk gealigneerd op het buitenlands beleid van de EU, omdat de EU de grootste donator van UNRWA is (FDFA, s.d.).

Nieuwe acties sinds 2017

- Het **Kaderdecreet Vlaamse Ontwikkelingssamenwerking (OS)** werd in 2018 aangepast, bij het promoten van Ontwikkelingssamenwerking in Vlaanderen worden nu ook de SDGs prominenter toegepast.
- Bij de Vlaamse internationale samenwerking wordt **Agenda 2030 stelselmatig meegenomen** bij het definiëren van landenstrategieën, overeenkomsten met multilaterale organisaties, en de kadering van projectoproepen. Deze elementen uit Agenda 2030 zijn: werken vanuit gelijkwaardig partnerschap, het hanteren van een systemische, dikwijls multisectoriële benadering van internationale samenwerking, aandacht voor sociale en technologische innovatie, het bereiken van de meest kwetsbaren, en een transversale invulling geven aan mensenrechten, gender en goed bestuur.
- De werking van het FIT inzake **‘Maatschappelijk Verantwoord Internationaal Ondernemen’** heeft onder meer tot doel de Vlaamse internationale ondernemers aan te zetten tot integratie van de SDGs in hun bedrijfsstrategieën. Dit resulteerde o.a. in een publicatie ‘Verduurzamen van Internationaal ondernemen - Aan de slag met de VN Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen ter versterking van uw bedrijfsstrategie’. Ook in de jaarlijkse wedstrijd ‘Leeuw van de Export’ vormen de SDGs een belangrijk element bij de beoordeling

van de ingediende dossiers van de deelnemende bedrijven. Ten slotte werkt FIT ook de verduurzaming van de eigen organisatie, waarbij de SDGs centraal staan.

Uitdagingen

- Opkomend weerstand tegen de opname van een progressief beleid t.a.v. SRHR in een toenemend aantal VN-lidstaten met een groot gewicht in hun regio. Impact van (versnellende) klimaatverandering, inclusief toenemend aantal natuurrampen in de partnerlanden.
- Ethisch verantwoord handeldrijven blijft een uitdaging, vooral in het beleid ten aanzien van mensenrechtengevoelige landen en regio's. Het Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen bouwt aan een aanpak rond anti-corruptie, klachtenbehandeling en gelijke behandeling van bedrijven. Segmentering zou kunnen doorgevoerd worden, maar bedrijven die aan dezelfde voorwaarden voldoen, dienen hetzelfde behandeld worden. Gezien bedrijven vrij hun handelspartners kunnen kiezen, komen bedrijven die nauwgezet de SDGs implementeren niet steeds in hetzelfde internationale handelsniveau terecht.

Goede praktijken

In Vlaanderen

- de **Blue Deal** is een mooi voorbeeld van hoe multistakeholder partnerschappen ingezet worden voor het behalen van de SDGs (SDG 17.1 en 17.2). Het werk gebeurt door ondernemingen, verenigingen, landbouwers, kennisinstellingen, lokale besturen en burgers en de Vlaamse overheid die hun krachten bundelen om projecten op te zetten die waterschaarste en droogte helpen voorkomen. Een High Level Taskforce van ministers, gouverneurs, beleidsmakers en wetenschappers waakt over de voortgang van het programma. De leiding wordt genomen door de minister van Omgeving. De ambtelijke begeleiding gebeurt door de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid.
- Om bedrijven aan te zetten tot integratie van de SDGs in hun bedrijfsstrategieën heeft FIT voor de Sustatool van MVO Vlaanderen een speciale extensie uitgewerkt, de zgn. "**Sustatrade**".

In het buitenland

- Wegen op mondiale strategieën en programma's in FAO, toegang tot basisgezondheid, inclusief Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRHR), door volgehouden geconcentreerde samenwerking in Mozambique.
- Wegen op mondiale strategieën en programma's in UNAIDS en het Human Reproduction Programme (HRP).
- Significante bijdrage tot klimaatadaptatie aanpak, voornamelijk in partnerland Zuid-Afrika, maar ook breder in Zuidelijk-Afrika. Voor Marokko worden gelijkaardige maatregelen uitgewerkt.
- Samenwerking met Noord- en Oost-Afrikaanse landen met focus op illegale migratie en mensenhandel.

Hoofdstuk 8. Implementatiemiddelen

Vlaanderen concentreert zijn SDG-beleid rond Vizier 2030 en de zeven Vlaamse transitieprioriteiten. Zij geven op macroniveau de beleidsprioriteiten weer alsook de concrete indicatoren waarmee het SDG-beleid wordt opgevolgd. In die zin zijn ze in het algemeen de weerspiegeling van alle SDGs, en voor de transitieprioriteiten in het bijzonder van SDG 17 (partnerschap), omdat zij vooral een praktische invalshoek beogen: de middellange en lange termijn doelstellingen van het Vlaams SDG-beleid worden via sector-overstijgende piloottrajecten geconcretiseerd.

Conform het holistische karakter van de SDGs, mikken de transitieprioriteiten er op om kennis, middelen en inspanningen te bundelen van zowel de Vlaamse overheid alsook private partijen, kennisinstellingen en het maatschappelijk middenveld.

In Vlaanderen wordt de transitiebeleidsuitvoering vaak gedragen door externe entiteiten en/of agentschappen, en lokale besturen, en ontstaat er een sterke binding tussen de Vlaamse overheid, burgers en private partijen. Zo wordt bijvoorbeeld de transitie naar een circulaire economie (SDG 8, 9, 12) getrokken door de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) en Vlaanderen Circulair o.l.v. beleidsdomeinen Omgeving en Economie Wetenschap en Innovatie. Binnen deze transitie zijn er meerdere voorbeelden van publiek-private samenwerkingsvormen waaronder bijvoorbeeld de werkgenda Voedselketen, een partnerschap tussen Vlaanderen Circulair, Departement Landbouw en Visserij, en FEVIA (federatie van de voedingsindustrie).

Ook lokale besturen, als niveau het dichtst bij de burger, worden steeds meer betrokken om dialoog met die burgers te faciliteren, omdat SDGs op het lokaal niveau vaker sterker verankerd zijn. Dit biedt, mits de nodige samenwerkingen en middelenondersteuning, mogelijkheden voor het creëren van meer draagvlak en verdere implementatie van de SDGs. Een voorbeeld is het Actieplan 'Iedereen Digitaal' waarbij lokale besturen worden gesteund in het opzetten van een lokaal e-inclusiebeleid.

Ook in de relatie met bedrijven poogt Vlaanderen duurzaamheid te promoten. Met Flanders Investment and Trade (FIT) en het Vlaams Agentschap voor Innoveren en Ondernemen (VLAIO), kent Vlaanderen sterke instanties die bedrijven aanzetten tot integratie van de SDGs in hun bedrijfsstrategieën en daartoe ondersteuning bieden (zie hoofdstuk 6). Tezelfdertijd ondersteunt de Vlaamse overheid externe partners en belanghebbenden in hun expertiseopbouw inzake het Vlaams beleid duurzame ontwikkeling. Ook maakt Vlaanderen werk van het verbreden van het draagvlak voor internationale samenwerking vanuit Vlaanderen door steun te geven aan de zogenaamde 'vierdepijlerinitiatieven' de burgerinitiatieven voor ontwikkelingssamenwerking die vanuit Vlaanderen wereldwijd ondernomen worden.

Vlaanderen heeft eveneens een traditie om samen te werken met multilaterale organisaties, zoals de Voedsel- en Landbouworganisatie van de VN (FAO), Wereldbank, UNESCO, Wereldvoedselprogramma van de VN (WFP), United Nations Environment Programme (UNEP), Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), Internationale

Arbeidsorganisatie (IAO, Vlaams Trustfonds²⁵), Multilaterale instellingen konden in de periode 2018 – 2021 rekenen op 75 miljoen euro Vlaamse steun/bijdragen.²⁶

Wat betreft klimaatfinanciering, onderschrijft Vlaanderen de doelstellingen van het UNFCCC Akkoord van Parijs van 2015. Over de jaren 2016-2021 werd vanuit Vlaanderen meer dan 85 miljoen euro aan klimaatfinanciering²⁷ besteed, *via projecten van o.a. de FAO, WFP, African Development Bank (African Climate Change Fund), UNESCO, WHO, UNDP, Wereldbank, UNEP.* .

Daarnaast spelen er wisselwerkingen tussen het Vlaamse en internationale beleid die een invloed hebben op het inzetten van middelen voor bepaalde multi-level governance uitdagingen. Met COVID-19 bijvoorbeeld heeft de Vlaamse Regering, met ondersteuning van het Europese herstelfonds NextGenerationEU, het relanceplan Vlaamse Veerkracht opgezet, dat met een investering 4,3 miljard euro het meest ambitieuze investeringsplan is dat een Vlaamse Regering ooit in de steigers heeft gezet (zie H5 (f)).

---

²⁵ Zie voor een overzicht van de door Vlaanderen gesteunde projecten, 2017 – 2021, <https://www.ilo.org/DevelopmentCooperationDashboard/#b5i2s1k>

²⁶ Voor een volledig overzicht van de betalingen van Vlaanderen aan multilaterale instellingen, sinds 2018, inclusief opsplitsing naar geografische bestemming en per sector, zie [Microsoft Power BI](#)

²⁷ Voor een volledig overzicht van de gesteunde projecten, zie [Microsoft Power BI](#)

Hoofdstuk 9. Conclusie

Het decreet Duurzame Ontwikkeling bepaalt het kader voor het gecoördineerd Vlaams beleid duurzame ontwikkeling en verzekert de continuïteit ervan.

Duurzame ontwikkeling binnen Vlaanderen vormt een inclusief, gecoördineerd en participatief beleid waarin aandacht gegeven wordt aan de integratie van en de synergie tussen de sociale, de ecologische en de economische dimensie. Met de vierde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling toont de Vlaamse Regering dat een duurzame samenleving een prioriteit is en geven we gevolg aan de oproep van de Verenigde Naties om dit decennium versneld te werken aan duurzame oplossingen voor de grote maatschappelijke uitdagingen.

De vierde Vlaamse strategie Duurzame Ontwikkeling (VSDO4), omvat zowel de Visie 2050 als Vizier 2030, als richtinggevend kader en als de doorvertaling van de SDGs in Vlaanderen.

Vizier 2030 is het Vlaams doelstellingenkader 2030 en is de vertaling van de Sustainable Development Goals (SDGs) naar eigen doelstellingen voor Vlaanderen. Met 53 doelstellingen geeft Vizier 2030 richting aan het Vlaams beleid. Alle ministers van de Vlaamse Regering voeren een beleid dat bijdraagt aan het realiseren van deze doelstellingen.

Visie 2050, de langtermijnstrategie voor Vlaanderen bevat de toekomstvisie, over het Vlaanderen dat we wensen in 2050: een sterk, sociaal, open, veerkrachtig en internationaal Vlaanderen dat welvaart en welzijn creëert op een slimme, innovatieve en duurzame manier en waarin iedereen meetelt.

Om te kunnen bepalen of Vlaanderen de SDG doelstellingen zal bereiken tegen 2030 is een extrapolatie van de huidige trends nodig. Dit is echter moeilijk omdat de indicatoren die de SDGs monitoren niet altijd een eenduidig beeld opleveren. Voor veel indicatoren is een trendbepaling over langere tijd niet mogelijk, bijvoorbeeld door gebrek aan data over langere termijn. Daarbovenop moet de overweging worden gemaakt welke indicatoren een groter of minder grote impact hebben op het bereiken van de SDG doelstellingen. Het is namelijk niet ongebruikelijk om bepaalde indicatoren zwaarder te wegen dan andere.

Dat gezegd zijnde kunnen we stellen dat Vlaanderen voor een aantal SDGs in een goede positie verkeert om de doelstellingen van de SDGs te halen. De monitoring van de indicatoren laat immers zien dat Vlaanderen een mooie vooruitgang boekt op (deelaspecten van) volgende SDGs: SDG 1 en 10 (dalend(e) armoede(risico), dalende GINI-index); SDG 3 (hoge levensverwachting en goede toegang tot gezondheidszorg); SDG 4 (dalend aantal schoolverlaters, hoog aantal hooggeschoolden, hoog aantal kleuters in het onderwijs); SDG 5 (steun voor LGBTQI+); SDG 8 (stijgende werkgelegenheidsgraad, dalend aantal werkzoekers, dalend aantal NEET-jongeren); SDG 9 (meer aandacht voor O&O, stijgend aandeel innoverende bedrijven); SDG 12 (inzet op circulaire economie); SDG 13 (dalende uitstoot emissies); SDG 17 (Vlaamse ontwikkelingssamenwerking en samenwerking met multilaterale organisaties).

voor andere (deelaspecten van) SDGs is de vooruitgang beperkter, al heeft Vlaanderen ook daar vaak al actie ondernomen (zie hoofdstuk 6), zoals bijvoorbeeld: SDG 4 (levenslang leren); SDG 6 en 14 (nitraat/stikstof problematiek, ecologische toestand oppervlaktewater, waterschaarste); SDG 15 (verharding, stijgende trend ingenomen publieke ruimte).

De SDGs vragen om een integrale aanpak waar de drie dimensies: sociaal, ecologisch en economisch zijn geïntegreerd.

We kunnen stellen dat er een zekere mate van integratie is van de SDGs in het Vlaams beleid. Vlaanderen scoort vandaag de dag, onder meer dankzij de aanpak gebaseerd op transitie management, goed op transversaal werken. Transversaal werken is een kans om de SDGs verder te integreren en vooruitgang te boeken. Ook de inzet van publiek-private vormen van samenwerking waarbij meerdere actoren en agenda's samenkomen om tot gedeelde initiatieven te komen, is op een aantal vlakken zeer succesvol gebleken, zoals bijvoorbeeld met het initiatief "Vlaanderen Circulair". De voorbije vijf jaar is er een gedragen systeem van openbare statistieken uitgebouwd door de Vlaamse Statistische Autoriteit in samenspraak met de entiteiten van het netwerk Statistiek Vlaanderen. Vlaanderen zet dan ook verder in op een evidence-informed beleid, wat een meerwaarde is voor het bereiken van de SDGs.

Vlaanderen kent een goede mate van betrokkenheid van de samenleving bij de implementatie van de SDGs, dit o.a. door de betrokkenheid van de strategische adviesraden, partnerschappen, horizontale en verticale samenwerking (zie H5 (e)).